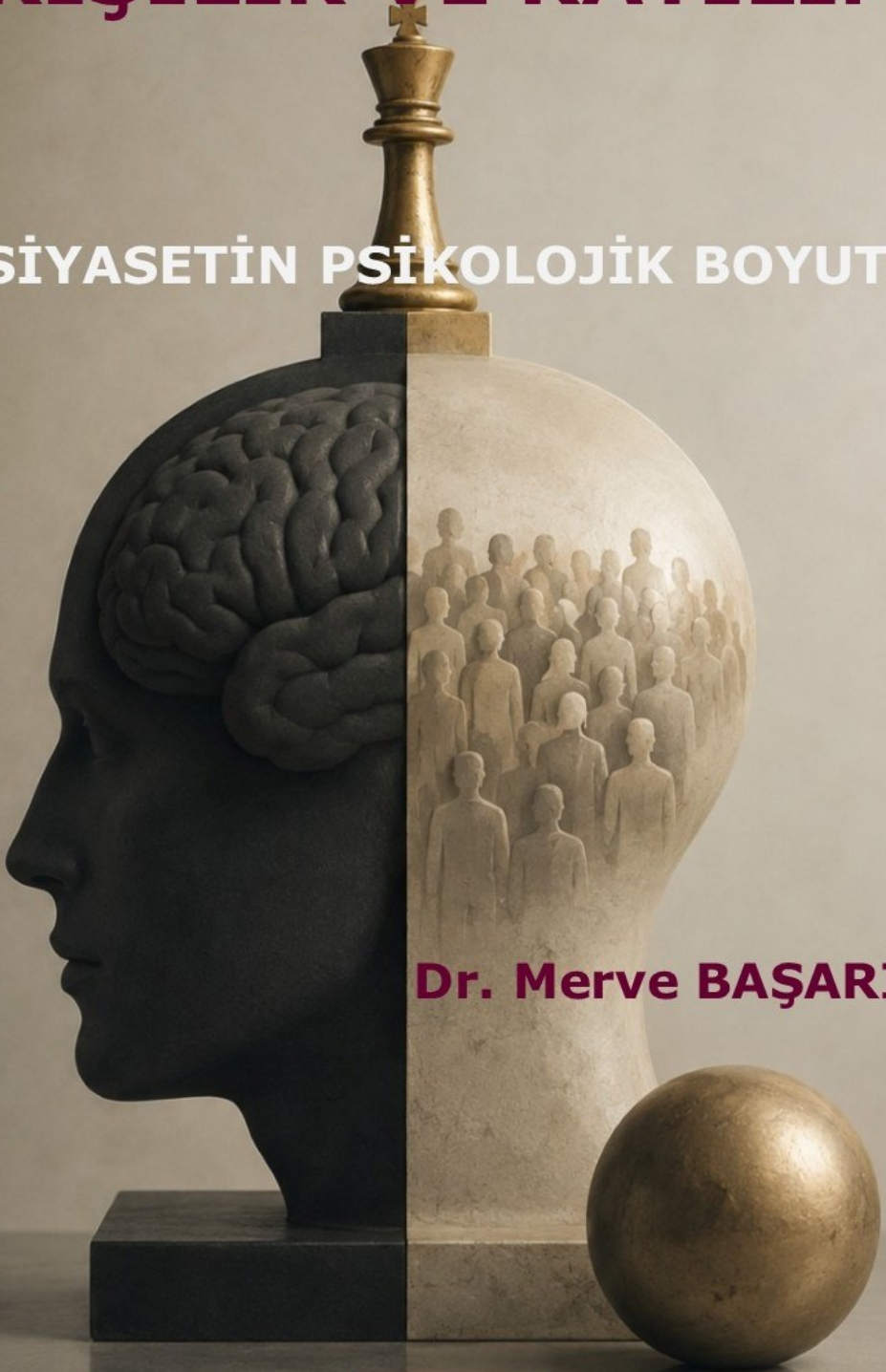

KİŞİLİK VE KATILIM

SİYASETİN PSİKOLOJİK BOYUTU

Dr. Merve BAŞARICI

KİŞİLİK VE KATILIM

SİYASETİN PSİKOLOJİK BOYUTU

Dr. Merve BAŞARICI

RumeliYA

Editör / Editor

Prof. Dr. Alim YILMAZ

Yazar / Aothor

Merve BAŞARICI

İnceleyen / Reviewer

Dr. Beytullah BEKAR

Dr. Yasin YAYLA

Kitap adı / Book title

Kişilik ve Katılım

Siyasetin Psikolojik Boyutu

APA

Başarıcı, M. (2026). *Kişilik ve Katılım: Siyasetin Psikolojik Boyutu*. Kırklareli: RumeliYA
Yayınclık & Publishing.

Grafiker: RumeliYA

Kapak tasarım: Selen Gül ŞENTÜRK

Redaksiyon: Yakup YILMAZ

Yayın dili / Publication language: Türkçe / Turkish

Yayın no / Publication number: 96

ISBN

978-625-91803-5-9

Yayın tarihi / Date published: 2026

Adres / Address

RumeliYA Yayınclık ı Publishing

Karacaibrahim Mh. Nüzhet Somay Cd., No. 49 B Merkez, Kırklareli, Türkiye

Sertifika / Certificate No 48218

web: www.rumeliya.com

e-mail: editor@rumeliya.com

Bu kitap, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programında hazırlanmış olan, Prof. Dr. Alim YILMAZ danışmanlığında yürütülen ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanan “Üniversiteli Gençlerin Kişilik Özelliklerinin Siyasal Katılım Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği” adlı tezden üretilmiştir.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
GİRİŞ.....	1
1. KİŞİLİK KAVRAMI VE KURAMLARI	4
<i>Kişilik Kavramı.....</i>	<i>4</i>
<i>Kişilik Kuramları.....</i>	<i>5</i>
Psikodinamik Kuramlar	5
Davranışçı Kuram	9
Sosyal-Bilişsel Kuram	12
Ayrırcı Özellik Kişilik Kuramı	16
İnsalcıl/Varoluşçu Kuramlar	25
<i>Kişilik ve Siyaset</i>	<i>28</i>
<i>Beş Faktör Kişilik Modeli ve Siyasal Davranış</i>	<i>31</i>
2. SİYASAL KATILIM	34
<i>Siyasal Kültür</i>	<i>34</i>
<i>Siyasal Sosyalleşme (Siyasal Toplumsallaşma)</i>	<i>37</i>
<i>Siyasal Katılım</i>	<i>39</i>
<i>Siyasal Katılım Düzeyleri</i>	<i>42</i>
Verba ve Nie'nin Siyasal Katılım Düzeyleri	43
Lester W. Milbrath' a Göre Siyasal Katılım Düzeyleri	44
Robert Dahl'ın Siyasal Katılım Düzeyi Sınıflaması	44
Samuel Barnes ve Max Kease'in Sınıflandırması	47
<i>Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler</i>	<i>48</i>
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	53
<i>Araştırmanın Konusu ve Önemi</i>	<i>53</i>

<i>Araştırmanın Amacı</i>	55
<i>Evren ve Örneklem</i>	55
<i>Veri Toplama Aracı</i>	56
Bilgi Toplama Formu	56
Demokratik Katılım Ölçeği	56
Türk Kültürüne Uyarlanmış 5 Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği	57
<i>Araştırma Sorusu ve Hipotezler</i>	57
4. BULGULAR VE YORUMLAR	62
<i>Katılımcıların Demografik ve Siyasi Profilleri</i>	62
Demografik Değişkenler	62
Siyasal Parti Tercihi	64
İdeolojik Eğilimler	66
<i>Siyasal Katılım ile Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması</i>	67
Siyasal Katılımın Cinsiyet Göre Karşılaştırılması	68
Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	69
Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	72
Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	72
<i>Siyasal Katılımın Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması</i>	74
Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	76
<i>Siyasal Katılımın ile Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması</i>	80
Siyasal Katılımın Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması	80
Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Siyasal Parti Tercihine Göre Karşılaştırılması	83
Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması	86
<i>Kişilik Özellikleri ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki</i>	88
<i>Kişilik Özelliklerinin Siyasal Katılım Üzerindeki Etkisi</i>	91
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	100
KAYNAKÇA	107

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Costa ve McCrae'nin Beş Faktör Kişilik Modeli	20
Tablo 2. Siyasal Katılımın Kavramları, Türleri ve Biçimleri	41
Tablo 3. Demografik Değişkenler	62
Tablo 4. Siyasal Parti Tercihi	64
Tablo 5. İdeolojik Eğilimler.....	67
Tablo 6. Kadın ve Erkeklerin Siyasal Katılım Düzeyleri.....	68
Tablo 7. Siyasal Katılım Alt Faktörlerinin Cinsiyete Göre Analizi	69
Tablo 8. Cinsiyete Göre Siyasal Katılım Alt Faktörlerinin Karşılaştırılması.....	71
Tablo 9. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Düzeylerinin Karşılaştırılması .	72
Tablo 10. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Alt Boyutlarının Karşılaştırılması	72
Tablo 11. Siyasal Katılımın Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	75
Tablo 12. Gelir durumu ile Siyasal katılım Alt Boyutlarının Karşılaştırması.....	76
Tablo 13. Siyasi Tartışmalar Puanının Gelir Durumuna Göre Çoklu Karşılaştırmalar	78
Tablo 14. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması	79
Tablo 15. Siyasal Katılımın Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması	80
Tablo 16. Siyasal Katılım Boyutlarının Siyasi Parti Tercihine Göre Çoklu Karşılaştırmalar	81
Tablo 17. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Siyasi Parti Tercihine Göre Karşılaştırılması.....	83
Tablo 18. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Parti Tercihine Göre Karşılaştırması..	84
Tablo 19. Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması	86
Tablo 20. Korelasyon Analizi.....	89
Tablo 21. Kişilik Özellikleri ve Siyasal Katılım Regresyon Analizi.....	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Freud'un Kişilik Yapısı

Şekil 2: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Şekil 3: Schwartz'ın Çembersel Değer Modeli

KISALTMALAR LİSTESİ

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

AK PARTİ: Adalet ve Kalkınma Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

TKÖÖ: Türk Kültüründe Geliştirilmiş Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

DKÖ: Demokratik Katılım Ölçeği

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

GİRİŞ

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını belirleyen sürekli ve tutarlı özellikler bütünüdür. Bu özellikler, bireylerin siyasi tutumları ve davranışlarını da etkilemektedir. İnsanın siyasi tutum ve davranışlarını şekillendiren zihinsel mekanizmanın en alt katmanında ve merkezinde kişilik yatar. İnsanların toplumun bir parçası olarak ve birbiriyle ilişki içinde nasıl düşündükleri, hissettikleri ve davrandıkları kişilik kavramından bağımsız düşünülemez. Allport (1929) bir kişinin siyasi doğasının kişiliğinden ayırt edilemez olduğunu ve politik görüşlerinin karakterini yansıttığını belirtmiştir. Buna göre, kişilik özellikleri insanların çevrelerine nasıl tepki vereceklerini belirlemede ana unsur olarak görülmektedir. Mondak (1994) "The Nature and Origins of Personality" (Kişiliğin Doğası ve Kökenleri) adlı eseri kişiliği davranışı şekillendiren, biyolojik olarak etkilenen kalıcı psikolojik yapı olarak tanımlamaktadır (Mondak,1994; Allen,1994).

Kişilik ve siyasi davranış arasındaki ilişkiyi anlamak için çeşitli kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlardan Bilişsel kişilik teorisi, siyasi yargıların bilişsel süreçler sonucunda anlık olarak oluştuğunu varsaymaktadır. Bu teoriye göre, insanlar bir aday veya konu hakkında bilgi alır, bu bilgiye yanıt verir ve kendi sonuçlarına varırlar. Değerler teorisi ise, insanların değerlerinin ve siyasi eğilimlerinin, onların siyasi dünyaya ilişkin görüşlerine süreklilik getirdiğini iddia etmektedir. Diğer önemli teoriler arasında sosyal kimlik teorisi, insanların grup kimliklerinin siyasi davranışlarını nasıl etkilediğini incelemektedir. Rasyonel seçim teorisi, bireylerin siyasi kararlarını bilinçli ve mantıklı bir şekilde aldıklarını öne sürmektedir. Duygusal yaklaşım teorileri ise, duyguların siyasi karar verme sürecindeki rolünü vurgulamaktadır.

Bu kitapta siyasi davranışın temelinde özsel niteliklerin yer aldığı ve siyasi davranışa etkide bulunduğu ve ancak çevresel faktörlerin belli oranda davranışları şekillendirdiğini ileri sürülmektedir. Siyasi davranışa ilişkin herhangi bir teorik veya ampirik açıklama, insanı farklı kılan biyolojik ve kalıtsal faktörlerin dikkate alınması durumunda yetersiz kalacaktır. Nitekim çalışmamızda kullanılan beş faktör kişilik özellikleri kuramı kişiliğin önemli ölçüde biyolojik temellere dayandığını kabul etmektedir. Bu temel, kişinin duygulara, tepkilere ve davranışlara yatkınlığını ifade eden ve kalıtsal olduğu varsayılan mizacını oluşturur. Bireyin bu temel mizacı üzerine çevresel faktörler inşa edilir. Bu model, kişilik özelliklerinin doğuştan geldiğini, ancak bu temelin çevresel faktörler tarafından da şekillendirildiğini ve değiştirilebileceğini öne sürer. İnsanların kişiliklerini beş temel faktör üzerinden tanımlayan Büyük beşli yaklaşımına göre, kişilik özellikleri

zamanla ve farklı durumlarda nispeten tutarlı olma eğilimindedir (McCrae and Costa 2008, s.167) ve bu faktörlerin evrensel niteliği haizdir.

Büyük beşli teori, kişilik özelliklerinin değişmez olmadığını da savunur. Deneyimler ve yaşanan zorluklar, bireyin kişilik özelliklerinde önemli değişikliklere yol açabilir (Spencet, 2011). Örneğin, doğuştan utangaç ve içe dönük bir mizacı olan birey, destekleyici ve sevgi dolu bir aile ortamında büyürse, zamanla daha dışa dönük ve sosyal hale gelebilir.

Bazı durumlarda kişiliğin davranış üzerindeki etkileri durumsal güçlerle etkileşim halinde ortaya çıkar. Durumlar arasında bireysel farklılıkların belirlenmesi özelliklerin olası önemini göstermektedir. Hepimiz sakın arkadaşımızın birden fazla konuda sakın -gergin arkadaşımızı uçuruma sürükleyecek durumlarda dahil olduğunu görmüşüzdür. Yani, kişilik özellikleri hem doğuştan gelen genetik yatkınlıklarla belirlenir hem de çevresel etkilerle şekillenir. Bu nedenle, kişilik özelliklerinin gelişiminde genetik ve çevresel faktörlerin birlikte değerlendirilmesi önemlidir. Genetik araştırmalar, kişilik özelliklerinin önemli bir kısmının kalıtsal olduğunu göstermiştir, ancak Loehlin ve meslektaşları (1998), çevresel faktörlerin de kişilik gelişiminde kritik rol oynadığını savunmaktadır. Örneğin, aile ortamı, eğitim, sosyal ilişkiler ve kültürel faktörler, kişiliğin şekillenmesinde önemli etkilere sahiptir.

Dolayısıyla beş faktör kuramı kişiliğin tamamen doğuştan belirlenmediğini, aksine genetik ve çevresel etkileşimlerin bir ürünü olduğunu savunmaktadır.

Bu çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm, araştırmanın farklı yönlerini ele alarak bütünsel bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Birinci Bölüm: Kişilik Kavramı ve Kuramları Bu bölümde, kişilikle ilgili kavramsal çerçeve detaylandırılmıştır. Politik psikoloji literatüründe yaygın olarak kullanılan kişilik kuramları ele alınmış ve çeşitli teorik yaklaşımlar incelenmiştir. Kişiliğin siyasetteki rolü ve önemini anlamak için geçmiş araştırmalar gözden geçirilmiş, kişilik ve siyaset arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, kişiliğin siyasal davranışlar üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

İkinci Bölüm: Siyasal Katılımın Temel Kavramları Siyasal katılım konusuna geçmeden önce, siyasal kültür ve toplumsallaşma süreçleri açıklanmıştır. Ardından, siyasal katılımın tanımı yapılmış ve çeşitli düzeyleri incelenmiştir. Siyasal katılımı etkileyen faktörler kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve bu faktörlerin katılım üzerindeki etkileri detaylandırılmıştır. Son olarak, siyasal katılım ile kişilik arasındaki ilişki kurulmuş ve siyasal katılımın kişilik belirleyicilerinde

bahsedilmiştir. Bu bölümde, kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkileri ve bu konudaki literatür tartışılmıştır.

Üçüncü Bölüm: Araştırma Yöntemi Bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntemler detaylandırılmıştır. Evren ve örneklem seçimi, araştırma modeli, araştırma soruları ve hipotezler açıklanmıştır. Ayrıca, veri toplama süreci ve kullanılan formlar ile ölçekler hakkında bilgi verilmiştir. Verilerin toplanmasında iki ana ölçek kullanılmıştır: biri siyasal katılımı, diğeri kişilik özelliklerini ölçmeye yönelik olarak tasarlanmıştır.

Dördüncü Bölüm: Bulgular ve Yorumlar Bu bölümde, elde edilen bulgular sunulmuş ve analiz edilmiştir. Verilerin analizi için IBM SPSS Statistics programı kullanılmıştır. Bulgular, araştırma soruları ve hipotezler ışığında yorumlanmış, elde edilen sonuçların literatürle ilişkisi değerlendirilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme: Çalışmanın sonunda, sonuç ve değerlendirme bölümü yer almaktadır. Bu bölümde, araştırmanın bulguları özetlenmiş, elde edilen sonuçların önemi ve uygulama alanları tartışılmıştır. Ayrıca, araştırmanın sınırlamaları ve gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın genel değerlendirmesi yapılarak sonuç kısmı tamamlanmıştır.

1. KİŞİLİK KAVRAMI VE KURAMLARI

Çalışmanın bu bölümünde, kişilikle ilgili kavramsal çerçeve detaylandırılmıştır. Politik psikoloji literatüründe yaygın olarak kullanılan kişilik kuramları ele alınmış ve çeşitli teorik yaklaşımlar incelenmiştir.

Kişilik Kavramı

Sıkça kullanılan, bilimsel olarak incelenen ve açıklanmasına yönelik farklı yaklaşımlar olmasına rağmen “kişilik” sözcüğü üzerinde anlaşılmaya varılmış genel bir tanım bulunmamaktadır. Türk dil kurumunun tanımına göre kişilik 1) “bir kişiye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet”, 2) “insanlara yakışacak durum ve davranış”, 3) “bireyin toplumsal hayatı içinde edindiği alışkanlıkların ve davranışların bütünü” anlamına gelmektedir. Her zaman ve her durum için gözlemlenebilir olan kişinin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanır (Burger, 2006, s.23). Tanımda geçen tutarlı davranış kalıplarını her zaman ve her şartta gözlemleyebiliriz. Kişilik içi süreçler ise içimizce gelişen nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar. Feist ve Feist’ e (2008) göre kişilik “bir kişinin davranışına bireysellik ve tutarlılık katan göreceli olarak kalıcı kişiye özgü mizaç ve karakter özelliklerinden oluşur”. Bu tanımda karşımıza çıkan mizaç ve karakter birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Mizaç doğuştan gelen kişiliğin değişmez biyolojik yanıdır. Karakter aile, toplum ve kültür ile etkileşim sonucu oluşan kişiliğin ahlaki yani değişebilen yanıdır. Bir kişinin ağırkanlı-tez canlı veya içe dönük-dışa dönük, sıcak kanlı-soğuk kanlı olması mizacıyla ilgiliyen yardımsever ve dürüst olması karakteriyle ilgilidir. Kapsamlı olarak tanımlanacak olursa kişilik bireyin kendisi ve dış dünya ile ilişkisinde nasıl düşündüğünü, hissettiğini ve davrandığını belirleyen zaman içinde tutarlı, sürekli, tahmin edilebilir, kişiye özgü nispeten durumdan bağımsız bir özellik örüntüsüdür.

Psikoloji biliminde pek çok kişilik kuramı bulunmaktadır. Schultz 1981; tarafından psikanalitik, neo-psikanalitik, kişiler arası, özellik, gelişimsel, hümanist, bilişsel, davranışsal ve sınırlı alan olmak üzere dokuz kategoride belirlenmiş yirmi adet kişilik kuramı ele alınmıştır (Cottom, Mastors, Preston ve Dietz, 2017, s.43).

Her kuramcı kendi kuramlarının penceresinden bakarak kişiliği tanımlamaya çalışmıştır. Böylece birbirinden farklı perspektiflere sahip kuramlar ortaya çıkmıştır. Kişiliği anlatmaya çalışan bu yaklaşımlar bir fille karşılaşan beş kör adamın hikâyesine benzemektedir. Hikâyede beş kör adamdan her biri fiilin ayrı bir parçasını tutarak birbirine fiilin nasıl bir hayvan olduğu anlatmaya çalışırlar.

Bacağını tutan uzun ve yuvarlak, hortumunu tutan uzun, yuvarlak ve ince, kulağını tutan ise düz gövdesini ve kuyruğunu tutan da hayvanı farklı şekilde yorumlarlar. Her biri farklı bir parçasını tuttuğu için farklı tanımlar yapması normaldir ancak filin bunların dışında farklı özellikleri de bulunmaktadır. Bu sebeple tarifler kısmen doğru olmakla birlikte nesnenin bütününe ifade etmek bakımından yetersiz kalmıştır (Burger,2016, s.24).

Kişiliği tanımlamaya çalışan her bir yaklaşımda kör adamların hikâyesine benzer bu yaklaşımların bütünü kişiliğin önemli bir parçasını doğru biçimde belirler ve inceler. Örneğin bir kişilik özelliği olan “saldırganlığı” farklı kuramlar kendi bakış açılarına göre şu şekilde yorumlamaktadır: Psikanalitik kuram biliçdışı süreçlere bağlamaktadır. Bu kurama göre bu dürtüye daha yatkın olanlar id, ego ve süper ego çatışmasını sağlıklı yönetemeyen kişilerdir. Biyolojik yaklaşımı ise saldırganlığı kahtımsal eğilimlerle açıklar. Buna göre bazı kişilerin diğerlerine göre daha saldırgan olması genetik farklılıklardan kaynaklanmaktadır. İnsancıl yaklaşımı benimseyenler doğuştan saldırgan oluşu reddeder. İnsanlar doğuştan iyidir. Uygun şartlar altında bütün bireyler mutlu ve şiddete başvurmadan büyürler ancak büyüme sürecinde ortaya çıkan olumsuz nedenlerin olması halinde saldırganlık oluşur. Sosyal öğrenme yaklaşımı ise saldırganlığın doğuştan gelmediğini ancak kişinin çevresinden etkilendiğini bu davranışı sergileyenleri gözlemleyerek öğrendiğini anlatır. Bilişsel yaklaşımı benimseyen psikologlar ise saldırgan kişinin bu davranışı nasıl yorumladığı yani bilgiyi işleme süreçlerini temel alırlar.

Kişiliği açıklamada farklı noktalara değinen bu yaklaşımlar kişiliğe dair farklı açıklamalar getirmektedir. Aşağıda bu yaklaşımlardan bazılarını detaylı olarak incelenmiştir.

Kişilik Kuramları

Siyaset psikoloji literatüründe araştırmacılar psikoloji disiplindeki çalışmalara kıyasla, kişiliğe daha dar ve sınırlı bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır. Zira kişiliğin belirli özelliklerinin siyasal davranışa nasıl dönüştüğüyle ilgilenmişlerdir. Bu çalışmada odak noktamız siyaset psikolojisi olduğu için siyaset psikolojisinde kişiliğin araştırılmasında kullanılan kuramlarla sınırlı olacaktır (Cottom, vd.2017, s.45).

Psikodinamik Kuramlar

Psikanalitik ya da psikodinamik kuramlar kişilik çalışmalarında kullanılan en eski geleneklerden birisidir. Sigmund Freud tarafından 20. yüzyılın başlarında ortaya atılan psikanalitik kuram insan davranışında bilinçdışının rolünü ve davranışın

altında yatan dürtüleri ve güdülerini ortaya çıkarmaktadır. Freud'a göre tıpkı buzdağının görünmeyen kısmı gibi beynimizin %90'ı suyun altında olup gözlemlenemez durumdadır. İnsan doğasını anlamaya yönelik ortaya koyduğu yaklaşımlarla psikoloji bilimi tarihinde en cesur ve en iddialı kuramcı olarak da görülür. İnsan doğasının oldukça kötü olduğunu insanların doğuştan ilkel ve güçlü içsel güçler (içgüdü) tarafından kontrol edildiğini ifade etmektedir. Bu içgüdüler bedensel bir ihtiyacı gidermek içindir. Bedensel ihtiyaç doyurulmadığı zaman fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar yaşanır.

Freud, insan davranışlarının temelinde iki ana içgüdü olduğunu savunur: Bu içgüdüler kişilik işlevlerini sürdürmeye yönelik temel güdülerdir. Yaşam içgüdü (Eros) hayatta kalabilmek ve nesli devam ettirmek içindir. Eros'un etkileri, bireyin yaşamı sevgi, mutluluk ve yaratıcılıkla doldurmasını sağlar. Bunlar yeme, içme, cinselliktir. İnsan kötücül bir doğaya sahip olduğu için saldırganlık ve yıkıcılığa dair temel içgüdüleri de bulunmaktadır. Bu ise ölüm içgüdü (Thanatos), olarak adlandırılır. Yıkıcı dürtüler ölüm içgüdüünün bir bölümüdür. Thanatos, bireyin yok olma, kendini yok etme ve geri dönülmez bir sükûnete ulaşma arzusu olarak görülür. Bu içgüdü, saldırganlık, yıkıcılık ve şiddet gibi olumsuz dürtülerle ilişkilidir (Freud, 1920). Yıkıcı bu dürtüler insanı kendine ve başkasına zarar vermeye zorlar.

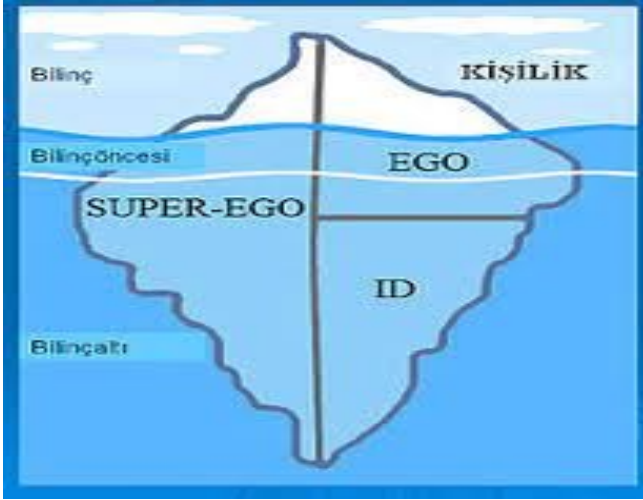
Freud'a göre, yaşam ve ölüm içgüdüleri sürekli bir çatışma halindedir. Bu iki içgüdü, bireyin davranışlarını ve psikolojik durumunu belirleyen temel güçlerdir. Eros bireyi hayatta kalmaya ve gelişmeye yönlendirirken, Thanatos, bireyi yok olmaya ve dinginliğe ulaşmaya iter. Freud'a göre insanlarda hem kendini yok etme hem de başkalarını yok etme potansiyeli vardır. Bu çatışma, bireyin içsel dünyasında karmaşık dinamiklere yol açar ve bu dinamikler bireyin ruh sağlığını ve genel davranışlarını etkiler (Freud, 1930).

Dürtüler genellikle bilinçdışıdır ve kişinin kontrolü dışında ortaya çıkar. Ancak bu dürtülerin kontrolsüzce ifade edilmesi, bireyin toplumda kabul edilemez davranışlar sergilemesine neden olabilir. Dürtüler, genellikle id'den (alt benlik) kaynaklanır ve haz arayışı güder. Ancak süperegö (üst benlik), bu dürtülerin birçoğunu ahlaki veya toplumsal nedenlerle kabul edilemez bulur.

Kişilik, içgüdüsel dürtülerin (Eros ve Thanatos) ego ve süperegö tarafından nasıl yönetildiğine bağlıdır. Freud yapısal model adını verdiği modelde kişiliği benlik (ego), alt benlik (id) ve üst benlik (süperegö) olmak üzere üçe ayırmıştır. Ona göre kişilik birbiriyle barış içinde olmayan bazı bölümlerden oluşmaktadır. Bazen bir yanımız bir şey yapmak isterken diğer yanımız bambaşka bir şey yapmak ister bunun sebebi kişiliğin çatışan farklı bölümlerinin olmasından kaynaklanmaktadır. İnsan doğduğunda tek kişilik yapısının var olduğunu söylemiştir. Bu kişilik yapısı yalnızca

kişisel istekleri tatmin etmeye çalışan bencil kısmımız olan alt benlik (id)'dir. Alt benlik dürtüleri bilinçaltımızda yer alır doğumdan hemen sonra gelişir ve derhal tatmin edilmek ister. Haz ilkesine göre hareket eder ve hiçbir fiziksel ve toplumsal sınırlamayı dikkate almaz. Örneğin, aç bir id, yemeği hemen ister ve sabır gösteremez. Kişilik yapısının ikinci kısmını benlik (ego) oluşturur. Gerçeklik ilkesine göre hareket eden benlik (ego) alt benliğin dürtülerini tatmin ederken içinde bulunulan şartların gerçeklerini dikkate alır (Burger, 2006, s.79). Örneğin, aç bir ego, yemek aramaya çalışır ve uygun bir zamanda yemeği elde eder. Kişilik yapısının üçüncü bölümü olan üst benlik ise çocuk beş yaşına geldiğinde oluşur. Üst benlik (süperego) dediğimiz bu yapı ahlaki pusulamız yani vicdanımızdır. Toplumun özellikle anne babalarımızın bize aktardığı değer yargılarımızı temsil eder. Örneğin, bir kişinin açken başkasının yemeğini çalmamasını sağlar.

Şekil 1. Freud'un Kişilik Yapısı

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%Bod,_ego_ve_s%C3%BCpereo

Freud'un bilinçi tarif ettiği "Buzdağından Bilinç" analogisi – Zihnin yapısal ve topografik modeli

Bu kişilik yapısında arabuluculuk görevini ego üstlenir. Id ve süperego arasında dürtülerin uyumlu bir şekilde doyumunu temin etmeye çalışır. Örneğin hiç hoşlanmadığımız biriyle etkileşim içinde olduğumuzda id bize o kişiye öfkeli bir şekilde saldırmamızı telkin edebilir ancak ego bu durumun toplumsal olarak uygun olmadığı için yapmamıza engel olabilir süperego ise bütün insanlara karşı nazik davranmamızı hoşgörülü olmamızı söyleyecektir.

Birey ego, id ve süperego arasındaki bu çatışmalarda ortaya çıkan kaygıyı yönetmek için savunma mekanizmalarını kullanır. Savunma mekanizmaları, Ego'nun

çatışmaları yönetmek, kaygıyı azaltmak ve bireyin psikolojik dengesini korumak için kullandığı araçlardır. Bireyin bilinçdışındaki bu çatışmaları ve arzuları bastırmak, Gerçekleri çarpıtmak, kaygı duymasını önlemek için kullanılan bastırma, yansıtma, yüceltme, mantığa büründürme ve inkâr gibi bilinç dışı tekniklere savunma mekanizmaları denir (Cottom vd., 2017, s.47). Bastırma hoş olmayan bir anıyı istemsizce ortadan kaldırma yansıtma kişinin kendi sakıncalı dürtülerini bir başkasına atfetmesi başkasına yansıtmasıdır. Yüceltme kişi dürtülerini sosyal olarak daha kabul edilebilir alana yönlendirir. Mantığa büründürme sakıncalı davranışını daha az sakıncalıymış gibi yeniden yorumlaması, inkâr ise gerçeği kabul etmeyi reddetmesidir. Freud kuramında ele alınan diğer savunma mekanizmaları şunlardır: gerileme, içe yansıtma, entellektüelleştirme, yapma bozma, karşı tepki geliştirme, izolasyon, özdeşlemedir. Savunma mekanizmaları, bireylerin bilinçdışı çatışmalarını ve arzularını bastırmak için kullandıkları stratejilerdir. Freud insan davranışlarının temeli çocukluk yıllarına dayanan başta bastırma olmak üzere bu savunma mekanizmaları sonucu bilinçdışına itilmiş yaşantıların bir ürünü olduğunu söylemektedir. İnsan kişiliği ve davranışın sebepleri bunların yorumlanmasıyla anlaşılabilir (Ay,2020, s.211). Bu savunma mekanizmaları, bireylerin siyasi tutumlarında da kendini gösterebilir. Örneğin, mantığa büründürme, bireylerin siyasi kararlarını ve tercihlerini mantıklı ve kabul edilebilir hale getirme çabasıdır. Yansıtma ise, bireylerin kendi istenmeyen özelliklerini ve arzularını başkalarına atfetmeleriyle ilgilidir ve bu, siyasi muhaliflere karşı tutumlarında görülebilir (Freud, 1923).

Siyasal davranışın psikanalitik kuramla açıklanması, bireylerin siyasi tercihlerini ve tutumlarını bilinçdışı süreçler üzerinden anlamaya çalışmaktır. Bu bağlamda, bireylerin çocukluk deneyimleri, otorite figürleriyle olan ilişkileri ve içsel çatışmaları, siyasi davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynar.

Freud'un otorite figürleri ve baba kompleksi üzerine olan çalışmaları, bireylerin siyasi liderlere duydukları bağlılığı ve otoriteye olan tutumlarını anlamamıza yardımcı olabilir. Otorite figürleriyle olan erken çocukluk ilişkileri, bireylerin ilerleyen yaşlarda otoriteye ve liderlere karşı geliştirdikleri tutumları etkileyebilir. Örneğin, otoriter bir baba figürüyle büyüyen bireyler, otoriter liderleri destekleme eğiliminde olabilirler. Lasswell'in "Psikopatoloji ve Politika" adlı eserinde belirttiği gibi, bireylerin çocukluk dönemindeki otoriter figürlerle olan ilişkileri, onların siyasi liderleri nasıl algıladıklarını ve otoriteye nasıl tepki verdiklerini belirleyebilir (Lasswell, 1930). Adorno ve arkadaşlarının "Otoriter Kişilik" çalışması, otoriter kişilik gelişiminde çocukluk deneyimlerinin ve aile yapısının önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Otoriter ebeveynlik tarzı, katı disiplin ve duygusal soğukluk, çocuklarda otoriter kişilik özelliklerinin gelişimine katkıda bulunabilir. Özellikle,

aşırı otoriter ve cezalandırıcı ebeveynlerin çocuklarının, yetişkinliklerinde otoriter rejimlere ve liderlere karşı daha duyarlı olabilecekleri belirtilmiştir.

Psikanalitik kuram, bireylerin siyasal davranışlarını anlamada önemli bir araç olabilir. Bilinçdışı süreçler, erken çocukluk deneyimleri ve savunma mekanizmaları, bireylerin siyasi tercihlerinde ve tutumlarında belirleyici rol oynar. Psikanalitik kuram, siyasi liderlere duyulan bağlılığı, grup dinamiklerini ve siyasi ideolojilere olan eğilimleri açıklamada derinlemesine bir bakış açısı sunar. Ancak bu kuram deneysel çalışmalara dayanmadığı hasta gözlemlerinden yola çıkarak geliştirildiği için eleştirilmiştir. Aynı zamanda gözlemlenen hastalıkların genellikle nevrotik özelliklere sahip olan sağlıklı bireyler olduğu bunun sağlıklı bireylere genellenemeyeceği yönüyle de eleştiriler almıştır. Ayrıca, psikanalitik kavramlar öznel ve yoruma açıktır, bu da farklı psikanalistlerin aynı davranışı farklı şekillerde yorumlamasına yol açabilir.

Psikanalitik kurama bir tepki olarak deneysel, gözlemlenebilen ve ölçülebilen objektif bir bilim yapmayı amaçlayan davranışçılık, içsel süreçler yerine davranışlara odaklanmanın önemini vurgulamıştır. Şimdi bu konuyu daha detaylı olarak ele alacağız.

Davranışçı Kuram

Klasik davranışçı yaklaşım, yapısalcı ve işlevselci yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkan çağdaş bir psikoloji akımı olarak kabul edilmektedir. Kurucusu John Broadus Watson'dır. Davranışçı yaklaşım sadece gözlemlenebilir davranışları incelemektedir. Watson'a göre eğer psikoloji bir bilim dalıysa araştırmacılar zihinsel durumlarını incelemek yerine sadece gözlemlenebilir şeyleri incelemeliydi. Bilinç, zihin, düşünceler gibi konularla uğraşan araştırmacıların yaptığı çalışmalar bilimsel çalışmalar olarak kabul görmüyordu. Çünkü öznel duygularımız gerçekçi bir yöntemle gözlemlenip ölçülemiyordu (Burger, 2006, s.510). Bu sebeple araştırmacılar gözlemlenebilir, ölçülebilir, kestirebilir ve kontrol edilebilir açık davranışları incelemeliydi.

Davranışçı yaklaşım, bireylerin davranışlarının nasıl geliştiğini klasik ve edimsel koşullanmalar aracılığıyla açıklar. Klasik koşullanma, yeni bir uyarıcının mevcut bir uyarıcı-tepki ilişkisiyle ilişkilendirilmesi yoluyla gerçekleşir. Edimsel (operant) koşullanma ise, bir davranışın ardından gelen pekiştirme veya ceza ile şekillenir.

Davranışçı kuramın öncülerinden olan ünlü Rus fizyolog Ivan Pavlov, hayvanların çevresindeki uyarıcılara tepki vermeyi öğrenebileceğini ve bu öğrenmenin, uyarıcıların daha önce tepki verilen olaylarla birlikte kullanılması yoluyla

gerçekleştiğini savunmuştur. Bu konudaki en bilindik örnek Pavlov tarafından 1927 yılında gerçekleşen zil sesine tepki olarak salya akıtan köpeğin hikâyesidir. Köpek et tozuyla eğitilmiştir ve köpekler et tozu verildiğinde zil çalınmıştır. Et tozuyla zil sesini birkaç kez birlikte kullandıktan sonra köpekler zil sesini duyduklarında (etki) et tozu verilmesine bile salya salgılamaya (tepki) başlamıştır. Bu deney refleksle birlikte öğrenmeyi içeren klasik koşullanmaya bir örnektir (Houghton, 2018, s.58).

Bir başka önemli bir psikolog olan B.F. Skinner edimsel koşullanma davranışını açıklamaya yönelik deneyler gerçekleştirmiştir. Skinner 1950'lerin başından itibaren Amerika'nın öncü davranışçılarından birisi olmuş kendi davranışçılık anlayışını radikal davranışçılık olarak tanımlamıştır. Skinner edimsel davranış üzerinde önemle durmuştur. Edimsel davranış gözlemlenebilen bir dış uyarıcı olmaksızın gerçekleşir. Skinner'ın deneyinde aç bırakılan bir fare kutuya yerleştirilmiş içeride dolaşmasına izin verilmiştir. İçerideki manivelaya tesadüfen basan fare küçük bir yiyecek parçasının tablaya düşmesini sağlamıştır. Fare bir süre sonra manivelaya yakın yerlerde dolaşmaya başlar bu bölgelerde dolaşmada yanlışlıkla manivelaya basma olasılığı arttırır. Yanlışlıkla basmalar sonucu yiyecek alan fare manivelaya güçlü şekilde basmaya başlayacaktır. Fare artık nasıl yiyecek geldiğini öğrenmiştir (Schultz,2007, s.491).

Klasik koşullanmada, denek hayvan pasiftir. Herhangi bir davranışta bulunmasa, manivelaya basmasa bile yemeği ve suyu alır. Bilinçli olarak bir harekette bulunmaz ve sürecin farkında değildir. Edimsel koşullanmada ise denek hayvan tamamen aktiftir manivelaya basmadan yiyecek ve su alamaz. Klasik koşullanma ile edimsel koşullanma arasındaki temel fark budur.

İnsanlar da edimsel davranışlar geliştirir ve bu süreç içgüdüler tarafından yönlendirilir. Bu içgüdüler, çeşitli tepkiler ve davranışların ortaya çıkmasına neden olur. Bireyler, hedeflerine ulaşmak için bu tepkilerin ve davranışların sonuçlarını değerlendirir ve deneme-yanılma yoluyla hareket ederler. Önceki deneyimlerinde olumlu sonuçlar elde eden bireyler, bu davranışları tekrar ederken olumsuz sonuçlarla karşılaşanlar aynı davranışlardan kaçınır. Hedeflerine ulaşmak isteyen kişiler, gerçekleştirdikleri davranışlar sonucunda olumlu veya olumsuz geri bildirimler alarak, edimsel koşullanma sayesinde hangi tutumları izlemeleri gerektiğini öğrenirler.

Davranışçı kuramın siyasal davranış üzerindeki etkileri, bireylerin siyasi tutumlarının ve eylemlerinin nasıl şekillendiğini anlamada önemli bir araç olabilir. Seçmen davranışı, bireylerin oy verme alışkanlıkları ve siyasi tercihlerini içerir. Davranışçı yaklaşım, siyasi tutumların ve eylemlerin büyük ölçüde öğrenilmiş

davranışlar olduğunu savunur, seçmenlerin siyasi tercihlerinin geçmiş deneyimlere, öğrenilmiş davranış kalıplarına ve çevresel uyarıcılara dayandığını öne sürer.

Siyasi kampanyalar ve propaganda, davranışçı kuramın ilkelerini kullanarak seçmen davranışını etkilemeyi amaçlar. Skinner'ın edimsel koşullanma teorisine göre, olumlu pekiştirme (örneğin, siyasi reklamlar aracılığıyla verilen olumlu mesajlar) seçmenlerin belirli bir adaya veya partiye yönelik tutumlarını pekiştirebilir (Skinner, 1953). Aynı şekilde, negatif kampanyalar ve karalama taktikleri de ceza yoluyla rakip aday veya partiye karşı olumsuz tutumlar geliştirebilir.

Davranışçı kuram aile, eğitim kurumları, medya ve arkadaş grupları gibi çevresel faktörlerin bireylerin siyasi tutumlarını ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini anlamada önemli bir çerçeve sunar. Örneğin, çocuklukta ebeveynlerin siyasi görüşlerinin çocukların siyasi eğilimlerini nasıl etkilediği, klasik koşullanma yoluyla açıklanabilir (Jennings ve Niemi, 1974). Bireylerin siyasal kimliklerini ve tutumlarını nasıl edindiklerini açıklayan siyasal sosyalleşme süreci, parti kimliği teorisiyle yakından ilişkilidir. Parti kimliği, bireylerin belirli bir siyasi partiyle özdeşleşmelerini ve bu partiye yönelik bağlılıklarını ifade eder. Campbell ve arkadaşları, parti kimliğinin bireylerin siyasal davranışlarını anlamada merkezi bir rol oynadığını öne sürerler. Campbell ve arkadaşlarının "Amerikan Seçmeni" çalışması, seçmenlerin siyasi bağlılıklarının büyük ölçüde erken yaşam deneyimlerine ve sosyal çevrelere dayandığını göstermiştir (Campbell ve ark., 1960). Bu kimlik, genellikle çocuklukta aile ve sosyal çevre aracılığıyla şekillenir ve bireyin yaşamı boyunca büyük ölçüde sabit kalır.

1950 ve 1960 arasında geleneksel davranışçılığa olan ilgi oldukça azalmıştı davranışçılığın temel ilkeleri kabul eden araştırmacılar bile davranışın oluşumunda zihinsel süreçleri tümüyle, kesin, katı bir şekilde reddetmesini anlamlı bulmamaya, öğrenmenin yalnızca klasik ve edimsel koşullanmayla gerçekleştiği fikrini sorgulamaya başlamışlardır. Neo davranışçılar olarak ta bilinen yeni davranışçılar, davranışçılığa karşı başlayan bilişsel devrimin "davranışçılık" içindeki temsilcileriydi (Ağır,2014, s.98). Bu yeni grup, davranışçılığın bilişsel süreçlerini reddeden sınırlayıcı katı özelliklerinden uzaklaşmaya başladı. 1960'lerden itibaren hâkim olan klasik davranışçılıktan daha esnek bir yapıya doğru geçmiş oldu. İnsan davranışının dışsal güçler ve içsel süreçler arasındaki karmaşık etkileşimlerin sonucu olarak ortaya çıktığı düşüncesi öne sürülmeye başlanmıştır (İnanç ve Yerlikaya, 2016, s.209). Albert Bandura ve Julian Rotter'in çalışmaları, davranışçılığın geleneksel uyarın-tepki ilişkisini genişleterek bilişsel süreçleri de bu modele dâhil etmiştir. Bu yaklaşımlar, bir organizmanın bir uyarana verdiği tepkinin sadece çevresel uyarılara değil, aynı zamanda organizmanın bilişsel süreçlerine de bağlı olduğunu

açıklayan teoriler geliştirmiştir. Böylece yeni bir kuram olan sosyal- bilişsel kuram ortaya çıkmıştır.

Sosyal-Bilişsel Kuram

Albert Bandura tarafından 1960'ların ilk yıllarında ilk olarak sosyal-davranışçılık olarak ifade ettiği daha sonra ise sosyal bilişsel teori adını verdiği bir davranışçılık türü ileri sürülmüştür. Bu kuramla geleneksel öğrenme kuramı ile bilişsel kişilik kuramları arasında, bir köprü kurmaya çalışılmıştır. Sosyal bilişsel kuram, insanların davranışlarını ve deneyimlerini anlamak için bilişsel süreçlere odaklanan bir yaklaşımdır. Bu kuram, bireylerin çevreleriyle nasıl etkileşimde bulunduklarını, bu etkileşimlerden nasıl öğrendiklerini ve öğrendiklerini nasıl içselleştirip davranışlarına yansıttıklarını inceler.

Klasik davranışçı yaklaşımlardan farklı olarak, bireylerin çevresel faktörlere karşı pasif olmadıklarını, aksine aktif olarak bilgiyi işlediklerini ve bu bilgiyi kullanarak çevrelerini şekillendirdiklerini vurgular. Bandura insanların yaşamın getirdiği her türlü uyarıcıyı edilgen bir biçimde alan bir varlık olduğunu ifade eden radikal davranışçılığı kabul etmemektedir. Bandura klasik davranışçılığa eleştirisini şu sözlerle ifade etmiştir “kendi başarılarından ve başarısızlıklarından öğrenmelerini bekliyorsak kimse çocuğuna yüzmeyi yetişkinlere araba kullanmayı tıp öğrencilerine ameliyat yapmayı öğretmesin” (Bandura, 1986, s.20). Bu ifadelerde anlaşılabileceği gibi insanlar bir davranışı gözlemleyerek ve pratik yaparak da öğrenebilir. İnsanlar çevresel olaylara tepki gösterebilir, ödül ve ceza sonucunda bazı davranışları öğrenebilir fakat insanlar yalnızca insana özgü bazı becerilere de sahiptir. İnsanların yetişme ve gelişme süreçlerini farenin manivelaya basma davranışının yiyeceklerle pekiştirilmesi sonucunda, farenin yiyecek almak için pedala basmasını öğrenmesine indirgeyen katı davranışçılar düşünmeyi ve bilginin simgesel işleyişini içeren insan davranışının en önemli nedenlerini göz ardı etmiştir (Burger,2006, s.530).

İnsanlar, ilkel hayvanlardan ayrılarak, gelecekteki eylemlerine rehberlik etmek için simgeler ve öngörüler kullanır. Yeni bir sorunla karşılaştığımızda, sürekli olarak deneme yanılma yapıp ödüller ve cezalarla doğru çözümü aramak yerine, olası sonuçları değerlendirir, tahminlerde bulunur, hedefler koyar ve stratejiler geliştiririz. Pekiştirme ve cezalarla ilgili yaşamış olduğumuz geçmiş deneyimlerimiz yargılarımızı etkileyebilir fakat davranışlarımız çoğu zaman dışsal pekiştirmeler ve cezalar olmadan gerçekleşir. İnsanların davranışlarını bulunduğu çevrenin etkilediği, çevresel koşullar uygun şekilde ayarlanmasıyla her türlü davranışın gerçekleşebileceği fikrini savunan radikal davranışçıların savına karşı çıkmaktadır. Burada çok baskı yapılmasına rağmen inançları değişmeyen insanlar örnek olarak gösterilebilir. Bandura “barışçı bir insanı bir savaşçıya, koyu dindar bir insanı bir

tanrıtanımaza çevirmeye çalışan herkes bir süre sonra davranışı denetlemede kişisel kaynakların varlığını fark edecektir” demiştir (Bandura,1977).

Bireyler, çevreleriyle etkileşime girerken gözlemleme, taklit etme ve deneyimleme yoluyla yeni davranışları öğrenirler. Sosyal bilişsel öğrenme kuramının temel düşünce yapısını oluşturan altı ilke şu şekilde sıralanabilir; “karşılıklı belirleyicilik, sembolleştirme kapasitesi, öngörü kapasitesi, dolaylı öğrenme kapasitesi, öz-düzenleme kapasitesi ve öz-yargılama kapasitesi” (Aydın,1999, s.200).

Karşılıklı Belirleyicilik (Reciprocal Determinism): Bandura'ya göre, bireyin davranışı ve çevresi birbirini karşılıklı olarak etkiler ve bu etkileşimler kişinin gelecekteki davranışlarını şekillendirir. Davranış ve çevre arasında sürekli bir döngü bulunur ve bu döngü bireyin davranışlarını belirler.

Davranış sadece dışsal etmenlerden değil hem içsel hem de dışsal etmenlerden etkilenmektedir. Bandura karşılıklı belirleyicilik modelinde davranışın içsel etmenler (inançlar, düşünceler, beklentiler) ya da dışsal etmenler (ödülleri, cezalar) tarafından belirlenmesi konusuna yeni bir açılım getirerek hem içsel hem de dışsal etmenler tarafından belirlendiğini kabul etmiştir. Aynı zamanda davranışta içsel ve dışsal etmenleri etkilemektedir. Davranış, dışsal ve içsel etmenler sürekli olarak birbiriyle etkileşimdedir. Örneğin, hoşlanmadığınız bir kişinin size tenis oynama teklifinde bulunması, içsel beklentinizin bu kişiyi reddetmenize neden olabilir. Bu durumda, vaktinizi sevmediğiniz biriyle geçirmek istemeyebilirsiniz. Ancak, eğer bu kişi size değerli bir raket hediye edeceğini söylerse, dışsal beklentiniz bu teklifi kabul etmenize yol açabilir. Ayrıca, eğer tenis maçında keyifli bir deneyim yaşar ve oyun arkadaşınızın esprileri hoşunuza giderse, bu kişiyle tekrar oyun oynamak isteyebilirsiniz. Bu durumda, önceki beklentileriniz değişmiş olur ve bu da gelecekteki davranışınızı etkileyebilir (Burger, 2006, s.531). Üç değişkende diğer değişkenlerini etkileme gücüne sahiptir.

Sembolleştirme (Symbolizing Capability) ve Öngörü Kapasitesi (Forethought Capability): Sembolleştirme, insanın somut olmayan kavramları semboller aracılığıyla temsil etme yeteneğidir. Sanat, duyguları ve fikirleri sembollerle ifade etme yoluyla insanın iç dünyasını dışa vurur. Öngörü kapasitesi, insanın geçmiş yaşantılarıyla geleceği tahmin etme yeteneğini ifade eder. Bu yetenek, insanın geçmiş deneyimlerinden ve mevcut koşullardan yola çıkarak gelecekteki olası senaryoları tahmin etmesini sağlar. Geçmişte yaşadığı tecrübeleriyle sonraki davranışlara ilişkin öngörü kazanırken bu bilişsel yapılarla kendini şekillendirir (Aydın,1999,s.201).

Dolaylı Öğrenme Kapasitesi (Vicarious Capability): Sosyal bilişsel kuram, insan davranışını ve kişiliğini anlamada önemli bir katkıda bulunmuştur ve bu katkının belki de en öne çıkan yönü dolaylı (gözlem yoluyla) öğrenmedir. Bandura, davranışlarımızın pekiştirme yoluyla değiştiği konusunda Skinner ile hemfikirdir. Ancak, Bandura, neredeyse tüm davranış türlerinin doğrudan deneyimlenmiş pekiştirme olmadan da öğrenilebileceğine inanmıştır. Bu, gözlem yoluyla öğrenmenin önemli bir rol oynadığını gösterir. İnsanlar bir davranışı her zaman kendi kendine pekiştirerek doğrudan öğrenmezler. Başkalarının davranışlarını gözlemleyerek dolaylı pekiştirmeler aracılığıyla da öğrenebilirler. Yani öğrenme klasik ya da edimsel koşullanmayla sınırlı olmamakta dolaylı ya da gözlemleyerek de öğrenme mümkün olmaktadır (Burger, 2006). Albert Bandura bu konuyla ilgili 1965 yılında “Bobo Bebek” deneyi olarak bilinen çok meşhur bir psikoloji deneyine imza atmıştır.

Deney şu şekilde gerçekleştiriliyor bir grup çocuk laboratuvara alınıyor ve bunlara resim iş proje veriliyor. İşin ortasında adamın birisi gelip içi hava dolu yumuşak bir bebek olan bobo bebeğe tekme ve yumruk atıyor. Bir yandan da vur tekmele diye bağırıyor. Çocukların bazıları bu davranışı gözlemliyor bazıları resim iş projelerine daldıkları için umursamıyor. Deneyin bir sonraki aşamasında çocukların öfkelenendirilmesi için çözülmesi imkânsız bir yapboz veriliyor tek taraflı aynanın ardından çocuklara öfkeye verecekleri tepkiyi gözlemliyorlar. Çocuklar içlerinde Bobo bebeğinde olduğu oyuncak dolu odaya alınıyorlar. Araştırmacılar çocukların çoğunun bu bebeğe gelip vurduğunu aynı zamanda vur tekmele diye bağırıldığını gözlemliyorlar adamın kullandığı kelimelerin aynısını kullanıyorlar. Bu deney çocukların davranışları gözlemleyerek öğrenebildiğini ortaya koyuyor.

Bandura öğrenme ve performans arasındaki önemli ayrıma dikkat çekmiştir. Gözlemsel yöntemlerle öğrenilen her davranışın yerine getirilmesi mecbur değildir. Bu düşünce klasik davranışçı kuramda yer alan bir davranış yapmayacağımız sürece öğrenemeyeceğimiz düşüncesiyle çelişmektedir. Bu yaklaşım, davranışı olduğu ya da değiştiği sosyal ortamlarda incelediği için bir sosyal öğrenme teorisidir.

Öz Düzenleme (Self Regulatory Capability) ve Öz yansıtma Kapasitesi (Self- Reflective Capability): Birbirine geçmiş iki kavram olan öz düzenleme ve öz yansıtma ilkeleri sosyal bilişsel kuramın diğer ilkeleridir. Öz düzenleme ilkesine göre insan davranışları sadece dışsal pekiştireçler ve cezalarla kontrol edilmez. İnsanlar genellikle kendileri için oluşturdukları ölçütlerle göre davranışlarını düzenlerler.

Öz düzenleme, bireyin davranışlarını değerlendirmesi, kendi için oluşturduğu ölçütlerle karşılaştırarak gerektiğinde davranışlarını ölçütlerine uygun hale getirmek

üzere deęiřtirmesi, yönlendirmesi ve kontrol etmesidir (İnanç ve Yerlikaya, 2016, s. 209).

Öz yansıtma kapasitesi, bireyin kendi düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını objektif bir şekilde değerlendirme yeteneğini ifade eder. Bu yetenek, bireyin kendi yaşam deneyimlerinden öğrenme ve gelişme sürecine katkıda bulunur. Öz yansıtma sürecinde, birey geçmiş deneyimlerini analiz eder, hatalarından ders çıkarır, güçlü ve zayıf yönlerini tanır ve kendini sürekli olarak geliştirme çabası içerisine girer.

Öz Yeterlilik: Bandura, yaşamın zorluklarıyla başa çıkarken hissedilen yeterlilik ve beceri duygularını tanımlayan öz yeterlik kavramını incelemiştir. Bu kavram, kendine saygı veya kendilik değeri olarak da adlandırılan ve kişinin kendi yeteneklerine olan inancını ifade eden bir duygudur. Sosyal bilişsel teoride büyük öneme sahip olan öz yeterlilik kavramın “kişinin eylemleriyle arzu edilen sonuçları üretme yeteneğine olan inancı” olarak tanımlanır (Bandura,1997). Öz yeterlilik bir kişinin belirli bir görevi başarıyla yerine getirebilme yeteneğine olan inancıdır. Bir görevi yerine getirmek ve belirlenen hedeflere ulaşmak için kişisel yeteneklere olan inanç şeklinde de ifade edilebilir.

Sosyal bilişsel kuram, bireylerin siyasal katılımını ve politik tutumlarını anlamak için önemli bir araçtır. Ayrıca, bireylerin siyasi bilgi işleme süreçleri ve siyasal karar alma mekanizmaları, sosyal bilişsel kuramın incelenme alanına girer. Sosyal bilişsel kuram, bireylerin sosyal dünyayı algılaması, yorumlaması ve bu algılamalara dayanarak davranışlarını şekillendirmesi üzerine odaklanan bir çerçevedir. Siyasal davranışla ilişkisi, bireylerin siyasal çevreleri hakkındaki bilgileri nasıl işlediklerini ve siyasi kararlarını nasıl verdiklerini anlamak için önemlidir. Örneğin, Petty ve Cacioppo (1986), İkna Etmenin Ayrıntılı Olasılık Modeli (*The Elaboration Likelihood Model of Persuasion*) adlı çalışmalarında, bireylerin siyasi mesajları nasıl işlediklerini ve bu mesajların siyasal tutumlarını nasıl etkilediğini açıklamışlardır. Bu model, bireylerin siyasi bilgiyi işleme süreçlerini iki temel yol olarak tanımlar: merkezi (central) ve periferik (peripheral) yol. Merkezi yol, bireylerin siyasi argümanları derinlemesine işlediği ve mantıksal olarak değerlendirdiği bir süreci ifade ederken, periferik yol, bireylerin siyasi mesajlara duygusal tepkiler verdiği ve basit ipuçlarına dayanarak kararlarını verdiği bir süreci ifade eder.

Sosyal bilişsel kuram aynı zamanda bireylerin sosyal çevrelerine nasıl algıladıklarını ve bu algıların siyasal davranışlarını nasıl etkilediğini de inceler. Örneğin, Fiske ve Taylor (2008), Sosyal Biliş: Beyinlerden Kültüre (*Social Cognition: From Brains to Culture*) adlı çalışması, bireylerin siyasal olayları ve aktörleri nasıl algıladıklarını, bu algıların hangi bilişsel süreçler tarafından yönlendirildiği ve siyasal tutumlar ile

davranışlara nasıl dönüştüğü konusunda da önemli bir zemin sunar. Bireylerin politik tercihlerinde önyargılar, şemalar, motivasyonlar ve duyguların belirleyici olduğunu vurgular.

Sosyal bilişsel kuram, siyasal katılımın dinamiklerini anlamada da kullanılır. Bir bireyin belirli bir siyasal hareketin etkili olduğuna dair inancı, onun bu harekete katılma motivasyonunu artırabilir. Aynı şekilde, bireyin öz-yeterlik inancı, onun siyasal süreçlerde aktif bir rol alıp almamasını belirleyebilir. Örneğin, yüksek öz-yeterlik inancına sahip bir birey, oy kullanma veya protesto gibi siyasal katılım biçimlerine daha yatkın olabilir.

Sosyal bilişsel kuram, insan davranışlarını anlamak için güçlü bir çerçeve sunar. Bu kuram, bireylerin öğrenme süreçlerini, çevreleriyle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerden nasıl öğrendiklerini açıklarken, aynı zamanda bu bilgilerin nasıl içselleştirildiğini ve davranışlara nasıl yansıdığını da inceler. Siyasal davranışın da içinde bulunduğu geniş bir yelpazede uygulama alanı bulan sosyal bilişsel kuram, bireylerin toplumsal çevrelerine nasıl tepki verdiklerini ve bu tepkilerin sosyal yapıların oluşumunda nasıl bir rol oynadığını anlamada temel bir araçtır.

Ayrırcı Özellik Kişilik Kuramı

Ayrırcı özellik kuramı (trait theory), bireylerin kişiliklerini anlamak ve açıklamak amacıyla geliştirilmiş bir kişilik kuramıdır. Bu kuram, bireylerin kişilik özelliklerini belirli boyutlar altında değerlendirir ve bireyler arasındaki farklılıkları açıklamak için kapsamlı bir yaklaşım sunar.

Ayrırcı özellik, bireylerin davranışlarının, düşüncelerinin ve duygularının zaman ve durumlar arasında tutarlı olmasını sağlayan özellikleri belirlemeyi amaçlar. Zaman içinde ve farklı durumlarda değişmeyen kişilik nitelikleri olarak ta tanımlanabilir (Cottom,2017, s.52).

Ayrırcı Özellik bir kişinin belirli bir kişilik özelliğini ne kadar yoğun şekilde sergilediğine bağlı olarak kişiyi sınıflandıran bir kişilik boyutudur. Bu kuramın temeli, bireylerin kişilik özelliklerini farklı boyutlarda incelemesidir. Bu boyutlar, genellikle birbiriyle ilişkili özelliklerin bir araya getirilmesiyle oluşur ve bireylerin bu boyutlardaki konumlarına bağlı olarak belirli özellikleri daha güçlü veya daha zayıf bir şekilde sergiledikleri düşünülür.

Ayrırcı özellik kuramı iki önemli varsayım üzerinde durur. Birincisi, kişilik özelliklerinin zaman içinde değişmez olduğudur; yani bireylerin belirli kişilik özellikleri, yaşamlarının farklı dönemlerinde ve çeşitli durumlarda tutarlı bir şekilde

devam eder. Bu varsayıma göre, örneğin bir birey çocukluk döneminde dışadönükse, yetişkinlik ve yaşlılık döneminde de bu özelliğini büyük ölçüde koruyacaktır. İkincisi ise, kişilik özelliklerinin bireyler arasında farklılık gösterdiğidir; bu da demektir ki her bireyin kişiliği, belirli özelliklerin benzersiz bir kombinasyonuna dayanır. Bu iki varsayım, kişilik özelliklerinin bireyin davranışlarını öngörmeye güvenilir bir temel oluşturduğunu savunur ve kişilik değerlendirme süreçlerinde kritik bir rol oynar.

Ayrımcı özellik kuramları Gordon Allport'un çalışmalarıyla başlamıştır. Ayrımcı özellik üzerine bilinen ilk çalışma 1921'de kişilik özellikleri sınıflandırılması ve ölçümü adlı çalışmasıdır. Freud'u psikanalitik kurama körü körüne bağlı kalmakla suçlamıştır. Freud'un ileri sürdüğü kişilik dinamiklerinin bilinç dışı tarafından yönetildiği yönündeki iddiaya karşı çıkmıştır. Çocukluk deneyimlerinin yetişkinin kişiliğinde daha az önemli olduğuna inanmıştır (Cottom, vd., 2017, s.52). Allporta göre kişilik özellikleri bireyin çevresine nasıl tepki vereceğini belirleyen ana unsurdur. Ancak ayrımcı özelliklerin sınırlılıklarını da kabul etmiştir. Davranışın çeşitli etmenler tarafından şekillendiğini ve ayrımcı özelliklerin bir bireyin ne yapacağını kestiremeyeceğini kabul etmiştir.

Allport, kişilik özelliklerini farklı türdeki uyaranlara aynı veya benzer şekilde yanıt vermeye yatkınlık olarak değerlendirmiştir. Başka bir deyişle, özellikler çevremize tepki vermenin tutarlı ve kalıcı yollarıdır.

Kişilik özelliklerinin özelliği şunlardır:

- “Kişilik özellikleri gerçektir ve her birimizin içinde mevcuttur. Davranışı açıklamak için yapılmış teorik yapılar veya etiketler değildirler.
- Özellikler davranışı belirler veya neden olur. Sadece belirli uyaranlara yanıt olarak ortaya çıkmazlar. Bizi uygun uyaranları aramaya motive ederler ve davranış üretmek için çevre ile etkileşime girerler.
- Özellikler deneysel olarak gösterilebilir. Zamanla davranışı gözlemleyerek, bir kişinin aynı veya benzer uyaranlara verdiği yanıtların tutarlılığında özelliklerin varlığını çıkarabiliriz.
- Özellikler birbiriyle ilişkilidir; farklı özellikleri temsil etseler de örtüşebilirler. Örneğin, saldırganlık ve düşmanlık farklı ancak ilişkili özelliklerdir ve bir kişinin davranışında sıklıkla birlikte meydana geldiği gözlemlenir.
- Özellikler duruma göre değişir. Örneğin, bir kişi bir durumda düzenlilik, başka bir durumda düzensizlik özelliğini gösterebilir” (Schultz,2009, s.246).

Psikolog Gordon Allport herkesin farklı özelliklere sahip olduğunu ve bireyin benzersizliğini vurgulamaktadır. Özellikleri tarif etmek için 4500 tarif sözcüğünden oluşan liste oluşturmuştur. Allport 4500 sözlüğü kullanarak 3 ana özellik kategorisi oluşturmuştur. Bunlar: kardinal özellikler, merkezi özellikler ve ikincil özelliklerdir (Cottom, vd, 2017, s.52).

Kardinal, bireyin eylemleri en çok etkileyen, baskın özelliklerdir. Bu tür özellikler, bireyin kişiliğine o kadar içsel olarak bağlıdır ki, kişi bu niteliklerle neredeyse eşanlamlı hale gelir. Bireyin amacının, davranışının ve tutumlarının neredeyse tüm yönlerini şekillendirirler. Bu özellik o kadar açıktır ki gizlenemezler. Bir insanın hayatındaki hemen hemen her eylem, bu tek ana eğilim etrafında döner. Çoğu insan kardinal özelliğe sahip değildir, ancak sahip olan bu az sayıda insan genellikle bu tek özellik ile tanınır (Feist ve Feist, 2006, s.378). Kısacası bu özellikler bireyin tüm davranışları üzerinde etkilidir. Allport bazen tek bir özelliğin kişilikte baskın olduğunu belirtir. Tarihteki bu kişilerin bu baskın özelliklerinden dolayı bazı davranışlarla özdeşleştiğini belirtir (Burger, 2006, s.240). Tarihteki önemli şahsiyetlerin kardinal özelliklerine örnek verecek olursak şu şekildedir: Rahibe Teresa: İyi, hayırsever, Adolf Hitler: Kötü, ahlaksız, Niccolo Machiavelli: Acımasız, Abraham Lincoln: Dürüsttür.

Merkezi özellikler, çok az insanın temel eğilimleri vardır, ancak herkesin, bir kişinin yaşamının odaklandığı 5 ila 10 en göze çarpan özelliği içeren birkaç merkezi eğilimi vardır (Feist ve Feist, 2006, s.378). Merkezi özellikler, yaşam boyunca nispeten sabit kalma eğiliminde olan temel özelliklerdir. Kişilikle ilgili birçok özellik teorisi bu özelliklere odaklanır. Bu özellikler, kişiliğin "yapı taşları" olarak hizmet eder. Dürüst, arkadaş canlısı, cömert veya endişeli gibi genel karakterinizi tanımlamak için kullanabileceğiniz bu terimler merkezi özelliklerinizdir.

İkincil özellikler, en az etkili olan göze çarpmayan özelliklerdir. Belirli durumlarda kendilerini gösterme eğilimindedir. Bunlar tutarsız olabilir ve zamanla sabit kalmayabilir. En yakınımızdakiler bu özelliklerimizi fark edebilir örneğin: belirli bir müzik türü, belirli bir yemek tercihi olabilir (Schultz, 2009, s.247).

Daha sonra, psikolog Raymond Cattell faktör analizi olarak bilinen istatistiksel bir yöntemle bu kapsamlı listeyi 16 özelliğe indirmiştir. 16 faktörlü kişilik testi 1946 yılında Cattell tarafından literatüre kazandırılmıştır (Horn, 2001).

Psikolog Hans Eysenck, kişilik özellikleri listesini daha da sadeleştirdi ve sadece üç temel faktör önerdi. Cattell'in sistemindeki pek çok benzer özelliği olduğunu düşündü ve başlangıçta kişilik özelliklerinin sadece iki faktörle, yani dışadönüklük/içe dönüklük ve duygusal istikrar/duygusal dengesizlik ile açıklanabileceğini savundu. Daha sonra, bir kişinin psikotik veya sosyopatik eğilimlerini yansıtan üçüncü bir faktör olan psikotizmi de ekledi.

Cattell ve Eysenck'in türettiği kişilik özelliklerine bazı kişilik araştırmacılarınca çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Cattell'in çok fazla faktörü olduğu Eysenck'in ise çok az faktörü olduğu öne sürülerek her iki teoriden de memnuniyetsizlikler bazı kişilik

araştırmacılarında dile getirilmiştir. Daha sonra Robert McCrae ve Paul Costa beş faktörü tanımlayan kapsamlı bir araştırmaya girişmişlerdir. Bu faktörler *duygusal tutarsızlık, dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve gelişime açıklıktır*. Faktörler objektif testler ve gözlemler dahil olmak üzere çeşitli değerlendirme teknikleriyle doğrulanmıştır. Aynı faktörlerin farklı değerlendirmelerle tutarlı bir şekilde bulunması bu faktörlerin güvenilirliğini ortaya koymuştur (Schultz, 2009, s.282). Beş faktör modelinin kişilik araştırmacıları arasında ciddi boyutta kabul görmesi Costa ve McCrae'nin Beş etmen kişilik envanterinin 1985 yılında yayınlamasıyla sonuçlanmıştır.

Günümüzde en popüler teorilerden biri olan Costa ve McCrae'nin beş faktör kuramı, genellikle "büyük beş" olarak adlandırılır. Bu kuram, kişiliğin beş geniş boyuttan oluştuğunu öne sürer. Her bir boyut bir süreklilik olarak değerlendirilir ve bir bireyin kişiliği bu sürekliliğin herhangi bir noktasında yer alabilir.

Aşağıda ayırıcı özellik kişilik kuramı içerisinde yer alan çalışmanın da temelini oluşturan bu beş faktör kişilik kuramı detaylı olarak ele alınacak daha sonra araştırma odaklı diğer bir kuram olan İnsancıl/Varoluşçu kuramlara değinilecektir.

Beş Faktör Kişilik Kuramı (Büyük Beşli)

Allport'la başlayan, Cattell ve Eysenck ile devam eden kişiliğin temel boyutlarını belirleme ve ayırıcı özellik çabaları Robert McCrea ve Paul Costa'nın çalışmaları ile çok farklı bir boyut kazanmıştır. Kişilik yapısını ve sürekliliğini incelemek amacıyla çeşitli istatistiksel testler ve bilgisayarlar bu araştırmaya katkıda bulunmuştur. Daha önce üç faktörlü modeli savunan araştırmacılar 1983-1985 gerçekleştirdiği çalışmalar sonucu kişiliğin beş temel boyutu olduğunu keşfetmiştir (İnanç ve Yerlikaya, 2016, s.286).

Araştırmacılar arasında konu üzerinde tam bir uyum olmasa da, faktör analizi çalışmalarında oldukça tutarlı sonuçlara ulaşmışlardır. Farklı araştırmacılar, farklı kişilik verilerini kullanarak kişiliğin beş temel boyutuna dair kanıtlar bulmuşlardır. Farklı yöntemlerle yürütülen çalışmalarda, bu beş faktör o kadar sık ortaya çıkmıştır ki araştırmacılar bu faktörlere "büyük beşli" adını vermişlerdir (Burger, 2006, s.252). Araştırmacılar bir kurama sahip değildi yalnızca elde ettikleri verileri değerlendirerek hangi özelliklerinin birbiriyle grup oluşturduklarını görerek beş boyutu tanımlayacak kavramlar geliştirmeye başladılar. Bu beş kavram duygusal tutarsızlık, dışa dönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve sorumluluktur.

Kişilik özelliklerindeki büyük bireysel farklılıkların temelinde beş temel faktörün olduğu öne sürülmüştür. Beş faktör kültürler arası tutarlı şekilde gözlemlenmiştir.

Bu beş faktör ve özellikleri, İngiltere, Almanya, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Türkiye, İsrail, Çin, Kore, Japonya, Fransa, Filipinler, Rusya, Hindistan, Danimarka, İtalya, Lübnan, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi 50'den fazla farklı ülkede bulunmuştur. Aynı faktörler birçok kültürde ortak olmasına rağmen, bunların göreceli önemleri ve sosyal arzu edirlilikleri açısından büyük farklılıklar kabul edilmiştir. Örneğin, Avustralyalılar dışadönüklük ve uyumlu olmayı diğer üç faktöre göre daha fazla arzu edilir bulmaktadır. Buna karşılık, Japonlar sorumluluğu diğer tüm faktörlerden daha önemli görmektedir. Çin'de ve Hindistan'da ise en önemli unsurun uyumluluk olduğu bulunmuştur (Schultz, 2009, s.283).

Faktörler hem yetişkinlerde hem de çocuklarda yüksek düzeyde kararlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çocukken uyumluluktan yüksek puan alanların yetişkinlikte uyumlu olarak kalmaları muhtemeldir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 800 yetişkinin 40 yıl arayla karşılaştırıldığı bir çalışmada dışa dönüklük ve sorumluluk faktörlerinin istikrarlı şekilde kaldığı bulunmuştur (Hampson ve Goldberg, 2006). Rusya'da ve Çek Cumhuriyeti'nde farklı bir çalışmada ise ergenlikten yetişkinliğe duygusal tutarsızlık, dışa dönüklük ve gelişime açıklığın azaldığını tam tersine uyumluluk ve sorumluluğun arttığı tespit edilmiştir (Schultz, 2009, s.285).

Aşağıdaki tabloda büyük beşli modelin her bir faktöründen düşük puan alanlar ve yüksek puan alanların kişilik özellikleri hakkında tanımlamalarda bulunulmuştur.

Tablo 1. Costa ve McCrae'nin Beş Faktör Kişilik Modeli

	Yüksek puan	Düşük puan
Dışa dönüklük	-Sevecen -Birçok yere ve gruba üye olan kimse -Konuşkan -Eğlenceli sevgi dolu -Aktif, Etkin -Tutkulu, Heyecanlı	-İçine kapanık -Yalnızlığı seven -Sessiz -Durgun -Pasif -Duygusuz
Duygusal Tutarsızlık	-Endişeli -Sinirli, Huysuz, Kaprisli -Kendine acıyan -Mahcup, Sıkılğan -Duygusal -Hassas	-Sakin -Soğukkanlı -Kendinden memnun -Rahat -Dayanıklı

Gelişime Açıklık	-Hayal gücü kuvvetli -Özgürlükcü -Yaratıcı, -Özgün -Çeşitliliği tercih eden -Meraklı -Değişimi seven	-Gerçekçi -Tutucu -Yaratıcı olmayan -Geleneksel -Rutini tercih eden -Meraksız -Değişimi sevmeyen
Uyumluluk	-Yumuşak kalpli -Güvenilir -Cömert -Uysal -Hoşgörülü -Yardım sever, insancıl	-Acımasız -Şüpheli -Cimri -Zıt-karşı çıkan -Eleştirici -Asabi -Negatif davranmaya yatkın
Sorumluluk	-Disiplinli kontrollü -Çalışkan -İyi organize olmuş -Dakik -Hırslı -Azimli	-İhmalkâr -Tembel -Dağınık -Geç kalan, işleri yarım bırakmaya yatkın -Amaçsız -Boş veren

* Feist ve Feist (2006)'dan uyarlanmıştır

Tablo 1'de yer alan *Dışa dönüklük* özelliği gösterenler kişiler başkalarıyla etkileşim kurma eğilimindedirler. Genellikle sosyal, konuşkan, aktif ve etkin gibi sıfatlarla aktarılır. *Uyumluluk* bireylerin uysal ve sadakate olan eğilimlerini ifade eder ve genellikle kibar dürüst ve samimi gibi sıfatlarla aktarılır. *Sorumluluk* düzeni takip etme, kendi yükümlülüklerini yerine getirme eğilimini ifade eder ve genellikle çalışkan güvenilir gibi sıfatlarla aktarılır. *Duygusal tutarsızlık* ya da nevrozizm dürtülerin ve duyguların kontrolü anlamına gelir ve genellikle kaygı, mutsuzluk, takıntılı olma, düşük öz saygı gibi sıfatlarla aktarılır. *Gelişime açıklık* yeni deneyimler hakkında merakı ifade eder ve genellikle yenilikçi ve yaratıcı gibi sıfatlarla aktarılır.

Aşağıda beş kişilik özellikleri kavramsal olarak daha detaylı anlatılmaya çalışılmış ve kişilik özelliklerinin siyasetle olan ilgisine yer verilmiştir.

Dışadönüklük

Dışadönüklük, birinin çevresiyle özellikle sosyal olarak etkileşim kurma eğilimini ve yoğunluğunu yansıtır. Bireyin enerjisini daha çok dış dünyaya yönlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Çiçek ve Arslan, 2020, s.143). İnsanların sosyal ortamlardaki rahatlık ve atılganlık düzeylerini kapsar. Dışadönüklüğü yüksek kişiler genellikle iddialı, girişken, konuşkan, kolaylıkla arkadaş edinebilme eğiliminde olan, görüşlerini tartışırken rahat hisseden kişilerdir aynı zamanda sosyal ortamlarda başarılı oldukları görülmektedir. Dışa dönüklükten düşük puan alanlar çekingen, pasif, düşünceli, sessiz olma eğilimindedir. Konuşmak yerine başkalarını dinlemeyi tercih ederler. İçe dönük olan bu insanlar için sosyal etkinliklere katılmak çok yorucu olabileceğinden, genellikle yalnız kalmaya ihtiyaç duyarlar (Lim, 2020).

Dışadönük kişilik özelliği siyasal davranış üzerinde belirleyici olabilir çünkü siyasal davranış dilekçe yazma, siyasal toplantılara katılma, siyasal kampanya yürütme, siyasal tartışmalara katılma gibi sosyal etkileşimi gerektiren pek çok bileşeni içermektedir (Mondak,2010, s.70). Dışa dönüklükten yüksek puan alan insanlar iddialı ve sosyal olması sebebiyle siyasal katılımda bulunma olasılıkları yüksektir. Yüksek düzeyde dışadönüklük gösteren bireyler özellikle sosyal siyasal eylem biçimlerinden keyif almaktadır. Siyasal katılımı etkileşim için bir fırsat olarak değerlendirirler. Weinschenk ve Panagopoulos (2014) , gerçekleştirmiş oldukları çalışmada 'da uyumluluk ve dışadönüklüğün siyasal bağış yapma, siyasal bir etkinliğe katılma veya siyasal bir kampanyada gönüllü olma niyetleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir.

Duygusal tutarsızlık

Duygusal tutarsızlık (veya nevroitiklik) kişilik özelliği, bireylerin duygusal olarak ne kadar kararsız, kaygılı, sinirli ve stresli olduklarını ifade eder. Kişinin duygusal istikrarı ve olumsuz duyguların derecesi ile ilgilidir. Duygusal tutarsızlık, dışa dönüklük gibi, onlarca yıldır bilimsel ilginin konusu olmuştur.

Eysenck çerçevesindeki iki orijinal faktör duygusal ve dışa dönüklük olmuştur. Sözcüksel olarak duygusal tutarsızlığı temsil etmek için bazı sıfatlar kullanılmaktadır. Düşük düzeyde bu özelliğe sahip kişilerde sakin, rahatlamış, kararlı sıfatları kullanılırken gergin, sinirli, endişeli ve karamsar gibi sıfatlar yüksek duygusal tutarsızlık seviyelerini yansıtır.

Duygusal tutarsızlık diğer beş büyük özellikten farklıdır, çünkü onun bağıntıları üzerine yapılan araştırmaların büyük kısmı, tıbbi sonuçlara, özellikle de kişilik bozukluklarına odaklanır. Düşük düzeyde duygusal istikrara sahip bireyler, yüksek

düzeyde gerginlik ve stres hissederler; depresyona eğilimlidirler ve sıklıkla çeşitli fiziksel rahatsızlıklar hakkında endişelenirler ve şikâyet ederler.

Siyasal katılım ile duygusal tutarsızlık arasındaki ilişki literatürde karmaşık ve bazen çelişkili sonuçlar vermektedir. Duygusal tutarsızlık, bireylerin stresli ve baskı altında kalma durumlarına karşı hassasiyetini artırabilir, bu da onları siyasi süreçlerden uzaklaştırabilir veya siyasi kararlarında daha duygusal ve az tutarlı davranmalarına neden olabilir. Siyasi davranışla en doğrudan ilgili olan duygusal istikrarın bağıntılarının çoğu, sosyal faaliyetle ilgilidir. Genel olarak, duygusal istikrarın sosyal ve kolektif eylemi kolaylaştırdığı görülüyor. Duygusal tutarsızlığın siyasi ideolojilerle ilişkisi incelenmiş, Riemann ve ark. (1993), Barbaranelli ve diğerleri (2007), duygusal istikrarın ideolojik muhafazakârlık ve 2004 ABD başkanlık seçimlerinde George W. Bush'a verilen destek üzerindeki etkilerini rapor etmektedir.

Gelişime açıklık

Gelişime açıklık, çeşitliliği tercih eden insanları ifade etmektedir. Bu özelliğe sahip kişiler sürekli olarak farklı ve çeşitli deneyimler aramaktadırlar. Örneğin, bir restoranda yeni menü öğelerini denemekten hoşlanırlar veya yeni, heyecan verici restoranlar aramayı severler. Buna karşılık, gelişime açık olmayan insanlar, zevk alacaklarını bildikleri tanıdık bir öğeye bağlı kalırlar. Gelişime açıklığı yüksek insanlar geleneksel değerleri sorgulama eğilimindeyken, açıklık düzeyi düşük olanlar geleneksel değerleri destekleme ve sabit bir yaşam tarzını koruma eğilimindedir. Özetle, gelişime açıklığı yüksek insanlar genellikle yaratıcı, hayal gücü kuvvetli, meraklı ve liberaldir ve çeşitliliği tercih ederler. Buna karşılık, gelişime açıklık konusunda düşük puan alanlar tipik olarak geleneksel, gerçekçi, muhafazakâr ve meraktan yoksundur (Feist,2006, s.417).

Caprara, Barbaranelli, Zimbardo (1999) Gelişime açıklığı yüksek olan bireylerin genellikle daha yenilikçi ve açık fikirli politik görüşlere sahip olduklarını, sosyal değişimlere daha fazla ilgi duyduklarını ve bu nedenle daha aktif bir şekilde siyasi süreçlere katıldıklarını ortaya koymuştur. Gelişime açıklık, bireylerin çeşitli sosyal ve politik yeniliklere açık olmalarını teşvik eder ve bu da onları politik değişim ve reformlar konusunda daha istekli hale getirebilir.

Bekkers'in (2005) Hollanda Nüfusunun Aile Anketinden elde edilen verilerin analizi, gelişime açıklık ile gönüllü derneklere üyelik arasında pozitif ilişkiler ve katılımcıların bu dernekllerdeki faaliyet seviyeleri ile benzer bir bağlantı ortaya koymaktadır (Mondak,2010, s.63).

Ayrıca, gelişime açıklığın politik tutumlar ve yatkınlıklar üzerindeki güçlü etkilerini de varsayılmaktadır. Gelişime açıklık, yeni yollar aramaya istekli olmayı ve buna karşılık gelen tanıdık yollara zayıf bir bağlılığı kapsar. Açıklığı yüksek insanlar, kendi düşünce ve davranışlarına veya başkalarının düşüncelerine katı kısıtlamalar getirmezler. Gelişime açıklığın geleneksel ideolojik liberalizmi öngörmesi beklenir. Çünkü açık fikirlilik özelliğine sahiptir. Muhafazakâr ideoloji değişime karşı daha suskun olduğu için muhafazakâr yavaş, ihtiyatlı eylemi tercih eder. Bu eğilimler, gelişime açıklığı yüksek olan kişinin eğilimlerine karşı çıkar (Mondak,2010).

Birkaç çalışma, gelişime açıklıkta düşük puan alan bireylerin siyasi muhafazakarlığı ifade etme eğiliminde olduğu, bu hipotezle tutarlı kanıtlar bildirmiştir. Barbaranelli ve ark. (2007) 6.000'den fazla katılımcıdan elde ettikleri sonuca göre, gelişime açıklık ile 2004 ABD başkanlık seçimlerinde Demokrat aday John Kerry'ye destek arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyuyor.

Uyumluluk

Bu özellik, bireylerin başkalarıyla ilişkilerinde ne kadar uyumlu, yardımsever ve işbirlikçi olduklarını gösterir. Uyumluluk yüksek olan kişiler genellikle başkalarının duygularına duyarlıdır, empati yapar, başkalarına yardım etmeye eğilimlidir ve çatışmalardan kaçınır. Uyumluluk yönünde yüksek puan alanlar, güvenen, cömert, boyun eğen, kabullenici, sosyal ilişkilerde uyumlu ve destekleyici davranışlara sahip olma eğilimindedir. Düşük uyumluluğa sahip bireyler daha rekabetçi ve eleştirel olabilirler (Feist,2006, s.417).

Graziano ve Tobin (2002) uyumluluğun Büyük Beş'in en az anlaşılan boyutu olabileceğini iddia etmektedir. Uyumluluğu temsil etmek için kullanılan hemen hemen tüm ölçekler “sıcak”, “kibar” gibi terimler kullanır. Bu sıfatlar olumlu, sevecen ve şefkatli bir bireyi tanımlar. Bazı uyumluluk tasvirlerinde, bu faktör aynı zamanda “güvenen”, “uyumlu” ve “işbirlikçi” gibi terimlerle temsil edilen bir itaatkârlık veya uysallık unsurunu da içerir (Mondak, 2010).

Uyumlulukta yüksek puan alan bireyler çatışmalardan kaçınma ve uyum için çabalama eğilimindedir. Özellikle grevler veya protestolar gibi oldukça çatışmalı biçimlerde siyasette daha az aktif olmaları beklenir (Mondak 2010, s. 61; Mondak ve Halperin 2008, s.346). Uyumluluk düzeyi yüksek insanlar, başkalarıyla olumlu ilişkiler sürdürmeye çalışırlar. Duriez ve Soenens (2006) uyumluluk ve ırksal önyargı arasında ters bir ilişki olduğunu bildirmektedir. Benzer şekilde, Strauss, Connerley ve Ammermann (2003), çeşitliliğe yönelik tutumlar üzerinde uyumluluğun güçlü bir pozitif etkisi olduğunu belirlenmiştir. Uyumluluğu yüksek olan kişiler genellikle başkalarının iyiliğini gözetirler ve bu nedenle toplum yararına

olan siyasi hareketlere katılma eğilimindedirler. Bu bireyler, toplum hizmeti ve sosyal yardımlaşma gibi siyasi faaliyetlerde bulunma konusunda daha motive olabilirler.

Sorumluluk

Sorumluluk düzenli, kontrollü, organize, hırslı, başarı odaklı ve öz disiplinli insanları tanımlar. Genel olarak, yüksek puan alan kişiler çalışkan, vicdanlı, dakik ve azimlidir. Buna karşılık, düşük puan alanlar düzensiz, ihmalkâr, tembel ve amaçsız olma eğilimindedir (Feist, 2006, s.417). Yapılan çalışmalar, sorumluluk ve dürüst davranış arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösterirken, devamsızlık ve çalışan hırsızlığı gibi istenmeyen iş davranışlarıyla olumsuz yönde bağlantılı olduğunu bulmuştur.

Siyasi tutumlarla ilgili olarak, sorumluluk tahminleri, gelişime açıklık tahminlerinin kabaca tersidir. Sorumluluğu yüksek insanlar kişisel sorumluluğa, geleneğe ve erdeme değer verirler. Bu nedenle, sorumluluk, ideolojik muhafazakârlıkla ilişkili olmalıdır; Gelenekçiliğe yapılan vurgu ayrıca, sorumluluğun, kürtaj hakkında yaşam yanlısı bir görüş ve ahlaki gelenekçiliği destekleme gibi sosyal muhafazakârlığın kapsadığı tutumlarla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Stenner (2005) sorumluluk ile ideolojik muhafazakârlık arasında bir bağlantı olduğunu bildirmiştir. Barbaranelli ve arkadaşlarının (2007) 2004 ABD başkanlık seçimlerindeki oy verme niyetleri üzerine yaptığı araştırma, sorumluluk ile Kerry'ye karşı Bush'a verilen destek arasında bir bağlantı tespit etmiştir.

Araştırmalar, sorumluluğu yüksek bireylerin genellikle seçimlerde daha aktif olduklarını, siyasi bilgilerini artırma konusunda daha istekli olduklarını ve toplum hizmeti gibi politik faaliyetlere daha fazla katıldıklarını ortaya koymuştur. Sorumluluk, bireylerin düzenli ve planlı bir şekilde siyasi faaliyetlere katılmalarını ve toplumsal görevlerini yerine getirmelerini teşvik eder.

İnsalcıl/Varoluşçu Kuramlar

İnsancıl kurama göre, her birey özgür iradeye sahiptir ve bu irade sayesinde kendini aktif olarak geliştirebilir, potansiyeline ulaşabilir ve öz gerçekleştirmeyi başarabilir. İnsancıl kuram, bilinç üzerine yoğunlaşır ve insanların doğuştan iyi olduğunu savunur.

Bu kuram, insan doğasına iyimser bir bakış açısıyla yaklaşır ve kişinin kim olduğu ve nasıl davrandığından sorumlu olduğunu kabul eder. Bu, insancıl kuramı diğer kuramlardan ayıran temel özelliklerdendir. İnsancıl kuram, özgür irade ve insan

onuru gibi önemli kişilik boyutlarını göz ardı eden davranışçı kurama bir tepki olarak bazı psikologlar tarafından geliştirilmiştir.

İnsancıl kuram özgürlük, büyüme, kendini gerçekleştirme gibi içsel süreçlerden bahsederken, davranışçı kuram gözlemlenebilir davranışlardan pekiştiricilerden bahsetmektedir. Aynı zamanda Freud'un insan doğasına ilişkin kötümser bakış açısını yansıtan psikanalitik kuramdan da oldukça farklıdır. Psikanalitik kurama göre davranışlarımızı bilinçdışı belirler. İnsancıl kuram ise bilinç üzerine yoğunlaşıyor.

“Bu bağlamda hümanist anlayış dört temel ilke ile insanı incelemektedir.

Kendi yaşamındaki sorumluluğu,
Yaşadığı zaman dilimi -şimdi ve -burada,
Fenomenolojisi,
Gelişimi (Burger,2006, s.417)”.

İnsanlar kendi hayatlarını şekillendirme ve değiştirme özgürlüğüne sahiptir. Davranışlar kişisel tercihlerimizi yansıtır. “Ders çalışmalıyım”, “arkadaşlarımla buluşmalıyım”, “çocuklarıma bakmalıyım” gibi cümleleri çok sık kullanırız ancak gerçekte bunların hiçbirini yapmak zorunda değiliz bunlar bizim kişisel tercihlerimizdir. Hayattaki sorumluluğumuz kişisel tercihlerimizden kaynaklanmaktadır. Geçmiş ve gelecek üzerine elbette düşünmek gerekir ancak bazı insanlar yaşanmış ya da yaşanmamış olaylar üzerine fazlaca zaman harcamaktadır. Bu kayıp bir zamandır. Hayatı dolu yaşamamanın tek yolu şudur. Fenomenoloji kavramı, bireyin kendisini ve çevresine kendine özgü biçimde algılama, yorumlama ve anlamlandırmasıdır. Bu kavram hümanistlik kuramı diğer kuramlardan ayıran ön önemli özelliktir. Bu bakış açısına göre, bireyin davranışları ne çevresel koşullar ne de biyolojik dürtüler, istekler veya ihtiyaçlar tarafından belirlenir. Bireyin davranışlarını en çok şekillendiren şey, o anda kendisini ve çevresini nasıl algıladığı ve anlamlandırdığıdır. Bu, bireyin o andaki kişisel deneyimini ifade eder (Schultz&Schultz, 2009, s.206). İnsancıl kuramlar kişinin gelişimini olumlu yönde sürdürmeye güdülenmiş olduklarını kabul ederler. Bu gelişim süreci insan gelişiminin doğal sürecidir.

İnsancıl psikolojinin kökleri temel olarak iki alanda yatmaktadır. Bunlardan birincisi Avrupa kaynaklı varoluşçu felsefe, diğeri Rogers ve Maslow gibi Amerikalı psikologların öncü çalışmalarıdır (İnanç ve Yerlikaya, s.293). Rogers'in kişilik teorisinde en önemli kavram benliktir. Benlik, bireyi diğerlerinden ayıran ve organize, tutarlı, karakteristik kimlik algılarından oluşan bütünsel bir yapıdır. Bu

yapı, bireyin hayatın farklı yönlerini görmesini ve başkalarıyla ilişkiler içinde yaşamasını sağlamaktadır.

Benliğin kişiliğin özü olduğunu belirtmiştir. Bireyin kendisine ilişkin ne bildiği ve neyi doğru bulduğu vurgulanmaktadır. Rogers ideal benlik ve gerçek benlik kavramlarını birbirinden ayırmıştır. Kişinin sahip olmayı arzuladığı benlik ideal benliğidir. Benlik ile ideal benlik arasında büyük bir farkın olması tutarsızlığa sebep olmaktadır.

Bir diğer kuramcı olan Maslow'a göre, insan kişiliği bir gelişim sürecinden geçmektedir. Bu süreçte, hiyerarşik olarak düzenlenmiş ve birbirine bağlı ihtiyaçlar belirleyici bir rol oynamaktadır. Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisini bir piramitte üst üste sıralayarak göstermiştir.

Şekil 2: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

En acil olan en çabuk tatmin edilmesi gereken ihtiyaçlar en altta yer alan yeme, içme, barınma ve dinlenme gibi fiziksel ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar bireyin fizyolojik olarak hayatta kalmasını sağlarlar. İnsanın korku, anksiyete, belirsizlik gibi durumlardan korunmak için bir diğer temel ihtiyaç olan güvenlik ihtiyacını açıklamaktadır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadan bir üst basamağa geçilemez. Ait olma ve sevgi basamağı hayati önem taşımamasına rağmen psikolojik sağlık açısından en önemli basamaktır. Değer ihtiyacı ise insanları olumlu yönde motive eden bir basamaktır. Bütün bunlar sağlandıktan sonra en üst basamakta yer alan kendini gerçekleştirme ihtiyacının karşılanması için kişi harekete geçer. Kendini gerçekleştirme tüm yetenek ve kapasitelerini kullanma anlamına gelir. Ancak bu basamağa geçmek o kadar kolay olmamaktadır. İnsanların çok az bir bölümü bu aşamaya geçer. Kendini gerçekleştiren kişilerin özelliği şu şekilde belirtilmiştir; “daha doğru bir gerçeklik algısına sahip olan -kendini ve çevresindeki kişileri olduğu gibi kabul eden -doğal ve

olduğu gibi davranan kendiyile barışık -sorunlara duyarlı -kişisel gizliliğe mahremiyete önem veren -duygusal olarak daha zengin ve dolu yaşarlar -sevgi dolu kişiler arası ilişki -daha demokratik karakter -üst düzey mizah ve yaratıcılık” (Kurt ve Yıldız,2019) Bu gibi özelliklere sahip olan kişiler kendini gerçekleştirmiş kişilerdir.

İnsan doğasına aşırı iyimser yaklaşan bu kuram çok kere eleştirilmiştir. Her iki kuramcı ortaya koyduğu kavramların soyutluğu açısından eleştirilmiştir. Rogers’ın koşulsuz kabulünün mümkün olmadığını aynı zamanda danışanların öz değerlendirmesine dayanmış olması yeterince bilimsel görülmemiştir. İçsel süreçlere çok fazla vurgu yapan Rogers dışsal faktörlerin etkisini hafife aldığı gerekçesiyle de eleştirilmiştir. Maslow ise kendi subjektif ölçülerine göre kendini gerçekleştiren bireylerin özelliklerini belirlemiş kendine özgü anlayışı temsil ettiği için eleştirilmiştir.

Kişilik ve Siyaset

Kişiliğin psikolojide, siyaset biliminde ve siyaset psikolojisinde oynadığı temel role karşın kabul edilebilir bir tanımına ulaşmak sorunludur (Ay,2020, s.210). Ancak literatür de yapılan tanımlarda bireysel farklılıklara vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda kişiliği, bireyi diğerinden ayıran bireye özgü özellikler bütünü olarak tanımlamak mümkündür (İnanç ve Yerlikaya, 2016, s.3). Kişilik her zaman ve her durum için gözlemlenebilir olan kişinin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve içimizce gelişen nasıl davranacağımızı, hissedeceğimizi etkileyen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsamaktadır (Burger, 2006, s.23).

Kişilik siyasi tercihleri açıklamada ve ideolojik yönelimi belirlemede giderek merkezi bir rol üstlenmektedir. Kişilik siyasal varlığın beyninin en altında yerleşmiş durumda olup ve onun köklerini temsil ettiği için en temel öğedir. İnsanların toplumun bir parçası olarak ve birbiriyle ilişki içinde nasıl düşündükleri, hissettikleri ve davrandıkları kişilik kavramından bağımsız düşünülemez. Allport (1929), “Siyasi Tutumların Yapısı” adlı makalesinde bir kişinin siyasi doğasının kişiliğinden ayırt edilemez olduğunu ve politik görüşlerinin karakterini yansıttığını belirtmiştir. Allport Kişilik özelliklerinin insanların çevrelerine nasıl tepki vereceklerini belirlemede ana unsur olarak görmüştür. “Milburn’de (1991), ideolojik farklılıkların oluşumunda kişiliğin önemli olduğunu vurgulamıştır. Siyasi kararların açıklanmasında kişilik özelliklerinin eğitim, yaş ve cinsiyet gibi daha genel olarak incelenen demografik değişkenlerden daha fazlasını açıklayabileceği belirtilmektedir” (Caprara ve Zimbardo 2004, s.581).

Kişilik ve siyasal görüş arasındaki ilişki batı düşünce tarihinde çok eskilere dayanmaktadır. Örneğin Aristo'ya göre (M.Ö.350) bireyler kişilik farklılıkları sebebiyle devlet biçimlerini farklı olarak değerlendirirler. Niccolò Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi klasik yazarların ufuk açıcı içgörülerini dâhil edildiğinde, kişisel niteliklerin siyasetteki etkisine ilişkin tartışma uzun süredir devam etmektedir. Özellikle mizaç, karakter ve tutkunun liderlerin ve takipçilerin davranışlarında oynadığı role ilişkin ilgi, önde gelen sosyal bilimciler arasında (Durkheim, 1933; Le Bon, 1895; Marx, 1844; Tarde, 1903; Weber, 1904) psikologların araştırmalarından önce gelir (Caprara ve Vecchione, 2017, s.18). Siyaset bilimi alanında kişilik çalışmaları uzun bir geçmişe sahip olmuş ancak tam anlamıyla ilerleme göstermemiştir.

Kişilik ve siyaset üzerine çalışmaların yapıldığı ilk dönemde siyaset psikolojisi üzerindeki baskın etki psikanalitik teoriydi. İlk nesil teorisyenleri daha çok liderlerin kişilikleri üzerine çalışmaktaydı. Psikanalitik teknikler arasında yer alan serbest çağrışım, rüya analizi ve kanepeler söyleyişleri siyasi şahsiyetlere ulaşmanın zorluğu sebebiyle tercih edilmemekte bu sebeple siyasi lider analizi yaparken psikanaliz yaklaşımı benimseyen bilim adamları *psikobiyoğrafilere* yönelmekteydi. Psikobiyoğrafiler bir kişinin yaşam tarihçesinin incelenmesini kapsamaktadır (Cottom, vd. 2017, s.49). Psikobiyoğrafinin gelişiminde “Çocukluk deneyimleri sonraki yaşantımızda davranışlarımız üzerinde bir etkiye sahiptir” anlayışı etkilidir.

Psikanalitik yaklaşımın kurucusu Freud'a göre çocuklukta gerçekleşmiş olaylar kişinin yetişkinlik döneminde kişiliği üzerinde büyük etkiye sahiptir. Freud'un 1910 yılında yazdığı Leonardo da Vinci adlı çalışması Psikobiyoğrafik geleneğinin başlangıcı olarak kabul edilir. Freud, Leonardo'nun çocukluk hatıralarından ve erkek figürlerinin ayrıntılı çizildiği resimlerden hareket ederek onun eşcinsel eğilimlere sahip olduğunu kabul etmiştir (Karaca, 2019). Psikobiyoğrafik araştırmanın genel veri tabanı göz önünde bulundurulduğundan odak noktası siyasette belirli bireylerin psikobiyoğrafik analizi olduğu görülmektedir (Sears, 1987, s.230).

Psikobiyoğrafik üslubun en tanınmış eseri Alexander ve Juliette George'nun 1964 yılında Woodrow Wilson üzerine yaptığı çalışmadır. “Woodrow Wilson ve albay evi” adlı bu kitapta Freud' un üslubuna açık bir şekilde yer vermese de Wilson'un çocukluk deneyimlerinin yetişkin hayatındaki siyasi davranışa etkilerinden bahseder. Babası bir papaz olan Wilson yeterince şefkat görmeden sert cezalarla büyümüş ve başarılarından dolayı tebrik edilmemiştir. Çocukluk yıllarında kötü muamelelerinden dolayı babasına karşı bir öfkeye sahiptir. Wilson'un inatçı ve katı bir kişiliğe sahip olması yetiştirilme tarzından kaynaklanıyordu. Kitapta kişiliğinin psikolojik arka planı irdelenmiştir. Ona acizlik duygusu aşılayan babası yüzünden

kendini değersiz ve seilmeyi hak etmeyen birisi gibi hissetmiş sonraki hayatı boyunca bu eksikliği telafi etmeye uğraşmıştır ve hiçbir zaman kendinden memnun olmamıştır (Houghton, 2018, s.104).

Siyasette kişilik üzerine yapılan psikoanalitik çalışmalar bir diğer odağı *psikopatoloji* ya da psikolojik bozukluklar olmuştur. Siyasi roller içerisinde bazı kişilerin davranışlarının onların psikopatolojileri tarafından etkilendiğini ileri süren Lasswell, siyasi alanda psikanalitik uygulamaların ilk savunucularından birisi kabul edilmektedir. Freud siyasi hırs ve güç arama arzusu düşük özgüveni yenibilmek için telafi edici bir faktör olduğunu ifade etmiştir. Laswell ise bunu kendi düşünceleriyle harmanlayıp Psikopatoloji ve Siyaset (1930), Güç ve Kişilik (1948) adlı kitaplarında siyasetçilerin kendi öz güven eksikliğini dış dünyada giderme ihtiyaçlarını tartışmıştır. Bu eserlerde bu alanda bir dönüm noktası olmuştur.

Psikanalitik görüşlere dayanan bir diğer çalışma, Theodor Adorno liderliğindeki otoriter kişiliğe odaklanan araştırmalardır. Otoriteryen kişilik özelliklerinin araştırılmasına dair ilgi ikinci dünya savaşının ve Almanya'daki nazi rejiminin bir sonucu olarak artmıştır. Bu çalışma otoriteye kitlesel boyun eğmeyi ve insanların totaliter hareketlere ve rejimlere eleştirel olmayan bağlılığını açıklamak için kullanılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda otoriteryen kişiliklerin anti demokratik, sağ ideolojilere sahip, etnik merkezci, anti semitik ve diğer azınlıklara karşı düşmanca tavır besleyen nazi Almanya'sına ne ölçüde benzer olduğuna dair doğal bir ilgi vardı.

Adorno ve meslektaşları (1950) tarafından yapılan bu çalışma, büyük ölçüde, kişiliğin işleyişinde dürtülerin ve savunma mekanizmalarının rolü hakkındaki Freudyen fikirlerden etkilenmiştir. Otoriteryen kişilik, çocuğun yetiştirilme sürecinde var olan otoriteryen unsurların ve bunların sonucunda ortaya çıkan zayıf egonun bir ürünüdür. İd güdümlü cinsel dürtülerini ve saldırganlıklarını kontrol etmeyi öğrenmeye çalışan çocukların ebeveynleri, çocukları yaşadıkları zorluklara duyarsız, aşırı kontrolcü ve ağır disiplin teknikleri uygulamaktadır. Bunun sonucunda çocuklar cinsel ve saldırgan dürtülerinin kontrolünde etkili yöntemler geliştirememekte bu dürtülerinden de korkmaya başlamaktadır. Kendi ebeveynlerine ve hayatta karşılaştıkları otorite figürlerine kızgınlıkla karışık bağımlılık duyguları beslemektedir (Özler, 2018, s.22).

Siyasi bir bakış açısından, otoriter bir kişiliğe sahip insanlarda çeşitli özellikler tespit edilmiştir. Bunlar; otoriter saldırganlık, otoriter boyun eğme (güç sembollerine boyun eğmeye), gelenekçilik, içe kapanıklık karşıtlığı, hurafe ve basmakalıp inanç, yıkıcılık ve kinizm, yansıtmacılık, cinsellikle ilgili kaygılar ve güç ve sertlik gibi

birbiriyle sıkı sıkıya ilişkili dokuz özellik, otoriter kişiliğin ayırt edici özellikleri olarak kabul edilmiştir.

Bu yaklaşımla birlikte kişilik ve siyasal yönelim arasındaki çalışmaların birçoğu siyasal liderlerin kişilik özellikleriyle seçmenleri etkilemesi üzerine yoğunlaşarak devam etmiştir. Daha sonra psikodinamik yaklaşımlara yönelik eleştiriler ve 1990'ların başında kişilik özellikleri (büyük beşli) ve değerleri (schwartzın modeli) tanımlayan genel sistemler üzerine artan fikir birliği kişilik ve politika arasında bağlantıları anlamak için nomotetik yaklaşımlara ivme kazandırdı (Caprara ve Vecchione, 2020). Nomotetik yaklaşım, bireyler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek için genel kurallar ve yasalar arayışında olan bir bilim anlayışını ifade etmektedir. Özellikle kişilik psikolojisi bağlamında kullanıldığında, nomotetik yaklaşım bireyler arasındaki ortak özellikleri ve genel eğilimleri belirlemeye odaklanır. Bu yaklaşımla birlikte kişilik özellikleri üzerine araştırmalar sadece liderlerin ve siyasal elitlerin üzerinden değil de kitle siyaseti araştırmalarına dâhil etmenin sıradan vatandaşların nasıl davrandığını anlamayı kolaylaştıracağı ileri sürülmüştür (Mondak,2010).

Bizer ve diğerleri (2000) benzer bir görüş ileri sürerek, kişilik özellikleri üzerine yapılan araştırmaların kitle siyaseti çalışmalarına dahil edilmesinin "sıradan vatandaşların siyaset dünyasına, bu dünyanın dışından getirdikleri ve hem siyasal hem de siyasal olmayan tüm düşünce ve eylemlerini yöneten daha genel eğilimleri kullanarak nasıl yaklaştıklarını anlamayı" kolaylaştıracağını iddia etmektedir (Bizer vd., 2000, s.34).

Çok yakın zamana kadar seçmenlerin kişiliğinde bireysel farklılıklara odaklanmak seçmenlerin kişiliğine hitap etmek zordu, kişiliği değerlendirebilmek için üzerinde anlaşmaya varılacak herhangi bir yöntem olmaması, kişiliğin işleyişine ilişkin genel bir kuramın yokluğu kitle siyasetini zorlaştırmıştır. Ancak son yıllarda büyük değişimler meydana gelerek seçmenler üzerinden yani kitle üzerinden analizler yapılmaya başlanmıştır. Sonuç olarak siyaset psikolojisinde liderlerin kişilik analizinden seçmenlerin kişilik analizine geçiş, disiplinin gelişimi ve yöntemlerin çeşitlenmesiyle gerçekleşmiştir.

Beş Faktör Kişilik Modeli ve Siyasal Davranış

Bireylerin siyasal dünyayı algılama biçimleri, ideolojik yönelimleri, siyasal tercihleri ve siyasal katılım düzeyleri kişilik özelliklerinden tamamen bağımsız değildir. Bu çerçevede beş faktör kişilik modeli, kişilik ile siyasal davranış arasındaki ilişkiyi incelemek açısından önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Model nevrotiklik,

dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk olmak üzere beş temel kişilik boyutundan oluşmaktadır.

Kişilik özelliklerinin siyasal davranışların açıklanmasındaki rolü, çok sayıda araştırmada ortaya konmuştur. Gerber ve ark. (2011), tarafından yapılan araştırmada dışadönüklük ve duygusal dengenin geniş bir yelpazede daha yüksek katılım seviyeleri ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu ilişkinin incelenmesinde, farklı katılım biçimlerinin temel özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini öne sürmektedir. Yerel bir toplantıda konuşmak, doğası gereği sosyal etkileşim ve çatışma potansiyeli içerirken, bir siyasi adaya para bağışlamak aynı etkiyi yaratmamaktadır. Ayrıca çalışmada sorumluluk kişilik özelliğinin muhafazakarlıkla ilişkili olduğu fakat bu özelliği yüksek olan bireylerin oy verme olasılığının da düşük olduğu görülmektedir.

Sibley, Osborne ve Duckitt'te (2012) beş büyük kişilik ve siyasi yönelim arasındaki ilişkiyle ilgili 71.895 katılımcının verilerini meta-analiz etmektedir. Deneyime açıklık ve sorumluluk, siyasi muhafazakarlığı öngörse de, deneyime açıklık ile siyasi yönelim arasındaki ilişki, sistemik tehdit ve istikrarsızlık seviyelerine bağlı olarak (işsizlik ve ulusal cinayet oranlarına göre endekslediği gibi) büyük ölçüde değişiklik göstermiştir. Güney Kore'de kişilik özellikleri ile siyasi katılım arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada kişilik özelliklerinin etkilerinin seçim dışı katılım açısından istatistiksel olarak ve önemli ölçüde anlamlı olduğu bulunmuştur. Deneyime açıklık puanı yüksek olan bireylerin seçim dışı katılma olasılığı daha yüksekken, uyumluluk düzeyi yüksek olanların bu seçim dışı siyasi süreçlere katılma olasılığı daha düşüktür. Uyumlulukta yüksek puan alan bireylerin dilekçe imzalama, yasal protestolara katılma, bir mitinge katılma, siyasi amaçlara mali olarak katkıda bulunma, haber medyasıyla iletişim kurma ve çevrimiçi siyasi faaliyetlere katılma olasılıklarının daha düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Furnham ve Fenton-O'Creevy (2018), sol-sağ siyasi yönelimi tahmin etmede, büyük beşli kişilik özelliklerinin demografik faktörler üzerindeki artan geçerliliğini incelemiştir. Kişilik özellikleri ile politik yönelim arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu çalışmada cinsiyet ve deneyime açıklık siyasi yönelimi anlamada güçlü bir etkiye sahiptir. Daha iyi eğitilmiş, daha az dindar ve daha yüksek sosyal sınıfa sahip kadınların daha solcu olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma kişilik özellikleri deneyime açık ve uyumlu insanların sol ideolojileri benimsediğini, içe dönük ve sorumlu insanların sağ ideolojileri benimsediğini göstermektedir.

Barbaranelli ve ark. (2007) 2004 Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimlerinde beş büyük kişilik özelliğinin bireysel oy verme niyetleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bunlar, daha yüksek seviyede uzlaşmacılığa ve deneyime açıklığa

sahip vatandaşların Demokrat başkan adayına (John Kerry), oy verme niyetlerini bildirme eğiliminde olduklarını ortaya koymakta, sorumluluk ve duygusal istikrar seviyeleri daha yüksek olanların ise Cumhuriyetçi başkan adayına (George W. Bush) oy verme niyeti olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Beş Faktör Kişilik Modeli, siyasal davranışın psikolojik temellerini incelemek açısından önemli bir yaklaşım sunmaktadır. Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotiklik ve deneyime açıklık gibi temel kişilik boyutları siyasal katılım, ideolojik yönelim ve bireylerin siyasal süreçlere yönelik davranışlarıyla farklı biçimlerde ilişki gösterebilmektedir.

2. SİYASAL KATILIM

Siyasal kültür, siyasal toplumsallaşma ve siyasal katılım birbirini karşılıklı olarak etkilediği dinamik bir ilişki içindedir. Siyasal kültür, bir toplumun genel siyasi değerlerini, normlarını ve inançlarını belirleyen temel etkenlerden biridir. Bu kültür, bireylerin siyasi davranışlarını şekillendirir ve siyasal toplumsallaşma sürecinin zeminini oluşturur. Siyasal toplumsallaşma, siyasal kültürü bireylere aktaran bir araç olarak işlev görür. Bu süreç, bireylerin siyasi bilincini ve tutumlarını şekillendirir, dolayısıyla siyasal katılımlarını etkiler. Siyasal katılım, bireylerin siyasal süreçlere aktif olarak dahil olma şeklidir ve siyasal kültür ve toplumsallaşma süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bu sebeple siyasal katılımı açıklamadan önce siyasal kültür ve toplumsallaşmadan bahsedilecektir.

Siyasal Kültür

Kültür, UNESCO (2001), tarafından “toplumun veya bir sosyal grubun ayırt edici maddi, manevi, entelektüel ve duygusal özelliklerinin bir kümesi” olarak tanımlanır (s.2). Bu kapsama sanat ve edebiyatın yanı sıra yaşam tarzları, birlikte yaşama biçimleri, değer sistemleri, gelenekleri ve inançları da dahil edilir. Kültür en geniş anlamıyla, bir halkın yaşam tarzıdır. Sosyologlar ve antropologlar kültür ile doğa arasında ayırım yapma eğilimindedirler. Kültür biyolojik miras yoluyla değil öğrenme yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Kültür, değerleri, sembolleri, anlamları ve beklentileri içerir. Bize kim olduğumuzu, bizim için neyin önemli olduğunu ve nasıl davranmamız gerektiğini söyler. Kültür, bir insan topluluğu arasında paylaşılan yaşamı sürdürmeye yönelik olarak tasarlanmış değerler ve normlar sistemi şeklinde ele alınmaktadır. Siyasal kültür kavramı ise, kültürün daha geniş açıklamasından doğar. Toplumdaki siyasi sisteme yönelik inanç, tutum ve değerleri tanımlar. Siyasal kültür, politika ve siyasal sistem ya da siyasal eyleme ortak anlam veren bir grubun kültürü ile ilgili bireysel değer ve normların toplamıdır (Hague, Harrop ve McCormick, 2019).

Her toplum, normlarını ve değerlerini, siyasi sistemin nasıl çalışması gerektiği ve hükümetin onlar için neler yapabileceği hakkında farklı fikirleri halkına aktarır. Siyasal sistemle ilgili bu inançlar, semboller ve değerler bir ulusun siyasal kültürü olup bir ulustan diğerine önemli ölçüde değişmektedir. Bir ulusun siyasi kültürü, tarihi, ekonomisi, dini ve gelenekleri tarafından belirlenir. Uzun zaman önce ortaya konan temel değerler yüzyıllarca varlığını sürdürebilir.

Siyasal kültür, bir tür kolektif siyasal hafızadır. Örneğin binlerce yıllık kast vurgusu, hükümetin onu ortadan kaldırma çabalarına rağmen günümüz Hindistan'ında devam etmektedir. Yüzyıllardır Arap ve Türk imparatorluklarının bir parçası olan

Irak'ın Saddam Hüseyin döneminde yönetilen siyasi kültüründe demokrasinin kökleri yoktur. Geleneksel bir feodal sınıf sisteminin kalıntılarının hala var olduğu Japonya'da, önce ve daha aşağıda eğilenler, aşağı statüde olduklarını gösterirler. Geleneksel olarak kimseye boyun eğmeyen Amerikalılar, meseleler hakkında çok az şey bilseler bile, ülkenin yönetim şeklini eleştirmeyi demokratik doğuştan hakları olarak görmektedirler ve her zaman minimal hükümetten hoşlanırlar. Görüldüğü üzere bu devletlerin siyasi kültürü birbirinden çok farklıdır (Roskin, Cord, Medeiros ve Jones, 2017, s.110).

Siyasal kültür, bir ülkede siyasetin nasıl yapıldığını, siyasi kurumların nasıl işlediğini ve bireylerin siyaseti nasıl algıladığını özetler. Bu, siyasetçilerin üslubunu, propaganda tekniklerini, kayırmacılık ve torpil gibi uygulamaları, otoriter yönetim ve güçlü liderlik gibi yönetim şekillerini ve siyasi kurumlara duyulan güveni kapsar (Ayata ve Gölgeioğlu Klujs, 2016). Siyaset bilimcilere göre siyasi kültür partiler, yönetim, anayasa gibi inanç, sembol ve değerlerde ifade edilen siyasi nesnelere ilişkin yönelimler kalıbıdır (Heywood, 2019, s.265). Almond ve Verba ise, siyasi kültür kavramını “sisteme yönelik tutum ve yönelimler” olarak tanımlamaktadırlar. Siyaset bilimciler arasında siyasi kültür fikrine duyulan ilgi bir kuram olarak Gabriel A. Almond ve Sidney Verba'nın 1963 yılında yayımlanan “The Civic Culture” çalışmasının akabinde gerçekleşmiştir. Çalışma büyük bir ilgi uyandırarak, siyasi değişim ve gelişim modellerinin vazgeçilmez açıklayıcılarından biri haline gelmiştir.

Siyasal kültürün doğasına ilişkin tartışmalar da genellikle The Civic Culture (yurttaşlık kültürü) fikrine odaklanmıştır. Bu eserde 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupa'da meydana gelen demokrasi karşıtı rejimlerin oluşum nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. ABD, Birleşik Krallık, Almanya, İtalya ve Meksika olmak üzere beş ulusun siyasi tutumlarındaki benzerlik ve farklılıklar ele alınmıştır. Siyasi tutumları siyasetin yapısıyla ve insanlara, topluma yönelik genel tutumlarla ilişkilendirmiştir. Siyasi kültürün parçası olduğu siyasi sistem üzerindeki etkisi nedir? Demokratik siyaseti en etkin biçimde sürdüren siyasi kültür nedir? Sorularına cevap aranmıştır.

Araştırma sonucunda 3 genel siyasi kültür saptanmıştır. “Parochial” (yerel) adı verilen siyasi kültür biçimi, geleneksel toplumlarda görülen insanların ulustan çok yerellikleriyle özdeşleştikleri ve siyasete dair bilginin çok az olduğu siyasete katılma konusunda isteginin ve yeteneğinin olmadığı kültür biçimidir. “Subject” (uyruk, tebaa) olarak adlandırılan siyasi kültür türü, bireylerin devletin varlığına ve etkisine dair bilinçlenmiş olduğu, fakat bu devlet sistemine etkin bir şekilde katılmaktan çekindiği bir durumu ifade eder ve devletin merkezde yer aldığı bir yaklaşımı yansıtır. “Participant” (katılımcı) siyasi kültür ise, vatandaşların siyasete yakın ilgi

gösterdikleri siyasete aktif şekilde katılımı istedikleri ve etkili gördükleri sistemi şekillendirdiği bir kültürdür. Bu üç kültür arasında katılımcı kültür demokrasinin ruhuna en yaklaşan kültür biçimi olduğu kabul edilmiş ancak “Yurttaşlık Kültürü” adı verilen olgunun demokrasi açısından en uygun kültür biçimi olduğu savunulmuştur. Yurttaşlık kültürünün en önemli özelliği karma bir kültür olmasıdır. Yerel, katılımcı, tebaa kültürün bir karışımıdır (Almond ve Verba, 1963, s.493). Yurttaşlık kültürü, demokratik süreçlerin tamamen yerleştiği ve yönetimin halkın taleplerine göre şekillendiği toplumlarda ortaya çıkan, katılımcı bir toplumsal yapı olarak değerlendirilebilir.

Almond ve Verba 1963 yılındaki ilk çalışmalarında Birleşik Krallığın hem tebaa hem de katılımcı kültürü benimseyerek yurttaşlık kültürüne en çok yaklaştığı sonucuna ulaşmıştır. İngilizler hem otoriteye itaat etmek istiyor hem de yönetimi etkileyebileceklerini düşünüyorlardı. ABD ise göreceli olarak daha zayıf katılımcı tutumları tebaa oluşlarına üstün geldiğinden özellikle yasalara saygılı değillerdir. 1960’ların başlarında Batı Almanya ve İtalya’da yurttaşlık kültürü inşa etmede zorluk yaşıyorlardı. Almanya’da tebaa kültürü hakimken İtalya’da yerel kültür hakimdi. Yazarların daha sonraki çalışmalarında Almanya’da yurttaşlık kültüründe bir yükseliş olduğu saptanmıştır (Heywood, 2019, s.266).

Ancak yurttaşlık kültürü yaklaşımı yaygın biçimde eleştirilmiştir. Almond ve Verba’nın görüşlerinin tersine, yurttaşlık kültürünün eksik olduğu toplumlarda da etkili yönetim sistemleri görülebilir. Arend Lijphart’a göre Avusturya, Hollanda, İsviçre ve Belçika gibi çeşitli alt kültürlerin ve grupların bulunduğu toplumların da başarılı bir demokrasiye sahip olabilmesi mümkündür. Lijphart’ın ortaklık demokrasisi modeline göre, yurttaşlık bilincinden ziyade, alt kimlikler ve yerel gruplar öne çıkabilir, bu gruplar arasında dengeli güç paylaşımı ve koalisyonlar kurularak istikrarlı yönetimler sağlanabilir.

Diğer bir eleştiri ise The Civic Culture (yurttaşlık kültürü) siyasal kültürü birey temelli olarak ele alması bireyden yola çıkarak topluma ulaşmaya çalışmasıydı. Bireylerin algı değer ve tutumlarının toplamı toplumsal siyasal kültürü ortaya çıkaracağı düşünülmüştü. Çalışmanın dayandığı bu temel aynı zamanda bireyin toplumdan soyut bağımsız ayrı şekilde ele alınmasına yol açmaktadır. Fakat birey içerisinde yaşadığı toplum ile beraber anlaşılabilirdi. Bazı araştırmacılar bireyin, toplumdan ayrı görüldüğü zaman bile kendi dışında oluşan kolektif bir psikolojinin etkisi altında olduğunu ifade etmektedir (Çalışkan, 2016, s.24).

Carol Pateman, Almond ve Verba’nın teorisini tersine çevirerek, demokrasiyi güçlendiren bir vatandaşlık kültürü oluşturmanın yerine, istikrarlı ve başarılı bir demokrasinin bu kültürü yaratabileceğine dikkat çekmiştir. Ona göre, Almond ve

Verba'nın tipolojisi, devlete itaat eden vatandaş övmekte ve bu yaklaşım, devletin yenilenmesini ve daha fazla demokratikleşmesini engelleyebilmektedir. Pateman'ın eleştirilerinden bir diğeri ise, Almond ve Verba'nın çalışmalarında toplum içi farklılıkların, örneğin cinsiyet, sınıf, ırk ve etnisite gibi unsurların görmezden gelindiği ve vatandaşlığın bu farklılıkların üzerinde bir üst kimlik olarak kurgulandığı yönündedir. Ayrıca Pateman, Almond ve Verba'nın vatandaşlık kültürünü övmelerine rağmen, devletin topluma sunduğu anlayışın gerçekte demokratik bir şekilde mi sunulduğu yoksa zorla mı dayatıldığı konusunda da eleştiriler getirmiştir (Ayata ve Gölgelioğlu Klujs, 2016).

Son olarak, Eleştirmenler, siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki etkileşimi yeterince dikkate almayarak, siyasal kültürü yalnızca siyasal yapının belirleyeni olarak değerlendirdiğini savunmuşlardır. Bu eleştirilerden sonra, yazarlar, siyasal kültür ile siyasal yapı arasındaki ilişkiyi karşılıklı etkileşim temelinde yeniden ele almışlardır. Bu eleştiriler, siyasal kültür kuramının geçerliliğini sorgulamaya yol açmış ve dolayısıyla siyasal kültüre olan ilginin azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu eleştiriler, siyasal kültürü tanımlama çabalarına yeni bir itici güç ve temel bir şekillendirici olarak katkıda bulunmuştur (Çalışkan,2016, s.25).

Siyasal Sosyalleşme (Siyasal Toplumsallaşma)

Siyasi Kültür çalışmalarının en önemli konularından birisi de siyasi sosyalleşme veya siyasi toplumsallaşma olgusudur. Siyasal toplumsallaşma olgusu çalışmaları temelde siyasi kültürün toplumun genç üyelerine nasıl aktarıldığına odaklanmış, bir bireyin siyasal yönelimlerinin ve davranışlarının nasıl belirlendiği, bunların kalıcılığı ve bunlarda kimlerin ve nelerin etkili olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. Siyasal sosyalleşme, siyasal bir kültürü şekillendirme ve aktarma sürecidir. Siyasal sosyalleşme bireyin siyasi yaşamı edilgen veya etkin biçimde deneyimleyerek öğrenme sürecidir (Yalçın,2016, s.323). Siyasal toplumsallaşma “bir bireyin toplumun çeşitli aktörleriyle sağlanan kendi toplumsal pozisyonlarıyla uyumlu sosyal örüntüleri öğrenmesidir” (Hyman,1959, s.25).

Siyasi toplumsallaşma, bireylerin ülkenin siyasi yaşamına uyum sağlamasını ve çeşitli kaynaklardan (toplum, aile, eğitim, din, kültür, medya, iş hayatı) etkilenererek önceki nesillerin değerlerini öğrenip benimsemesini içerir. İnsan toplulukları, ortak değerler, semboller ve normlar sayesinde bir arada yaşamayı başarır ve diğer topluluklardan farklılaşır. Bu değerler, zamanla ve siyasi sosyalleşme süreci içinde kazanılır.

Sosyalleşme sürecinde çocuklar, genellikle yaşam boyu süren, davranışlar ve inançlar kazanırlar. Bazıları bilinçli bir şekilde öğretilse de, çoğu başkalarını taklit

ederek kazanılır (Roskin, Cord, Medeiros, ve Jones, 2017, s.123). Elbette, Siyasi Sosyalleşme süreci ailede başlar ve aile genellikle diğer tüm faktörlerden daha ağır basmaktadır. Aile, etkisini insanların en kolay etkilendiği erken yaşlardan itibaren gösterdiğinden, bazı siyaset bilimciler aileyi, bir kişinin oluşum yıllarında geniş ahlaki ve politik değerleri iletmek için en kritik araç olarak görürler. Diğer kişiler, bir kişinin siyasi görüşü üzerinde derin etkilere sahip olabilir, ancak bunların hiçbiri çocuğun ebeveynleri kadar etkili sayılmaz. Aile ortamında, çocuklar ve gençler, doğrudan eğitim almadan da bazı temel değerleri öğrenir ve benimserler. Bu değerler arasında toplumsal davranış biçimleri, cinsiyet rolleri ve milli değerler gibi unsurlar yer alır. Siyasal tutumların edinilmesiyle ilgili olarak aile en önemli aktarım birimi olarak görülmekte daha sonra sırasıyla okullar yer almakta ardından akranlar, medya ve olaylar gelmektedir (Cottom, Mastors, Preston ve Dietz, 2017, s.255).

Aile değerleriyle çelişen sosyalleşme girişimleri başarısız olabilmektedir. Aile ve hükümet değerlerinin genel olarak uyumlu olduğu yerlerde, -ABD’de olduğu gibi-, iki sosyalleşme modu birbirini güçlendirmektedir. Ebeveynler çocukların politik davranışlarını ve tutumlarını etkilemektedir. Çocuklar ile ebeveynlerin siyasi parti taraftarlığı benzerliği ve ebeveynlerin siyasal katılım üzerindeki rollerine odaklanan pek çok araştırma bu görüşü benimsemektedir. Örneğin Hyman’ a göre, (1959) İlk yıllar, özellikle 3-13 yaşları arasında en güçlü etkiye sahiptir. Çocuklar ebeveyn değerlerini bilinçsizce ve eleştirel olarak kabul etmekte ve hayatları boyunca koruyabilmektedir. İnsanlar genellikle çocukken aileden aldıklarını yetişkin olarak dünyaya geri verirler. Almond ve Verba, çocukken aile kararlarında söz sahibi olduğunu hatırlayanların daha yetişkin bir siyasi etkinlik duygusuna sahip olduğunu tespit etmiştir (Roskin vd., 2017).

Ailenin yanında arkadaş grupları, okullar, toplumsal yaşam, din kurumu, kültürel faaliyetler, medya da bir bireyin dünya görüşünü şekillendiren diğer önemli unsurlardan kabul edilirler. Genç bireyler, küçük yaştan itibaren bayrağa bağlılık yemini etmeyi, milli marşı okumayı ve başkanlardan polis memurlarına kadar otorite figürlerine itaat etmeyi öğrenmektedir.

İlk toplumsallaşma çalışmaları, toplumsallaşmanın 18 yaşında tamamlandığı ve ömür boyu sürdüğünü düşündükleri için sadece çocuklar üzerinde araştırma yapılmıştı. Ancak aynı tutumların yetişkinlik dönemlerinde ileri sürülüp sürülmedikleri önemli bir soruydu. Niemi ve Hepburn (1995), tarafından varılan sonuç tutumların ve davranışların zaman içinde değiştiği ve daha önce öğrenilenlerin yaşamın sonraki dönemlerinde bağlayıcı olmayabileceğiydi. Çocuklar üzerine odaklanmak yerine 14-24 yaş arasındaki kişilere yönelinmeliydi. Çünkü bu

dönem olağanüstü psikolojik ve sosyal değişim dönemi ve bu dönem toplumumuzun geleneksel olarak gençleri vatandaş katılımı için eğitmeye çalıştığı yıllardır.

Aynı zamanda bu yazarlar gelecekteki çalışmalara bazı önerilerde bulunmuştur. Çalışmalarda 18 yaş ve üstü yapay ayrımın ortadan kaldırılması, gençlik dönemindeki değişim ve gelişime odaklanan çalışmaların çoğaltılması, toplumsallaşmanın bütün yönleriyle ele alınması ve özellikle erken çocukluk döneminde öğrenmenin önemine anlamamıza katkıda bulunacaksa daha çok karşılaştırmalı toplumsallaşma çalışmaları yapılmasıdır (Yalçın, 2016,s.361).

Niemi ve Herburn gibi Sigel de toplumsallaşma araştırmalarına ilişkin sorunlara dikkat çekmektedir. Bu sorunlar; kavramsal netlik eksikliği, kötü konu seçimi, tarihsel ve kültürel unsurlara yeterince dikkat edilmemesi ve uygun olmayan yöntemlerdir. Tutum gözlemlerinin yapıldığı tarihsel ve kültürel bağlama dikkat edilmeli ve siyaset bilimcilerin yönetime özen göstermesi gerekmektedir. Kapalı uçlu anket sorularına bağlı kalmanın, yaşam boyunca tutum değişikliği sürecini araştırmak için uygun olmadığı eleştirisi yapılmıştır. Alan gözlemleri, tarihçelerin derlenmesi, simülasyonlar ya da doğrudan gözlemler gibi diğer yöntemler önermektedir (Cottom vd.2017, s.256).

Toplumsallaşma çalışmaları siyasal sisteme yönelik desteğin temellerini anlamamıza yardımcı olabilir. Siyasal toplumsallaşma çalışmalarının popülerliğinde zaman içinde dalgalanmalar olsa da çalışmaların önemi her dönemde vurgulanmıştır.

Siyasal Katılım

Her siyasal sistem varlığını devam ettirebilmesi için toplumsal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu desteğin en önemli göstergesi olan siyasal katılma, bir toplumun üyesi ile o toplumdaki siyasal otorite arasındaki bir bağdır (Kalaycıoğlu, 1983, s.10). Yurttaşların siyaseti etkilemeye çalıştıkları yollardan herhangi birisi olarak tanımlanabilir. Bireylerin, yönetenleri veya yönetenler tarafından alınan kararları resmen etkilemeyi amaçlayan faaliyetleridir (Hague, Harrop, & McCormick, 2019, s. 217). Kapani ise siyasal katılmayı vatandaşların siyasal sistem karşısında durumları, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram olarak tanımlamaktadır (Kapani, 2011, s.144).

Siyasete etki etmenin veya siyasete katılmanın birçok farklı yolu vardır. Bu katılım biçimleri, basit bir ilgi duymaktan aktif eyleme kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Örneğin, oy kullanmak, dilekçe imzalamak, boykot düzenlemek veya protesto gösterileri yapmak gibi çeşitli faaliyetler bu kapsamda yer alır. Bu geniş katılım

biçimlerini sınıflandırmak mümkündür. En yaygın sınıflandırma, geleneksel ve geleneksel olmayan yani alışılmadık siyasal katılım türleri arasında yapılan ayırmadır.

Geleneksel katılım biçimleri normal ve meşru kabul edilen, oy vermek, tercih ettikleri aday ya da parti için kampanya yürütmek, başkalarını ikna etmek partiye veya adaya para yardımında bulunmak veya siyasal bir görev için aday olmak gibi kurumsal siyasal katılım biçimlerini içermektedir. Ancak katılım, dilekçe imzalamak veya bir gösteriye katılmak gibi alışılmadık şekillerde de olabilir ve hatta devlete karşı terör eylemlerinde olduğu gibi yasaları çiğnemeyi veya şiddete başvurmayı içerebilir. Belirli bir siyasal sistem içerisinde kabul görmüş olan, yasalarla ve geleneklerle uyumlu olmayan, protesto veya gösteri gibi siyasal davranış biçimleri geleneksel olmayan katılım şeklinde tanımlanmaktadır.

Geleneksel olmayan siyasal katılım, kurumsal yapılar dışında gerçekleşen katılım biçimleri olarak tanımlanır. Bu tür katılım, genellikle mevcut siyasal sistemle mesafeli bir duruş sergiler ve kararlar üzerinde dolaylı yollarla etki sağlamayı hedefler (Evre, 2020, s.5). Demokratik sistemlerde hem geleneksel hem de geleneksel olmayan katılım biçimleri bulunur; ancak geleneksel katılım, sistemin meşruiyeti ve sürekliliği açısından daha merkezi bir öneme sahiptir.

Siyasal katılımın temel özellikleri açık ve tartışmasızdır. Siyasal katılımı tanımlarken genellikle dört özellik görülür (Van Deth, 2021);

- *İlk olarak, bireylerin etkinlikleri ve eylemleri:* bir faaliyet (veya eylem) olarak anlaşılır- sadece televizyon izlemek veya siyasetle ilgilenmek katılım teşkil etmez.
- *İkincisi, eylemin gönüllü olması:* siyasi katılım isteğe bağlıdır ve bir yönetici sınıf tarafından emredilmez veya bazı yasalar uyarınca zorunlu tutulmaz.
- *Üçüncüsü, bireylerin vatandaş olarak rolleri:* katılım, politikacılar, memurlar veya lobiciler olarak değil, profesyonel olmayan veya amatör rollerindeki insanların faaliyetlerine atıfta bulunur.
- *Dördüncüsü, eylemin amacı olarak politika ve politik sistem:* siyasi katılım, bu kelimelerin geniş anlamıyla hükümet, siyaset veya devletle ilgilidir ve belirli aşamalarla (parlamentar karar alma süreçleri veya yasaların uygulanması gibi) veya belirli düzeylerle veya alanlarla (ulusal seçimler veya partilerle temaslar gibi) sınırlı değildir. Bu nedenle, hükümet, siyaset veya devletle ilgili herhangi bir gönüllü, profesyonel olmayan faaliyet, siyasi katılımın bir örneğidir.

Bu kriterleri karşılayan çeşitli siyasi davranış türleri kolayca tanımlanabilir: oy vermek, dilekçe imzalamak veya itirazda bulunmak, belirli siyasi katılım biçimlerinin açık örnekleridir.

Son on yıllarda ortaya çıkmış olan bir diğer katılım türü ise bireyselleştirilmiş siyasi katılımdır. Bu tür siyasi katılım genellikle bireysel düzeyde gerçekleşir ve bu nedenle, yukarıda tanımlanan her iki siyasi katılım türünde olduğu gibi grup, topluluk veya kitle eylemi gerektirmez. Bireyselleştirilmiş siyasi katılım, bireylerin kişisel ilgi ve değerlerine dayalı olarak siyasi süreçlere katılmasını ifade eder. Bu tür katılım, geleneksel kolektif eylemlerden ziyade bireyin kendi tercihleri ve inisiyatifleri doğrultusunda şekillenir. Bireyselleştirilmiş siyasi katılım, teknolojinin ve sosyal medyanın etkisiyle son yıllarda giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bennett (2012) bireyselleştirilmiş siyasi katılımın, özellikle genç nesiller arasında, geleneksel kolektif eylemlerden daha cazip hale geldiğini belirtir. Bireyler, kişisel kimliklerini ve değerlerini yansıtan konulara daha fazla ilgi göstermekte ve bu konularda daha aktif olmaktadır. Bu durum, siyasi katılımın daha çeşitli ve esnek biçimlerde gerçekleşmesine olanak tanımaktadır (Bennett, 2012, s.37).

Tablo 2. Siyasal Katılımın Kavramları, Türleri ve Biçimleri

İşlevsel kavramlar			Türler ve yaygın olarak kullanılan sınıflandırma	Yaygın modelin örnekleri
Minimalist tanım		Siyasal katılım- I	-geleneksel siyasal katılım -kurumsal siyasal katılım -seçkinlerin yönettiği eylem -resmi katılım	-oylama -bütçe forumları -parti üyeliği -politikacılarla iletişim kurmak
Hedeflenen tanımlar	Hedef: hükümet siyaset, devlet	Siyasal katılım- II	-geleneksel olmayan siyasal katılım -kurumsal olmayan siyasal katılım -protesto -siyasi eylem -çekişmeli siyaset -elit zorlu eylem -günlük aktivizm	-dilekçe imzalama -gösteri -sokakların kapatılması -boyama sloganları - çeteleşme
	Amaç: problemler veya topluluk	Siyasal katılım- III	-sivil katılım -sosyal katılım -topluluk katılımı	-gönüllü faaliyetler -sokağı geri almak reclaim -the - street - party

Motivasyon tanımı		Siyasal katılım- IV	-etkileyici dışa vurumcu canlı anlamlı siyasal katılım -Bireyselleştirilmiş kolektif eylem -kişiselleştirilmiş siyaset	-siyasi tüketicilik -boykot -halk intiharları
-------------------	--	---------------------	--	---

Kaynak: (van Deth 2014:361).

Siyasal katılım davranışının farklı şekillerde gerçekleşmesinin temelinde eylemin farklı boyutlarının bulunması yatar. Robert Dahl’a göre, siyasal katılımın boyutları; İlgi (siyasal olayları izleme), Önemseme (siyasal olaylara önem verme), Bilgi (siyasal olaylar hakkında fikir sahibi olma), Eylem (siyasala olaylara aktif katılım sağlama) şeklinde sıralamaktadır. Bu dört boyut birbiriyle yakından bağlantılıdır ve bunlar arasında bir bağ vardır. Seçim sonuçlarına ilgi duyanların, siyasal olayları önemseyenlerin ve siyasi tartışmalara hakkında bilgi sahibi olanların ilgisizlere göre oy kullanma oranı daha yüksektir (Kapani,2011, s.144).

Siyasal demokrasilerde, vatandaşların siyasal sürece, her düzeyde katılma hakkı ve olanağı bulunmasına karşın katılma eylemine gösterilen ilgi tüm vatandaşlar açısından aynı yoğunlukta olmamaktadır. Çünkü siyasal katılma faaliyetleri birtakım zorluklar içermektedir. Bu bağlamda Milbrath siyasal katılma düzeyleri ve içerdiği faaliyetleri kolaydan zora doğru sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma **izleyici** (spectator), **geçiş** (transitional) **ve mücadeleci** (gladiator) olarak sıralanmaktadır.

İzleyici faaliyetler, seçimlerde oy vermek, siyasi tartışmaya girmek, bir partinin rozetini takmak, başkalarını belirli bir partiye yönelik oy kullanmasına ikna etmektir. Geçiş faaliyetlerini, bir siyasal toplantıya, gösteriye, mitinge katılmak, bir parti veya adayın siyasal kampanyasını maddi olarak desteklemek, bir siyasal figür, bir siyasi liderle ilişki kurmak olarak saymıştır. Son olarak mücadeleci faaliyetler ise politik bir pozisyonda bir mevkii sahibi olmak, politik bir pozisyon için aday olmak, siyasal eylemlerde etkin rol oynamak, siyasal fon sağlamaya uğraşmaktır (Karakoç, 2018, s.5055). Aşağıda siyasal katılım düzeyleri daha detaylı olarak incelenecektir.

Siyasal Katılım Düzeyleri

Bireylerin siyasete katılımı farklı düzeylerde gerçekleşir. Kimileri siyasetle hiç ilgilenmezken, kimileri de siyasal faaliyetlere önemli ölçüde zaman, çaba ve maddi kaynak ayırır. Bireylerin siyasal sisteme karşı sahip olduğu tutumlar, eylemler ve davranışlar arasındaki çeşitlilik beklenmedik bir durum değildir. Siyasal katılımın

çeşitli biçimlerde ortaya çıkması, esasen bu eylemlerin farklı derecelerde ve aşamalarda gerçekleşmesinden kaynaklanır. Aşağıda yaygın olarak kullanılan bazı siyasal katılım sınıflandırma düzeylerinden bahsedilecektir.

Verba ve Nie'nin Siyasal Katılım Düzeyleri

Verba ve Nie'nin siyasal katılım düzeylerine yönelik sınıflandırması, siyasal katılımın yalnızca oy vermekle sınırlı olmadığını, farklı formlarda ve yoğunluklarda gerçekleşebileceğini vurgulayan önemli bir teorik çerçevedir. Bu sınıflandırma, siyasal katılımın farklı biçimlerini anlamak ve analiz etmek için kullanılan temel bir modeldir. Verba ve Nie, bu sınıflandırmayı 1972 yılında yayımladıkları *Participation in America: Political Democracy and Social Equality* adlı eserlerinde geliştirmişlerdir.

Bu sınıflandırma, bireylerin siyasal katılımını altı temel düzeyde ele alır (Verba, S., & Nie, 1972, s.77):

1. Aktif olmayanlar (Inactive): siyasal süreçlere çok az veya hiç katılmayan bireyleri ifade eder. İnaktif bireyler, genellikle siyasal olaylarla ilgilenmezler ve seçimlere katılma gibi temel etkinliklerde bulunmazlar.

2. İzleyici (Parochial Participants): Siyasal süreçte çok sınırlı bir katılım gösterirler. Genellikle siyasal olaylardan habersizdirler ve sadece kendilerini doğrudan etkileyen durumlar ortaya çıktığında tepki verirler. Bu grup, siyasal süreçlere minimal düzeyde katılım sağlar

3. Oy Verici (Voting Specialists): Sadece seçim dönemlerinde aktif olan bu bireyler, siyasal katılımlarını büyük ölçüde oy vermekle sınırlandırır. Seçim dışındaki siyasal etkinliklere katılma eğilimleri yoktur ve bu nedenle, siyasal katılımın en yaygın ancak en düşük düzeylerinden birini temsil ederler.

4. Bağlantılar (Communalists): Topluluk düzeyinde katılımcılardır. Bu grup, yerel topluluk ve sosyal sorunlara duyarlıdır, ancak doğrudan siyasal kampanya veya parti faaliyetlerine katılmak yerine, yerel düzeyde toplumsal etkinliklere katılır. Siyasal katılımın toplumsal yönünü vurgulayan bir yaklaşımı vardır.

5. Kampanya Katılımcıları (Campaigners): Siyasal kampanyalarda aktif olarak rol alırlar. Seçim dönemlerinde çeşitli siyasal etkinliklerde bulunur, adaylar için gönüllü çalışır ve kampanya yürütürler. Bu grup, siyasal sürecin dinamik ve aktif bir parçasıdır. Mitinglere katılmak gibi etkinliklerle siyasal süreçte aktif bir rol üstlenirler.

6. Aktivistler (Complete Activists), siyasal katılımın en yoğun gerçekleştiği düzeyi temsil eder. Bu gruptaki bireyler, sadece oy kullanmakla kalmaz, aynı zamanda siyasal kampanyalarda aktif olarak yer alır ve sürekli olarak çeşitli siyasal etkinliklere katılır. Hem yerel hem de ulusal düzeyde aktif bir siyasal katılım gösterirler. Siyasal partilerde görev alan bu vatandaşlar, her türlü siyasal faaliyete dahil olur. Bu grup, en belirgin ve inaktiflerin tam tersidir; genellikle üst sosyal statü gruplarından gelirler. Eksiksiz aktivistler, siyasal katılımın her türünde son derece faaldir. Komünalistler ve kampanyacılarla

karşılaştırıldığında, onların ne kadar aktif oldukları daha da belirgin hale gelir. Sadece kampanyalarla toplumsal katılımı birleştirmekle kalmazlar, aynı zamanda her bir alanda, bu konulara odaklanan diğer gruplardan çok daha aktiftirler.

Verba ve Nie'nin bu sınıflandırması, bireylerin siyasal yaşama farklı şekillerde ve yoğunluklarda katıldığını göstererek, siyasal katılımın yalnızca oy kullanma ile sınırlı olmadığını ortaya koyar. Bu model, siyasal katılımın çok boyutlu bir olgu olduğunu vurgulayarak, demokratik süreçlerin analizinde önemli bir yere sahiptir.

Lester W. Milbrath' a Göre Siyasal Katılım Düzeyleri

Bir siyasal toplumda yaşayan kişiler benzer şekilde ve aynı oranda siyasal yaşama dahil olmamaktadır. Bazı kişiler siyasetin her alanında aktif olarak görev alırken bazıları pasif davranmakta ya da daha az ilgilenmektedir. L. Milbrath' a göre bir nüfus üç temel tipe ayrılabilir bunlar: ilgisizler (apathetics) siyasi süreçten çekilmiş kişiler, seyirciler (spectators) siyasete asgari düzeyde dahil olan kişiler ve gladyatörler (gladiators) aktif savaşçılardır.

Gladyatörler, seyirciler ve kayıtsızlar terimleri, bir Roma gladyatör yarışmasında oynanan rollere bir benzetmeden alınmıştır. Küçük bir gladyatör grubu, seyircileri memnun etmek için savaşır. Seyirciler tezahürat yapar, alkışlar ve sonunda savaşı (seçimi) kimin kazandığına karar vermek için oy kullanırlar. İlgisizler bu süreçleri dahi izlemezler (Milbrath,1981, s.200).

Milbrath, eylemin yoğunluk ve zorluk derecesini kriter olarak kabul etmiş ve siyasal katılma eylemlerini üç kategoride ele almıştır. Buna göre en kolay eylemleri izleyici faaliyetleri, daha zor olanları geçiş faaliyetleri ve en zor eylemleri de gladyatör faaliyetler şeklinde sınıflandırmıştır.

İzleyici faaliyetleri, yoğunluğu düşük olan eylem biçimlerini kapsar; örneğin, oy kullanmak veya siyasi konuşmalar yapmak bu gruba girer. Geçiş faaliyetleri, daha aktif bir katılımı ifade eder; bu kategoriye, kamu yetkilileriyle iletişim kurmak veya bir siyasi partiye bağış yapmak gibi eylemler dâhildir. Gladyatör yani oyuncu faaliyetleri ise en yüksek katılım düzeyini temsil eder; bu grup, siyasi partilerde aktif rol almak veya resmi görevler için aday olmak gibi doğrudan ve etkili katılım biçimlerini içerir.

Robert Dahl'ın Siyasal Katılım Düzeyi Sınıflaması

İnsan toplum içinde yaşayan sosyal bir varlıktır. Bununla birlikte, insanlar sosyal oldukları için politik sistemler geliştirirler. Belli ki etki ilişkilerine girmeden bir

arada yaşayamazlar; bu ilişkiler ne zaman istikrarlı ve tekrarlayıcı hale gelse, politik sistemler var olur. Değerleri ve kaygıları ne olursa olsun insan, ister beğensin, ister fark etmesin, kaçınılmaz olarak siyasal sistemlerin ağına düşer. Ancak, kendilerini bir siyasal sistemin sınırları içinde bulan bireyler, siyasal yaşamla hiçbir şekilde eşit derecede ilgilenmezler. Bazı insanlar siyasete kayıtsızdır; diğerleri daha derinden ilgilidir. Yoğun bir şekilde siyasetle uğraşanlar arasında bile, sadece bazıları aktif olarak güç peşinde koşuyor. Güç arayanlar arasında, bazıları diğerlerinden daha fazla güç kazanıyor (Dahl,1963, s.100). Bu sebeple vatandaşların siyasal katılımadaki farklılıklardan hareketle bir siyasal tabakalaşma modeli oluşturmuştur. Bunlar:

Apolitik tabaka (Siyasal olmayan)

Siyasal Tabaka

Güç arayanlar (İktidar Peşinde Koşanlar)

Güçlüler (İktidar Sahipleri)

En düşük katılım gösteren siyasal olmayan tabaka siyasi olaylar hakkında merak, ilgi ve bilgi sahibi olmayan ve eylemde bulunmayan kişiler, başka değişle ilgisizler kategorisidir. Toplumda en yüksek katılımı gerçekleştirenler ise iktidarı fiilen kullananlardır.

Siyasi olmayan tabaka altı sebepten dolayı siyasete karışmaz bunlar (Dahl,1963, s.103-106);

(1) Siyasi katılımdan beklenen ödüllere, diğer faaliyet türlerinden beklediğiniz ödüllere kıyasla düşük bir değer vererseniz, siyasete dahil olma olasılığınız daha düşüktür.

(2) Alternatif partiler veya liderler arasında önemli bir fark olmadığını ve sonuç olarak yaptıklarınızın önemli olmayacağını düşünüyorsanız, siyasete girme olasılığınız daha düşüktür.

(3) Zaten sonucu önemli ölçüde değiştiremeyeceğiniz için yaptığınız şeyin önemli olmayacağını düşünüyorsanız, siyasete bulaşma olasılığınız düşüktür. Pek çok araştırma, kişinin gerçekten önemli olduğuna duyduğu güven ile siyasi katılımının derecesi arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kişinin "siyasi etkinlik duygusu" ne kadar zayıfsa, dahil olma olasılığı o kadar düşüktür.

(4) Siz dahil olmadan sonucun sizin için nispeten tatmin edici olacağına inanıyorsanız, siyasete dahil olma olasılığınız daha düşüktür. Belirli bir siyasi kararın önemli olduğuna inanan bir vatandaş, yine de kararın iyi sonuçlanacağından oldukça eminse, o karara dahil olmayabilir. Bir kişinin siyasi etkinliğine olan düşük güvenin

katılım cesaretini kırması gibi, kişinin siyasi sistemindeki kararların çok yönlü meşruiyetine, istikrarına ve adaletine olan yüksek güven de kişinin katılımını gereksiz görmesine neden olabilir.

(5) Etkili olmanız için bilginizin çok sınırlı olduğunu düşünüyorsanız, siyasete karışmanız daha az olasıdır. Görünüşe göre her ülkede çok sayıda insan siyaseti çok iyi anlamadıklarını düşünmektedir.

(6) Son olarak, yolunuza çıkan engeller ne kadar büyük olursa, siyasete karışma olasılığınız o kadar azalır. Bir kişi bir faaliyetten yüksek ödüller beklediğinde, büyük engelleri aşmaya ve bunları elde etmek için yüksek “maliyetlere” katlanmaya isteklidir. Ancak ödüllerin düşük olacağına ya da hiç olmayacağına inandığında, en ufak engeller ve maliyetler bile cesaretini kırmak için yeterlidir.

Aşağıdaki durumdaki bireylerin siyasete dahil olma olasılığınızın daha yüksek olduğu açıktır:

- kazanılacak ödüllere değer veren
- alternatiflerin önemli olduğunu düşünen
- sonucu değiştirmeye yardım edebileceğinden emin olan
- harekete geçmezse sonucun tatmin edici olmayacağına inanan
- eldeki soruyla ilgili bilgi veya beceriye sahip olmak
- harekete geçmek için daha az engeli aşmak zorunda olan

Bu ve diğer faktörler nedeniyle, bazı insanlar siyasetle ilgilenir, siyaset hakkında bilgi sahibi olur ve siyasal yaşama katılır. Bu kişiler siyasi tabakayı oluşturmaktadır.

Siyasi tabaka içinde, bazı kişiler diğerlerinden çok daha şiddetli bir şekilde güç ararlar. Ve bazı kişiler diğerlerinden çok daha fazla güç kazanır. Kısacası, siyasi tabaka içinde, güç peşinde koşanlardan oluşan bir alt katman ve güçlü liderlerden oluşan bir alt katman vardır. Bazı insanlar güç elde etmek için diğerlerinden daha fazla kaynak kullanır. Bazı insanlar sahip oldukları kaynakları daha verimli, daha ustaca kullanırlar. O halde genel olarak bazı insanlar, daha fazla kaynağa erişimleri olduğu için diğerlerinden daha fazla güç elde etmek için daha fazla kaynak kullanır. Ve diğer her şey eşit olduğunda, daha fazla kaynağa sahip insanların daha fazla güç kazanmasını beklemek mantıklıdır. O halde, bu ölçüde, güç ve güç arayışındaki farklılıklar, nesnel koşullardaki farklılıklarla ilişkilidir (Dalh,1963, s. 117) Bunlar: (1) genetik farklılıklar; (2) öğrenme fırsatları arasındaki farklılıklar ve (3) motivasyonel öğrenme güdülerindeki farklılıklar. İlk iki durumdaki farklılıklardır, üçüncüsü motivasyondaki bir farktır.

Samuel Barnes ve Max Kease'in Sınıflandırması

Siyasal katılma eylemlerinin farklı bir sınıflandırmasını ise Barnes ve Kease'in yapmış oldukları ikili ayırmada görmekteyiz. Yazarlar Politik Eylem: Beş Batı Demokrasisine Kitlese Katılım (Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies) adlı eserinde, liberal demokratik anayasalar ve prosedürler çerçevesinde faaliyet gösteren beş ileri sanayi toplumunda vatandaşların siyasi katılımının yapısı ve anlamı ile ilgilenmektedirler. İngiltere, Hollanda, Batı Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avusturya'dan anket verilerinden yararlanan bu çalışma, 1960'ların sonlarında gelişmiş endüstriyel demokrasileri kasıp kavuran siyasi protesto dalgalarını açıklamaya çalışılırken geleneksel ve geleneksel olmayan politik davranışlar şeklinde iki ayrıma gidilmiştir (Barnes ve Kaase, 1979).

Geleneksel (Konvansiyonel) politik davranış: Bu tür eylemler, seçim süreci ve siyasi rejim tarafından belirlenen kural ve normlara uygun olarak gerçekleştirilir. Bu eylemler hem yasal hem de meşrudur. Örneğin, oy kullanmak, siyasi konularda tartışmalara katılmak, siyasi miting ve toplantılara katılım sağlamak, siyasi figürler ve kamu görevlileriyle iletişim kurmak ve başkalarını siyasi açıdan etkilemek amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmak gibi eylemleri içerir.

Geleneksel olmayan (Konvansiyonel olmayan) politik davranış: siyasi rejimin mevcut kural ve normlarına karşı çıkmak amacıyla oluşturulan faaliyetlerdir. Toplu dilekçe vermek, gösteri yapmak, boykot, işgal ve grev yapmak, binaları veya fabrikaları işgal etmek, kira veya vergileri kesmek, trafiği engellemektir.

Barnese göre geleneksel katılım ile geleneksel olmayan bir diğer ifadeyle -protesto katılımı- arasındaki ilişki dikkate değerdir. Analizler, protesto katılımı ile yaş arasındaki beta katsayılarının beş ülkede de pozitif olduğunu ve gençlerin daha fazla protesto eğiliminde olduğunu göstermektedir. Kişinin yaşı, değer öncelikleri ve ideolojik düzeyi, protesto potansiyelini en çok etkileyen faktörlerdir. Ancak, her ülkede, geleneksel olarak aktif bireylerin de protesto potansiyeline sahip olabileceği ihtimali vardır (Barnes, 1979).

Eğitim ve siyasi eylem arasındaki ilişki, genellikle bireylerin sahip olduğu siyasi becerilerin bir yansıması gibi görünmektedir. Protesto potansiyelinde, ideolojik düzey önemli bir rol oynarken, eğitim, mevcut refah göstergesi olarak daha az etkiye sahiptir. Ayrıca, kişinin aile gelirinin protesto potansiyeli üzerindeki etkisi neredeyse yoktur. Gelirin geleneksel katılım üzerindeki etkisi ise çoğu ülkede mütevazıdır, Almanya biraz istisna oluşturmaktadır (Barnes, 1979, s. 377-379).

Bu düzeyler, bireylerin siyasal sisteme olan katılımının çeşitli aşamalarını ve derinliklerini yansıtır. Her bir düzey, farklı bir katılım biçimini ve etkisini temsil eder, bu da siyasal sürecin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koyar.

Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler

Siyasal katılım, çeşitli bireysel ve toplumsal faktörlerden etkilenir ve bu katılımın artışı veya azalışı, belirli faktörlere bağlıdır. Bu konuda yapılan alan araştırmaları, siyasal eylemin ortaya çıkmasını etkileyen faktörleri belirlemeye yöneliktir. Bu faktörler genellikle sosyoekonomik, siyasal, hukuksal ve psikolojik-bireysel faktörler olarak sınıflandırılmaktadır.

Sosyo-Ekonomik Faktörler: Cinsiyet, gelir, meslek gibi değişkenlerin siyasal katılımı etkilediği varsayılmıştır. Cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin olduğu alanların başında siyaset gelmektedir. Çoğu toplumda kadınların siyasi katılımı, sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de erkeklerden daha azdır. Fitzgerald'ın (2013), Amerikan toplumunda kadınların erkeklerden daha az siyasetle meşgul olduğuna dikkat çekilmiştir. Benzer şekilde İngiltere'de siyasal katılımındaki cinsiyet uçurumunun sebeplerinin araştırıldığı çalışmada tek nedensellik içeren bir açıklamadan kaçınılmıştır. Yapısal açıklamaların (zaman, eğitim, gelir), kültürel açıklamaların (siyasi ilgi, bilgi ve güven düzeyi, aracı açıklamaların (sendika, kilise, medya) ve kurumsal açıklamaların (siyasi partiler ve adaylar) kadın ve erkeklerin siyasi aktivizmini belirlediğinden bahsedilmiştir. Cinsiyet farkı daha iyi eğitim görmüş ve daha yüksek gelire sahip kadınlar ve erkekler arasında daha dar olduğu aynı zamanda medeni durumun kadının siyasal katılımını olumsuz, erkeğin siyasal katılımını ise olumlu bir şekilde etkilediği ortaya konulmuştur (Childs, 2004, s. 423).

Siyasal katılımındaki cinsiyet farkının kadınların kişisel tercihlerinden yani siyasete ilgisizliklerinden kaynaklandığı gibi toplumsal ve kültürel yapılardan da kaynaklanabilmektedir. Siyasal alan genel olarak erkeksi bir alan olarak tanımlanmakta ve algılanmaktadır (Demir,2015; Sancar,2008; Gökçimen,2008). Geçmişte kadınların marjinalleştirilmesi, siyasi ve sosyal nedenlerle oy haklarının ellerinden alınması, kadınların toplum içinde yabancılaşmış hissetmelerine neden olduğu ve erkeklerle eşit olmadıkları sonucuna varılabilir. Bu da kadınların siyasi konulara, olaylara ve parti faaliyetlerine olan ilgisini kaybetmesine neden olmuştur.

Öte yandan 1972'den beri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki genç kadınların başkanlık seçimlerinde daha yüksek seçmen katılımı oranları vardır. Bu eğilim, bekâr genç erkeklerin (19-24 yaş) %41'inin oy kullandığı 2012 ulusal seçimlerinde, bekâr genç kadınların %48'inin oy kullandığı bir dönemde devam etmiştir. Avustralya'da, oy kullanan erkek ve kadınların yaklaşık olarak eşit oranlarıyla durum

farklıdır (Homana, 2018, s.41). Ancak her iki ülkede de siyasi görevde bulunan erkeklerin üstünlüğü devam etmektedir.

Sosyoekonomik statünün yükselmesinin oy verme davranışına etkisi oldukça tartışmalıdır. Önceki çalışmalara göre eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe, bireylerin siyasal yeterlik algısı da artar. Yüksek gelir ve yüksek eğitim, beraberinde yüksek bir sosyal statü getirir ve bu da bilgiye ve bürokrasiye erişim imkânını artırır. Bu artış, bireylerin siyasal yeterliklerini güçlendirir ve siyasal katılımı artırabilir (Caprara ve ark., 2009). Zengin bireyler, genellikle siyasi sürece katılmak için siyasi bilgi birikimine ve uzmanlığa sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda eylemlere katılmak için gerekli mali kaynaklara da sahiptir. Zengin ve toplum içinde yüksek düzeyde refaha sahip olanlar, oy kullanmaya ve siyasi faaliyetlerde bulunma oranı daha yüksekken buna karşılık, yoksul veya düşük gelirli aileler, temel hizmetlere, uygun eğitime ve sağlık hizmetlerine erişim sıkıntısı çektikleri için oy kullanma konusunda isteksizdirler. Siyasal kampanyalara katılım, adaylara ve partilere maddi ve manevi destek sağlama şeklinde gerçekleşir. Gelir düzeyi yüksek bireyler, kampanyalara daha fazla bağış yapma ve gönüllü olarak çalışma eğilimindedir. Brady, Verba ve Schlozman (1995), yüksek gelirli bireylerin kampanyalara katılım oranlarının daha yüksek olduğunu ve bu katılımın maddi destek ve sosyal bağlantılar aracılığıyla gerçekleştiğini belirtmektedir. Yüksek gelirli bireyler, siyasal kampanyalara maddi katkıda bulunmanın yanı sıra, etkili sosyal ağlara sahip olmaları nedeniyle de daha fazla etkili olabilirler.

Siyasi katılımı etkileyen üç kaynak olduğu vurgulanmıştır: zaman, para ve sosyal beceriler. Bireyin siyasi faaliyetlere katılabilmesi için paraya ihtiyacı vardır. Paraya (gelir) odaklanan bir çalışmaya göre, yüksek gelirli aileler seçtikleri adayı destekleyebilir. Bu da siyasi katılımlarını artırmaktadır (Brady, Verba ve Schlozman,1995).

Bazı araştırmalar, gelirin aşırı artışının siyasal ilgisizliğe yol açabileceğini göstermektedir. Bu etkiler, ülkeden ülkeye ve döneme göre farklılık gösterebilir. Örneğin, sosyoekonomik statünün artması Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde oy verme davranışını teşvik edebilirken, daha gelişmiş ülkelerde, örneğin ABD’de, bu durum siyasal ilgisizlik (depolitizasyon) ile sonuçlanabilir.

Yaş dönemlerine göre değişen fiziksel ve sosyopsikolojik yapıya bağlı olarak siyasal davranış ve tutumlarda farklılıklar ortaya çıkması muhtemeldir. Gençler gösteri yürüyüşleri ve seçim kampanyaları gibi yüksek enerji ve zaman gerektiren siyasal eylemlere orta yaşlı ve yaşlı kuşaklardan daha elverişli durumdadır. Ancak bu durum genç nüfusu siyasal katılımın gerçek faili konumuna yükseltmez. Gençler bunalımlı

dönemlerde, önemli sorunların gündemde olduğu ortamlarda yüksek düzeyde siyasal katılma eğilimi gösterebilirken diğer dönemlerde ilgilerinde azalma görülür (Dural,2011, s.156).

Çavuşoğlu ve Pekkaya'nın (2016, s. 32) araştırması, genç seçmenlerin siyasete olan ilgisinin düşük olduğunu ve oy verme davranışlarında ekonomik ve sosyolojik yaklaşımları benimsemediklerini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Koç'un (2020) çalışması da 18-25 yaş grubundaki seçmenlerin, 42-49 yaş grubuna kıyasla politik ilgilenimlerinin çok daha düşük olduğunu göstermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, uygun genç seçmenler arasındaki katılım 1972'den beri düşmüştür. Ayrıca, gençlerin siyasi kampanyalardan çekinip seçilmiş yetkililerle iletişime geçmeleri konusunda süregelen bir endişe vardır. Avustralya'da zorunlu oylamaya rağmen gençlerle ilgili endişeler vardır. 2004 yılında, Avustralyalı gençlerin %82'si o ülkenin federal seçimlerinde oy kullanmayı bekliyordu. 2010 yılına gelindiğinde, 18-19 yaşındakilerin yalnızca %53'ü bölgesel veya ulusal seçimlerde oy kullanma niyetindeydi (Homana, 2018, s.41).

İlerleyen yaşla birlikte bireyin dünya görüşü, toplumsal ve siyasal olaylara bakışı daha netleşmekte siyasal tercihleri daha kararlı olmakta ve siyasal yaşama katılımı daha düzenli bir kalıba oturmaktadır. Yaş ilerledikçe siyasal katılımının artması beklenmektedir.

Siyasal ve Hukuksal Faktörler: Toplumun siyasal yapısı ve sistemin işleyişi hukuksal faktörler tarafından da etkilenir. Anayasa ve diğer temel yasalar, siyasete çerçeve ve sınırlar belirler. Vatandaşların siyasal sürece katılım şekilleri, sahip oldukları haklar ve sorumluluklar, siyasal haklarını kullanırken uymaları gereken normlar bu yasalarla düzenlenmiştir. Oy verme, seçme ve seçilme hakları belirli standartlara bağlıdır (Dursun,2012, s.111).

Bütün siyasal rejimlere göre siyasal süreçlerini işleyişi farklılık göstermekte vatandaşlar belirli kurallara ve normlara göre siyasal sürece katılmaktadır. Siyasal sistemin demokrasi veya anti-demokratik nitelik taşıyan totaliter rejim olması durumunda siyasal katılma farklı anlamlar kazanmaktadır (Dural, 2011, s.160). Otoriter ve totoriter rejimlerde vatandaşların siyasete katılmaları özgür iradeleriyle gerçekleşmemektedir. Bu sistemlerde özellikle oy hakkı her ne kadar yasalarca kabul edilmiş olsa da, bu katılma göstermelik olmaktan öteye geçmemiştir. Seçmenler önceden belirlenmiş adayı ve belirlenmiş politikaları onaylamaktan öteye geçemeyecektir. Burada siyasal katılım sınırlandırılmış sadece “onaylayıcı” bir işlev görevi görmekteyken demokratik rejimler de siyasal katılmayı en yüksek seviye ye çıkaracak mekanizmalar geliştirilir. Siyasal düşünce ve ideoloji serbestçe

örgütlenerek kamuoyunda sesini duyurabilir, haklarını ve çıkarlarını koruyabilir. Bu sistemde siyasal iktidar seçmenlerin oylarına göre barışçıl bir şekilde el değiştirir.

Siyasal faktörler çerçevesinde ilave edilmesi gereken bir diğer konu siyasal partiler ve siyasal liderliktir. Siyasi partilerin ve liderlerinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Siyasal parti açısından bu rol kısmen ifade edici ve kısmen araçsaldır. Parti, üyelerinde bir aidiyet duygusu uyandırır. Kendi başına güçlü bir referans grubu görevi görür. Araçsal işlevlerinin bir parçası olarak, parti seçmenlerle temasa geçer ve onları kaydeder, parti adaylarını seçer, kampanya faaliyetleri düzenler, seçimler sırasında seçmenleri etkilemek için mitingler düzenler ve kendi programlarını desteklemeleri için her fırsatta seçmenleri harekete geçirir. Kampanya ve mitinglerin parti bağlarını kutuplaştırmada ve aday tercihlerini güçlendirmede etkileri var. Siyasal liderin kişilik özellikleri siyasal katılımı etkileyebilir örneğin, toplumu harekete geçirmeye yetenekli olan hitabet gücü yüksek karizmatik liderler rekabetçi siyasal rejimlerde siyasal katılımı artırıcı bir etki gösterirler.

Psikolojik ve Bireysel Faktörler: Siyasal davranışın oluşmasında çevresel faktörlere ek olarak psikolojik ve bireysel faktörlerinde belirleyici bir rolü vardır. Aynı çevresel faktörlerin etkisi altında olup farklı siyasal davranışlar sergileyen kişiler bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Siyasal katılımı, bireyin sahip olduğu etkinlik ve girişkenlik hissi, genellikle katılımı teşvik ederken, yabancılaşma duygusu ise katılımı engelleyici ve azaltıcı bir etki yaratmaktadır (Dursun,2012, s.109).

Kişinin kendi eylem ve davranışları ile çevresine etkide bulunabileceği inancına etkinlik duygusu denilmektedir. Siyasal etkinlik, kişinin bireysel tercihini siyasal eylemle ifade etme kapasitesine ve bu eylemin siyasal sonucu etkileme olasılığına ilişkin inançları kapsar. İnsanlar hayatları üzerinde söz sahibi olmak maksadıyla siyasi süreç içerisinde etkin olmak isterler. Fakat insanlar eylemleriyle arzu edilen sonuçları üretebileceklerine inanmadıkça siyasette etkili olmaları pek olası değildir. Kişinin sosyal çevresine karşı ilgisizliği toplumsal yapılara ilişkin değer, kural, beklenti ve ilişkilerden uzaklaşmasına yabancılaşma denir. Söz konusu olumsuz duyguların siyasete yönelmiş şekli ise siyasal yabancılaşma olarak ifade edilir. Yabancılaşan kişiler siyasal sistemi kendisinden bağımsız ayrı bir yapı olarak görürler. Siyasal katılma davranışında bulunmaz ve siyasete ilgi göstermezler. Siyasi etkinlik eksikliği, siyasi yabancılaşmaya ve ilgisizliğe yol açabileceği gibi, yalnızca meşru siyasi süreç yoluyla değil, siyasi alanı etkilemek için alternatif yollar aramaya da yol açabilir. Bu nedenle, yüksek bir siyasi etkinlik duygusu, esas olarak vatandaşların siyasi sisteme ve siyasi sürece olan güvenini arttırdığı için demokratik

rejimlerin yüksek istikrarı ile ilişkilidir. Siyasi yabancılaşma düzeylerini yumuşatır ve vatandaşları aktif olmaya teşvik eder.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu kitap çalışmasında genç seçmenlerin siyasal katılım düzeylerini, siyasal karar almasını etkileyen değişkenleri belirlemek, gençlerin siyasal katılımı demografik değişkenlere göre farklılıklarını tespit etmek, kişilik özellikleri ile siyasal katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini test etmek için belirli bir oranda pilot çalışması uygulanmıştır. Nicel araştırma sonucu elde edilen veri seti SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programıyla incelenmiştir.

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Politik psikoloji, psikoloji çalışmalarının siyaset bilimi ile kesişmesiyle ortaya çıkmış, politik meselelerin psikolojik kökenlerini inceleyen genç ve disiplinler arası bir alandır. Politik psikolojinin kuruluşu ve gelişimi ABD merkezli olarak şekillenmiş ve kurumsal olarak ilk defa 1978 yılında Uluslararası Politik Psikoloji Derneğinin adı altında kimlik kazanmıştır. Disiplinin çıkış noktası her ne kadar 1970'li yıllara dayandırılrsa da insan psikoloji ile siyaset bilimi arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda kavramın kullanılması haliyle bu tarihi daha eskilere götürmek mümkündür. Locke ve Rousseau gibi hemen hemen tüm siyaset felsefecilerinin "doğal durum" varsayımlarının üzerine inşa ettikleri siyaset felsefelerinin çıkış noktasını "insan doğası" oluşturmaktadır (Houghton, 2015).

Amerika'da ve Avrupa'da politik psikoloji alanında çeşitli çalışmalar (*Gustave Le Bon, Political Psychology and Social Defense, 1910; Lasswell, Psychopathology and Politics, 1930*) eskiden günümüze kadar devam etmekte iken Türkiye'de görece olarak daha kısıtlı kalmıştır. Türkiye'de politik psikoloji disiplini kurumsal olarak ilk defa 1992 yılında politik psikoloji merkezi adı altında kurulmuş ancak 1997'de pasif konuma gelmiştir. Bu alanda yapılacak her tür çalışma yabancı kaynaklardan ziyade, öncelikle daha "bize has" bir içerik sunması bakımından önem arz etmektedir. Politik psikoloji alanında Türkiye'de yapılacak hem akademik hem de sosyal araştırmaların kendi perspektifimizden oluşturulup dünya ile paylaşılabilmesi adına önemli katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bu anlayıştan yola çıkarak bu çalışmada psikolojide yaygın olarak kullanılan kişilik özellikleriyle siyasal katılım arasındaki ilişki Türkiye örneklemini üzerinden araştırılacaktır.

Çalışmada ele alınacak olan büyük beşli olarak isimlendirilen kişilik yapıları "uyumluluk, dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, sorumluluk, gelişime açıklık" düşünce, duygu ve davranışlardaki bireysel farklılıkların boyutlarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Goldberg, 1981). Bu özellikler bireylerin düşünce, duygu ve

davranışlarını etkileyen temel kişilik özelliklerini temsil eder. Doğuştan gelen özelliklerin belirli ideolojik yönelimlere yol açtığı görüşü yaygındır. Allport (1929), “Siyasi Tutumların Yapısı” başlıklı makalesinde, bir kişinin siyasi doğasının kişiliğinden ayrılamayacağını ve politik görüşlerinin karakterini yansıttığını ifade etmiştir. Bu görüşe göre, kişilik özellikleri, politik tutum ve davranışların açıklanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Milburn (1991), ideolojik farklılıkların oluşumunda kişiliğin kritik bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Caprara ve Zimbardo (2004) kişilik özelliklerinin, eğitim, yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenlerden daha fazla açıklayıcı olabileceğini belirtmektedir (s. 581).

Bu çalışmanın konusu, üniversite öğrencileri üzerinden kişilik özellikleri ile siyasal katılım arasındaki ilişkileri incelemektir. Psikoloji literatüründe yaygın olarak kullanılan kişilik kavramının siyasi tutum ve davranışları anlamada yaygınlaşması siyaset bilimi literatürüne de önemli katkı sağlayacaktır. Kişilik özelliklerinin belirlenmesi, siyasal katılımı artırmak için etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Örneğin, dışadönüklük düzeyi yüksek bireyler için sosyal etkinlikler ve toplu eylemler düzenlenebilirken, sorumluluk sahibi bireyler için görev bilinci aşılayan kampanyalar düzenlenebilir. Bu şekilde, kişilik özelliklerine göre özelleştirilmiş stratejiler kullanılarak siyasal katılım teşvik edilebilir. Siyasal kampanyalar ve iletişim stratejileri, hedef kitlelerin kişilik özelliklerine göre uyarlanabilir.

Kişilik özellikleri, toplumsal dinamiklerin ve siyasal süreçlerin anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Bireylerin farklı kişilik özelliklerine sahip olması, toplumsal hareketlerin ve siyasal katılımın nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olabilir. Örneğin, belirli bir toplulukta dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin fazlalığı, o toplulukta daha fazla toplu etkinliklerin görülmesine neden olabilir. Kişilik özelliklerinin belirlenmesi, siyasal katılımı engelleyen faktörlerin anlaşılmasına yardımcı olabilir. Örneğin, nevrotik bireyler, stres ve kaygı nedeniyle siyasal katılımdan kaçınabilirler. Bu tür engellerin belirlenmesi, bu bireylerin katılımını artırmak için gerekli destek mekanizmalarının geliştirilmesine olanak tanır.

Aynı zamanda kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkilerini anlamak, demokratik süreçlerin güçlendirilmesine katkıda bulunabilir. Daha fazla bireyin siyasal süreçlere katılımını sağlamak, daha kapsayıcı ve temsil edici demokratik sistemlerin oluşmasına yardımcı olabilir. Bu, toplumun genel refahını artırabilir ve daha dengeli bir siyasal temsil sağlayabilir.

Sonuç olarak, Büyük Beşli Kişilik Özellikleri'nin belirlenmesi, bireylerin siyasal katılımını anlamak, teşvik etmek ve artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu

özelliklerin bilinmesi, siyasal kampanyaların, politikaların ve stratejilerin daha etkili ve verimli bir şekilde tasarlanmasına olanak tanır.

Araştırmanın Amacı

"Büyük Beşli Kişilik Özellikleri" genellikle psikoloji literatüründe kullanılan bir terimdir ve kişilerin beş temel özellik üzerinden kişiliklerini tanımlamaya çalışır. Siyasal katılım ise bireylerin siyasi süreçlere katılım düzeyini ifade eder. Kişilik özellikleri ile siyasal katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koymanın temel amacı, bireylerin siyasal davranışlarının ve katılım biçimlerinin, kişilik yapılarıyla nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamaktır. Kişilik-siyasal katılım ilişkisinin incelenmesi, siyasal davranıştaki bireysel farklılıkları daha derinlemesine anlamamıza olanak tanır. Bu tür bir araştırma, siyasal katılımın sadece sosyo-ekonomik, demografik ve yapısal faktörlerden değil, aynı zamanda bireysel psikolojik özelliklerden de etkilendiğini gösterir.

Siyasal katılım, demokratik süreçlerin temel unsuru olarak, vatandaşların sisteme yönelik taleplerinin iletilmesinde, yönetilenler karşısında sorumlu bir iktidarın ortaya çıkması ve sistemin meşruiyetinin sağlanmasında büyük öneme sahiptir. Kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkisini anlamak, bireylerin siyasi süreçlere daha aktif katılımını sağlayacak yollar bulmayı kolaylaştırır ve böylece sosyal ve siyasal istikrarın artmasına, demokratik süreçlerin kapsayıcılığını artırmaya katkıda bulunur.

Bireylerin kişilik özelliklerine bağlı olarak farklı siyasal katılım yollarını tercih etmeleri, toplumdaki çeşitli grupların temsil edilmesini etkileyebilir. Bu ilişkiyi incelemek, demokratik temsilin nasıl daha kapsayıcı hale getirilebileceği konusunda içgörüler sağlayabilir. Tüm bu sebepler konuyu incelemenin önemli amaçlarını oluşturmaktadır.

Üniversiteli gençlerin siyasal katılımındaki durum analizini yapmak, siyasal katılımını etkileyen değişkenleri belirlemek, gençlerin siyasal katılımının demografik değişkenlere göre farklılıklarını tespit etmek, kişilik özellikleri ile siyasal katılım arasındaki ilişkiyi ortaya koymak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde eğitimlerine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın gerçekleştiği Devlet üniversiteleri; Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul Medeniyet üniversitesidir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Vakıf üniversiteleri; Haliç Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Medipol Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi'dir. Devlet ve vakıf üniversiteleri arasındaki ayrımın nedeni farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapıya sahip olmalarıdır. Örneklem yöntemi olarak olasılığa dayalı olmayan "kolayda örneklem yöntemi" tercih edilmiştir. Bu örneklemede, birimlerin seçimi büyük ölçüde araştırmacıya bırakılmıştır. Araştırmacı, gözüne kestirdiği ya da uygun gördüğü kişiyi çalışmaya dâhil eder. Bu yöntemde, araştırmacı erişimi kolay ve yakın bir durumu seçer. Belirlenen örneklem büyüklüğüne ulaşılan kadar, örneklem dâhil edilecek kişileri seçmeye devam eder.

Araştırma evrenini daha iyi temsil edebilmesi için yeterince büyük, mümkün olduğunca sosyal, ekonomik ve kültürel olarak farklı özellikteki bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır. Saha araştırılması İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul'un seçilme nedeni Türkiye'yi tek başına temsil edebilme kapasitesi sahip şehirler arasında olması ve yoğun göç alması nedeniyle heterojen bir yapıya sahip olmasıdır. Bu araştırma 2022-2023 öğrenim yılında gerçekleştirilmiştir. 2022-2023 öğretim yılı içerisinde İstanbul'da devlet ve vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde okuyan 936.453 öğrenci bulunmaktadır (Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi istatistik.yok.gov.tr). Bu evreni temsil edecek örneklem sayısı 394 olarak belirlenmiştir. Evren büyüklüğü 1.000.000 kadar olan bir çalışmayı 0.05 örneklem hatası ile 384 kişi temsil edebilir (Eymen, 2003, s.43). Çalışmanın evreni ise 860.001 kişidir. Çalışmada kullanılan örneklem sayısının evreni temsil edebilmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bilgi Toplama Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formu katılımcılar hakkında sosyo-demografik bilgiler elde etmek için kullanılmıştır. Bu formda yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve siyasal ilgi, bilgi ve tercihlerine yönelik sorulardan oluşmuştur.

Demokratik Katılım Ölçeği

Demokratik Katılım Ölçeği siyasal ve toplumsal katılım olmak üzere iki boyuttan oluşan 5'li Likert tipindedir. 28 maddeden oluşan siyasal katılım boyutu, döndürülmüş temel bileşenler analizi sonucunda 7 faktörlü bir yapı şeklini almıştır. Bu ölçeğin faktör yük değerlerinin .579 ile .951 arasında farklılaştığı görülmüştür.

Keçe ve Dinç (2015) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçekte yer alan toplumsal katılım boyutu çalışmaya dahil edilmemiştir. Siyasal katılım boyutunun analiz sonuçlarına göre 7 faktörden, oluştuğu tespit edilmiştir. Bunlar sırasıyla; “Siyasi Tartışmalar, Düşünce ve Önerileri Paylaşma, Seçimlere Duyarlılık, Gösteri ve Yürüyüşler, Seçim Mitingleri, Hizmet ve Politika Takibi, Propaganda Boykot ve Eylemlerdir”.

Ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı değerinin sırasıyla; “Siyasi Tartışmalar faktörü .844 Düşünce ve Önerileri Paylaşma .836 Seçimlere Duyarlılık .922 Gösteri ve Yürüyüşler .812 Seçim Mitingleri .781 Hizmet ve Politika Takibi .879 Propaganda Boykot ve Eylemler .748’dir.” Maddelere ait faktör yükleri, faktörlerin özdeğerleri ve açıklanan varyans oranlarına bakılarak yapısal olarak geçerliği olan bir ölçek olduğu söylenebilir.

Türk Kültürüne Uyarlanmış 5 Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği

Türk kültürüne uyarlanmış 5 faktör kişilik özellikleri ölçeği, son zamanlarda bilimsel araştırmalarda yaygın bir biçimde kullanılan büyük beşli kişilik özelliğinin Türk kültüründe geçerliliğini test edebilmek amacıyla hazırlanmıştır. 45 maddeden oluşan araştırmada beş temel kişilik faktörünün (dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık) yanı sıra “Negatif Değer” olarak adlandırılan ve “Kişinin kendine olumsuz atıflarını” gösteren 6. faktör ortaya çıkmıştır (Gençöz & Öncül,2012). Yeni oluşan bu boyut görgüsüz, yapmacık, terbiyesiz, icten pazarlıklı, açgözlü, sabit fikirli sıfatlarıyla ölçülmektedir.

45 sıfattan oluşan altı boyutlu ölçek 5’li Likert tipindedir. Ölçeğin dışadönüklük faktöründe yer alan 6,7,24,32,38 ve 39. maddeler ile sorumluluk faktöründe yer alan 21. ve 22. maddeler ters puanlanmıştır. Maddelerin temsil ettikleri faktörlere göre faktör yükleri .84 ile .40 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı değerinin sırasıyla; “dışadönüklük” faktöründe .85, “sorumluluk” faktöründe .74, “uyumluluk” faktöründe .83, “duygusal tutarsızlık” faktöründe .81, “gelişime açıklık” faktöründe .65 ve son olarak “olumsuz değerlik” faktöründe ise .69’dur. Varimax rotasyonuna göre bu 6 faktörün özdeğerleri sırasıyla 5.13, 4.21, 4.17, 4.13, 3.38 ve 2.95’tir. Bu faktörler toplam varyansın %53,25’ini açıklamaktadır.

Araştırma Sorusu ve Hipotezler

- “Üniversiteli gençlerin kişilik özellikleri siyasal katılımlarını etkilemekte midir?” sorusu temel araştırma sorumuzu oluşturmaktadır.

Araştırmada temel yedi hipotez bulunmaktadır. Aşağıda bu hipotezlere yer verilmiştir;

Siyaset, cinsiyet eşitsizliğinin belirgin olarak kendini gösterdiği bir alandır. Nitekim kadınların siyasal katılımının daha düşük olduğu iddiası literatürde yer almaktadır. Erkeklerin siyaset yapma ve siyasi makamları kapma yarışında kadınlara göre daha fazla hevesli olması dikkat çeken nedenlerden biridir. Kadınların siyasal katılım düzeyinin görece düşük olmasının nedeni kültürel ve toplumsal yapılardan kaynaklandığı gibi, bazen de kişisel tercihlerden kaynaklanmaktadır. Kadınların siyasi makamlarda yer alma konusunda fazla istekli olmayışının da bu noktada rol oynadığını belirtmek gerekir. Böylece, siyasal alan çoğunlukla erkeksi olarak algılanmaktadır (Demir,2015; Sancar,2008; Gökçimen,2008; Çaha, Aydın ve Çaha; 2014).

Bu sebeple çalışmamızdaki H1 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H1: Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları siyasal katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Cinsiyet ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki, çeşitli çalışmalarda anlamlı farklılıklar göstermektedir. Kadınlar genellikle daha yüksek nevrotizm ve uyumluluk puanlarına sahipken, erkekler daha dışa dönük ve risk alıcı olabilirler. Bu farklılıklar hem biyolojik hem de toplumsal faktörlerle açıklanabilir.

Schmitt ve arkadaşları (2008), farklı kültürlerde cinsiyet ve kişilik arasındaki ilişkiyi inceledikleri geniş bir çapraz-kültürel çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, kadınların genel olarak daha yüksek nevrotizm, uyumluluk ve sorumluluk puanlarına sahip oldukları bulunmuştur.

Kültürel farklılıklar göz önüne alındığında, cinsiyet farklılıklarının tutarlı olduğu ve genellikle biyolojik ve evrimsel faktörlerden ortaya çıkmaktadır. Feingold'un (1994), meta-analiz çalışmasına göre, erkekler genellikle daha dışa dönük ve öz güvenlidirler, kadınlar ise daha duygusal dengeli, uyumlu ve vicdanlıdır.

Bu sebeple çalışmamızdaki H2 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H2: Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Gelir durumu, bireylerin siyasal katılım düzeylerini ve biçimlerini etkileyen önemli bir sosyoekonomik faktördür. Siyasal katılım, vatandaşların siyasal sistem üzerinde

etkili olma amacıyla gerçekleştirdikleri çeşitli etkinlikleri kapsar; bu etkinlikler arasında oy verme, siyasal kampanyalara katılma, protesto gösterilerine katılma ve kamu politikaları hakkında fikir beyan etme gibi faaliyetler yer alır.

Siyasal katılımın temel belirleyicilerinden biri olan gelir durumu, bireylerin siyasal süreçlere katılım düzeylerini ve biçimlerini etkiler. Araştırmalar, yüksek gelirli bireylerin genellikle daha aktif bir şekilde siyasal katılımında bulunduklarını göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında ekonomik kaynakların bolluğu, eğitim düzeyinin yüksekliği ve sosyal sermayenin fazla olması yer almaktadır. Bununla birlikte, gelir düzeyi düşük bireyler de protesto ve toplumsal hareketlere katılım gibi alanlarda daha aktif olabilirler (Dalton, Van Sickle ve Weldon, 2010). Gelir düzeyine bağlı olarak siyasal katılımın farklılaşması, sosyoekonomik eşitsizliklerin siyasal sistem üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemlidir.

Brady, Verba ve Schlozman'ın (1995) çalışmaları, gelir düzeyinin siyasal katılım üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemiştir. Gelir düzeyi yüksek olan bireyler, siyasal katılım için gerekli olan zamanı ve parayı daha kolay bulabilirler. Düşük gelirli bireyler ise geçim kaygıları nedeniyle siyasal süreçlere katılımında zorluk yaşayabilirler. Aynı zamanda yüksek gelirli bireyler, siyasal kampanyalara daha fazla bağış yapma ve gönüllü olarak katılma eğilimindedirler. Bu, onların siyasal süreçlerde daha görünür olmalarını sağlar.

Bu sebeple çalışmamızdaki H3 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H3: Üniversiteli gençlerin gelir durumu siyasal katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Siyasi parti tercihi, bireylerin siyasal süreçlere katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Parti kimliği, mobilizasyon çabaları, rasyonel seçimler, sosyal ve ekonomik bağlamlar gibi unsurlar, bu etkileşimi şekillendirir. Bireylerin belirli bir partiye olan bağlılıkları, onların siyasal katılım düzeylerini artırır ve bu katılım biçimleri, toplumsal ve ekonomik faktörlerle de etkileşim halindedir.

Seçmenlerin oy kullanma davranışları, genellikle belirli bir partiye olan bağlılıklarıyla ilişkilidir. Blais (2000), "To Vote or Not to Vote: The Merits and Limits of Rational Choice Theory" adlı kitabında, parti sadakatinin seçmenlerin sandık başına gitme olasılığını artırdığını belirtir. Parti tercihi olan bireyler, kendilerine en yakın gördükleri partiye oy verme eğilimindedirler ve bu, katılımı artırır.

Bu sebeple çalışmamızdaki H4 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H4: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi siyasal katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Farklı kişilik profillerinin insanların ideolojik tercihleriyle ilişkili olduğu görülmüştür (Mondak,2010). Gelişime açıklık özelliği sol kanat liberal görüşle ilişkilendirilirken; uyumluluk, sorumluluk sağ kanat muhafazakâr görüşle ilişkilendirilmiştir (Mondak ve Halperin, 2008). Sağ görüşlü bireyler, genellikle geleneksel değerleri ve normları koruma eğilimindedirler. Bu, onların daha geleneksel ve kurumsal siyasal katılım biçimlerine yönelmesini sağlar. Genellikle oy kullanma, parti üyeliği gibi daha geleneksel siyasal katılım biçimlerine yönelirler. Verba ve Nie (1972), sağ görüşlü bireylerin seçimlere katılımının genellikle daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmalarda, Büyük Beşli kişilik özellikleri modeline göre, gelişime açıklık ve sorumluluk özelliklerinin liberal ve muhafazakâr parti tercihleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Yüksek gelişime açıklık düzeyine sahip bireylerin daha liberal partileri, yüksek sorumluluk düzeyine sahip bireylerin ise daha muhafazakâr partileri tercih etme eğiliminde oldukları sonucuna varılmıştır (Gerber vd, 2010).

Bu sebeple çalışmamızdaki H5 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H5: Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihleri kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Kişilik özellikleri ve siyasal katılım boyutları arasındaki ilişkiden bahseden Türkiye’de yapılan bir araştırmada, uyumluluk ile siyasal eylemlilik, dışa dönüklük ile siyasal ilgi ve gelişime açıklık ile siyasal üyelik arasında ilişkiler olduğunu belirtilmiştir (Erdinç, 2018: 216-218). İtalya’da yapılan bir başka araştırmada *gelişime açıklık* kişilik özelliği ile siyasi gösterilere katılma, bağışta bulunma, siyasi görüşlerini çeşitli platformlarda bildirme, gibi politik katılım davranışları arasında anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur (Vecchione ve Caprara, 2009: 491).

Diğer çalışmalar *dışadönüklük* ve *sorumluluk* gibi özelliklerin yüksek düzeyde siyasi katılımı ilişkilidir (Mondak, J. J., Hibbing, M. V., Canache, D., Seligson, M. A., & Anderson, M. R., 2010). Gelişime açıklık ve sorumluluk özelliklerinin farklı siyasal katılım türleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Açıklık, bireylerin protesto ve aktivizm gibi yenilikçi katılım biçimlerine yönelmesini sağlarken, sorumluluk, geleneksel katılım biçimlerini, örneğin oy kullanmayı teşvik etmektedir (Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., & Dowling, C. M., 2011).

Bu sebeple çalışmamızdaki H6 hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H6: Üniversiteli gençlerin kişilik özellikleri siyasal katılımlarını anlamlı olarak etkilemektedir.

Bulgular ve yorumlar kısmında temel hipotezler ve bu hipotezlere ait alt hipotezler test edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Verilerin analizi uygun istatistiksel paket programı IBM SPSS Statistics kullanılarak yürütüldü. Ölçeklere ilişkin Cronbach Alfa Güvenilirlik Analizi ve normallik analizi yapılmıştır. Uygulanan normallik testleri sonucuna göre Parametrik ve Non-parametrik testler kullanılmıştır.

Aşağıdaki kısımda çalışmada kullanılan analizlere daha ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Katılımcıların Demografik ve Siyasi Profilleri

Bu bölümde katılımcıların demografik değişkenleri, siyasi parti tercihleri ve siyasi ideolojilerine ait betimleyici istatistikleri sunulmuştur.

Demografik Değişkenler

Aşağıdaki tabloda demografik değişkenler yer almaktadır.

Tablo 3. Demografik Değişkenler

		Ortalama	Sayı	Yüzde
Yaş		22		
Cinsiyet	Kadın		217	%55,1
	Erkek		177	%44,9
Okul türü	Devlet üniversitesi		251	%63,7
	Vakıf üniversitesi		143	%36,3
Hane halkı gelir durumu	11.400 TL'den az		0	%0,0
	11.400-21.400		98	%25,0
	21.400-31.400		115	%29,3
	31.400-41.400		73	%18,6
	41.400-51.400		31	%7,9
	51.400-61.400		75	%19,1
	61.400 ve üzeri		0	%0,0
Şu an kiminle yaşıyorsunuz?	Yalnız		20	%5,1
	Ailemle		135	%34,3
	Akrabalarımle		18	%4,6

Yaşamınızın büyük kısmını aşağıdaki yerleşim merkezlerinden hangisinde geçirdiniz?	Arkadaşlarıyla	221	%56,1
	Yurt	0	%0,0
	Diğer	0	%0,0
	Köy	4	%1,0
	İlçe	28	%7,1
	Şehir	155	%39,3
	Büyükşehir	207	%52,5
	Yurtdışı	0	%0,0

Demografik değişkenler göz önünde bulundurulduğunda katılımcılar üniversite okuyan, orta gelir grubuna sahip genellikle arkadaşlarıyla ya da aileleriyle yaşayan hayatının çoğunluğunu büyükşehirde ya da şehirde geçirmiş 2 ve 3 çocuklu ailelerde büyüyen gençlerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 22'dir. Türkiye'de üniversite okuma yaşı 19'dan başladığı düşünüldüğünde katılımcıların lisans düzeyi öğrencileri olmasından dolayı yaş sınırı normal aralıkta olması gerektiği gibidir. Katılımcıların %63,7'si devlet üniversitesinde %36,2'si vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada bu ayrımın yapılmasının nedeni sosyo-ekonomik düzeyi farklı gruplara ulaşmayı amaçlamaktır. Katılımcıların %41,6'si 2 çocuklu ailede büyürken %28,1'i 3 çocuklu ailede büyüyen öğrencilerden oluşmaktadır.

Bu çalışma 2023 yılı asgari ücretin 11.400 TL olduğu zamanda gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların hane halkı gelir düzeyi asgari ücret altında olan bulunmamaktadır. Katılımcıların neredeyse yarısının ailesinin orta düzeyde bir gelire sahip olduğunu düşünülmektedir. Katılımcıların %56,1'i arkadaşlarıyla, %34,3'ü ailesiyle yaşamaktadır. Akrabalarıyla ve yalnız yaşayanlar ortalama %5'erlik kısımda yer almaktadır. Katılımcıların farklı şehirlerden gelen üniversiteli gençler olduğu düşünüldüğünde arkadaşlarıyla birlikte yaşaması sonucu doğaldır. Büyük şehirlerde bulunan üniversitelerde okuyan öğrenciler, genellikle yurtlarda, ev arkadaşlarıyla veya kiralık evlerde yaşarken, daha küçük şehirlerde bulunan üniversitelerde okuyan öğrenciler aileleriyle birlikte yaşama eğilimindedir. Devlet üniversitelerinde okuyan merkezi kampüslere sahip üniversitelere giden öğrenciler, genellikle yurtlarda, ev arkadaşlarıyla veya kiralık evlerde yaşarken, özel üniversitede okuyan gençler aileleriyle birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu da belirleyici bir etkidir. Ailesi maddi imkânı olan öğrenciler, genellikle yurtlarda veya kiralık evlerde yaşamayı tercih ederken, Maddi imkân olmayan öğrenciler aileleriyle birlikte yaşamayı tercih edebilir.

Katılımcıların %52,5'i büyükşehirde, %39,3'ü şehirde yaşamaktadır. İlçede %7,11'lik bölüm yaşarken köylerde yaşayan neredeyse yoktur. Birleşmiş Milletler'in "World Urbanization Prospects" Raporu göre, Türkiye'nin kentleşme hızı son yıllarda önemli ölçüde artmıştır ve bu artışın arkasında çeşitli faktörler yatmaktadır. Özellikle, kırsal alanlardan kente göçün süregelen bir trend olduğu ve bu göçün kentlerdeki nüfus artışını hızlandırdığı görülmektedir.

Türkiye'deki kentleşmenin önemli kilometre taşlarından biri 1950'lerdeki ekonomik ve demografik değişimlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde tarım alanlarında yaşanan modernizasyon ve kentlerdeki sanayileşme süreci, kırsal göçü hızlandırmış ve büyük şehirlerdeki nüfus patlamasına yol açmıştır. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirler, bu dönemde hızla büyümüş ve ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli merkezler haline gelmiştir.

1960'ların ve 1970'lerin politik ve ekonomik istikrarsızlığı, Türkiye'deki kentleşme sürecini etkileyen diğer önemli faktörlerden biridir. Bu dönemdeki siyasi belirsizlikler ve ekonomik krizler, kentlerdeki sosyal dokuyu zayıflatmış ve kentsel sorunları derinleştirmiştir. Özellikle gecekondu bölgelerinin hızla artması, kentlerdeki plansız ve denetimsiz büyümenin bir sonucudur. Son olarak, 1980'lerden itibaren Türkiye'de başlayan ekonomik liberalleşme ve küreselleşme süreci, kentleşme üzerinde yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle büyük şehirlerdeki sanayi ve hizmet sektörlerinin büyümesi, kentlerin ekonomik ve sosyal yapılarını değiştirmiştir. Bu dönemde, Türkiye'deki kentleşme süreci daha da ivme kazanmış ve kentlerdeki nüfusun artışı devam etmiştir.

Türkiye'deki nüfusun büyük çoğunluğu kentlerde yaşıyor. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, son yıllarda Türkiye'deki kentleşme hızı artmış ve nüfusun giderek daha büyük bir kısmı kentlerde yaşamaya başlamıştır. 2020 yılı itibarıyla Türkiye'deki nüfusun %76,5'i kentsel alanlarda, %23,5'i ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Bu, Türkiye'nin giderek daha çok kentleştiğini ve nüfusun çoğunluğunun artık kentlerde yaşadığını göstermektedir.

Siyasal Parti Tercihi

Aşağıdaki tabloda üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Siyasal Parti Tercihi

	Sayı	Yüzde
AK PARTİ	109	%27,7

En son seçimde hangi partiye oy verdiniz?	CHP	140	%35,5
	MHP	37	%9,4
	İYİ PARTİ	33	%8,4
	HDP/YSP	8	%2,0
	Oy kullanmam	61	%15,5
	Diğer	6	%1,5
Bu partinin tarafı olmak sizin için önemli mi?	Evet önemli	220	%55,8
	Hayır önemli değil	128	%32,5
	Fikrim yok	46	%11,7
Yeniden seçim olsa aynı partiye oy verir misiniz?	Evet	274	%69,7
	Hayır	68	%17,3
	Kararsızım	21	%5,3
	Oy kullanmam	30	%7,6

Siyasal katılım çeşitli faktörlerin etkisiyle toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Türkiye’de 1980 yılından itibaren oy vermek zorunlu hale gelmiştir. Yaptırım hiçbir zaman uygulanmamış olmasına rağmen, Türk seçmenler için oy kullanma kararlarında en belirleyici faktör zorunlu oylamadır (Taşkın, 2015). Türk vatandaşları oy vermeyi vatandaşlık görevi olarak algılamaktadır. Türkiye’de halkoylamalarına da yerel seçimlere de diğer ülkelere nazaran yüksek bir katılım vardır. Türkiye’de 2023 genel seçimlerine katılım oranı %87’dir. Joe Biden’ın başkan seçildiği ABD başkanlığına katılım oranı %66.4’tür. Bu oran Amerika’da rekor katılım olarak adlandırılmıştır.

Oy verme, demokratik toplumlarda önemli bir siyasi faaliyet olup ve birçok psikolojik faktörün etkisi altında gerçekleşir. Oy verme davranışı, birçok psikolojik teori ve model tarafından incelenmiştir. Rasyonel seçim teorisi, sosyal kimlik teorisi gibi çeşitli yaklaşımlar, seçmenlerin oy verme kararlarını etkileyen faktörleri açıklamaya çalışmaktadır. Rasyonel teorisi, bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini ve oy verme kararlarını bu çıkarlar doğrultusunda verdiklerini savunurken (Taşkın, 2015) sosyal kimlik teorisi ise seçmenlerin kendilerini bir grupta özdeşleştirerek ve grup normlarına göre hareket ederek oy verdiklerini öne sürmektedir.

Bununla birlikte, psikolojik araştırmalar göstermektedir ki, seçmenlerin oy verme davranışları sadece bireysel çıkarlar ve grup kimliği ile açıklanamaz. Örneğin, duygusal etkilerin oy verme davranışları üzerinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Seçmenlerin adaylara duyduğu sempati, antipati, korku gibi

duygular, oy verme kararlarını etkileyebilir. Marcus, Neuman ve MacKuen (2000) tarafından kaleme alınan " Affective intelligence and political judgment " adlı çalışma, duygusal etkilerin siyasi karar alma süreçlerindeki rolünü araştırmaktadır. Araştırmacılar, siyasi tercihlerin oluşumunda duygusal etkilerin önemini ve etkilerini anlamaya çalışır. Çalışma, siyasi karar alma süreçlerinde duygusal etkilerin rasyonel tercihlerden farklı bir rol oynadığını öne sürer. Marcus ve diğerleri, seçmenlerin adaylara veya siyasi partilere duydukları duyguların, siyasi tercihlerini ve oy verme davranışlarını etkilediğini göstermektedir. Örneğin, seçmenlerin bir adaya veya partiye duyduğu sempati, güvensizlik veya öfke, tercihlerini belirlemede önemli bir faktör olabilir.

Çalışmada ele alınan bir diğer önemli konu, duygusal etkilerin siyasi karar alma sürecinde rasyonel düşünceyi nasıl etkileyebileceğidir. Araştırmacılar, seçmenlerin duygusal tepkilerinin, rasyonel düşünceyi etkileyebileceğini ve bazen karar alma sürecini bulanıklaştırabileceğini öne sürerler. Örneğin, bir seçmenin belirli bir aday hakkında olumsuz duygulara sahip olması, bu adaya ilişkin rasyonel değerlendirmelerini etkileyebilir ve nihayetinde farklı bir tercihte bulunmasına neden olabilir.

Ayrıca, bilgi işleme süreçleri de oy verme davranışını etkileyen önemli bir faktördür. Seçmenlerin siyasi bilgi düzeyi, adayların politikaları hakkında bilgi sahibi olma düzeyi, medya etkisi gibi faktörler, oy verme davranışını doğrudan etkileyebilir. Ayrıca, sosyal etkileşim ve çevresel faktörler de oy verme davranışını etkileyen önemli faktörlerdir. Seçmenlerin aileleri, arkadaşları, iş çevreleri gibi sosyal çevrelerinden aldıkları etkiler, oy verme kararlarını şekillendirebilir.

2021 yılında Türkiye'de yapılan son genel seçimlerde, seçimlere katılım oranı yaklaşık olarak %85 civarında olmuştur. Bu oran, Türkiye'deki genel seçimlerde tipik olarak gözlenen bir katılım seviyesidir. Ancak, bu oran yerel seçimlerde veya referandum gibi farklı siyasi olaylarda değişebilir. Türkiye'deki siyasal katılım oranlarının genel eğilimi, genellikle yüksek bir seviyede olduğu ve seçimlerin ve siyasi süreçlerin toplumda geniş bir ilgi uyandırdığı yönündedir. Bu, Türkiye'nin demokratik süreçlerinin önemli bir göstergesidir ve siyasi katılımın demokratik bir toplumun işleyişinde kritik bir rol oynadığını gösterir.

İdeolojik Eğilimler

Aşağıdaki tabloda üniversiteli gençlerin ideolojik eğilimlerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. İdeolojik Eğilimler

		Sayı	Yüzde
Siyasi İdeoloji	Atatürkçü/Kemalist	125	%31,7
	Solcu	43	%10,9
	Sağcı	39	%9,9
	Muhafazakâr	81	%20,6
	Milliyetçi	49	%12,4
	Siyasi görüşüm yok	55	%14,0
	Diğer	2	%0,5

Türkiye'nin siyasi ve toplumsal yapısının dinamikleri, gençler arasında bu ideolojilere yönelimi etkileyebilir. Türkiye'deki gençler arasında siyasi ideolojik tercihler oldukça çeşitlidir ve liberal, sol, milliyetçi, muhafazakâr ve diğer ideolojilere yönelimler görülebilir. Bu eğilimler, gençlerin kişisel deneyimleri, aile yapıları, eğitim seviyeleri, sosyal çevreleri ve kültürel arka planları gibi birçok faktörden etkilenebilir. Bu nedenle, Türkiye'deki gençlerin ideolojik tercihlerini belirleyen faktörler karmaşıktır ve geniş bir yelpazede değişkenlik gösterebilir.

Siyasal Katılım ile Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde kadın ve erkeklerin siyasal katılım düzeylerinin karşılaştırılması ve aynı zamanda kadın ve erkeklerinin kişilik özelliklerinin karşılaştırılması için Bağımsız Örneklem T-Testi ve Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bağımsız Örneklem T-Testi normal iki grubun ortalamalarını karşılaştırmak için kullanılan bir tür istatistiksel testtir (Kim,2015). Mann-Whitney U Testi, iki bağımsız grup arasındaki ortalamaların karşılaştırılması için kullanılan parametrik olmayan bir testtir. Bu test bağımsız örnekler için uygulanan T-Testinin parametrik olmayan alternatifi olup verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda veya varyansların eşit olmadığı durumlarda tercih edilir. Mann-Whitney U Testi, verilerin sıralarına dayanarak gruplar arasındaki farkı değerlendirir (Kalaycı vd. 2006, s.99).

Bağımsız Örneklem t- testi bulguları yorumlanırken öncelikli olarak Levene testinin anlamlılık durumu dikkate alınmalıdır. Levene testi, varyansların eşitliği varsayımı hakkında bilgi vermektedir. Varyansların eşitlik durumunun belirlenmesinde p değeri dikkate alınır. Eğer p değeri 0,05'ten büyükse ($p > 0,05$), varyansların eşit olduğu kabul edilir ve bu durumda “varyanslar eşitse varsayımı” ölçüm satırı yorumlanır. Eğer p değeri 0,05'ten küçükse ($p < 0,05$), varyanslar eşit değildir. Bu

durumda ise “varyanslar eşit değildir varsayımı” ölçüm sırasında yer alan değerler yorumlanmalıdır (Nur,2024).

Siyasal Katılımın Cinsiyet Göre Karşılaştırılması

Cinsiyetin siyasal katılım üzerindeki etkisini test etmek amacıyla normal dağılım şartı dikkate alınarak Bağımsız Örneklem T-Testi (Independent Sample T-Test) ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Levene testi sonucu dikkate alınarak Katılımcıların siyasal katılım durumunun cinsiyetlerine bağlı olarak değişip değişmediği T-Testi ile saptanmış, sonuçlar aşağıdaki tablo 'da özetlenmiştir.

Tablo 6. Kadın ve Erkeklerin Siyasal Katılım Düzeyleri

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Df	P
Kadın	222	2,1293	,62026	-3,130	395,703	,002
Erkek	178	2,2986	,46000			

*Levene testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 6’da öğrencilerin siyasal katılım durumu cinsiyetlerine bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları (kadın-erkek) siyasal katılım üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır ($p < 0,05$). Erkeklerin siyasal katılım düzeyi, kadınların siyasal katılımın düzeylerinden daha yüksektir.

H1: “Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları siyasal katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır”. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Siyasal katılım puanı Cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Fark erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Oy verme, en yaygın siyasal katılım biçimlerinden biridir. Cinsiyet, bu davranış üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Araştırmalar, kadınların ve erkeklerin oy verme oranlarının ve tercih ettikleri siyasi partilerin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Burns, Schlozman ve Verba'nın (2001) yaptığı kapsamlı bir çalışma, kadınların genellikle erkeklere kıyasla daha düşük oy verme oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Bu durumun nedenleri arasında toplumsal cinsiyet rolleri, siyasi bilinç düzeyleri ve ekonomik faktörler yer almaktadır.

Cinsiyetin siyasal katılım üzerindeki etkisini anlamak için sosyoekonomik faktörleri de dikkate almak gerekir. Kadınların işgücü piyasasındaki konumu, eğitim düzeyi ve

gelir seviyesi gibi faktörler, onların siyasal katılım düzeylerini belirleyen önemli etmenlerdir. Verba, Schlozman ve Brady (1995), siyasal katılımın kaynakları ve engelleri üzerine yaptıkları çalışmada, sosyoekonomik faktörlerin kadınların siyasal katılımını önemli ölçüde etkilediğini belirtmişlerdir. Türkiye’de gerçekleşen kapsamlı bir çalışmada kadınların erkeklerden daha düşük siyasal katılıma sahip olmasının nedeninin parti organlarında ve yönetim kademelerinde erkeklerin karar verici konumda olması bu konuda en başta gelen faktörlerden birisi olduğu belirtilmektedir. Yine erkeklerin siyaset yapma ve siyasi makamları kapma yarışında kadınlara göre daha fazla hevesli olması dikkat çeken nedenlerden bir diğerini oluşturmaktadır. Kadınların siyasi makamlarda yer alma konusunda fazla istekli olmayışının da bu noktada rol oynadığını belirtmek gerekir (Çaha, Aydın ve Çaha, 2014, s.40).

Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların siyasal katılım alt faktörlerinin cinsiyetlerine bağlı olarak değişip değişmediği saptanmış, sonuçlar Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Siyasal Katılım Alt Faktörlerinin Cinsiyete Göre Analizi

Alt faktörler	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Df	P
Siyasi tartışmalar	Kadın	222	2,8363	1,17423	-3,372	398	,001
	Erkek	178	3,2350	1,17658			
Seçimlere duyarlılık	Kadın	222	3,7177	1,39970	-2,347	397,773	,019
	Erkek	178	4,0169	1,14885			
Seçim mitingleri	Kadın	222	1,3559	,67491	-2,569	398	,011
	Erkek	178	1,5300	,67185			
Hizmet ve politika takibi	Kadın	222	3,0270	1,13328	-2,529	397,266	,012
	Erkek	178	3,2903	,94813			

*Levene testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 7’de öğrencilerin siyasi tartışmalara katılım düzeyi cinsiyetlerine bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları *siyasi tartışmalar*, *seçimlere duyarlılık*, *seçim mitingi*, *hizmet ve politika takibi* boyutları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p<0,05$).

Erkeklerin siyasal tartışmalara katılım düzeyi ($X^+ = 3,2350$) kadınların siyasal tartışmalara katılım düzeylerinden ($X^- = 2,8363$) daha yüksektir. Aynı zamanda seçimlere duyarlılık, seçim mitinglerine katılım, hizmet ve politika takibi açısından da cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmüş söz konusu boyutlara erkeklerin katılım düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7'deki T testi analizi sonucuna göre;

H1.1: Üniversiteli gençlerin Cinsiyet durumları Siyasi Tartışmalar boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H1.2: Üniversiteli gençlerin Cinsiyet durumları Seçimlere Duyarlılık boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H1.3: Üniversiteli gençlerin Cinsiyet durumları Seçim Mitingleri boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H1.4: Üniversiteli gençlerin Cinsiyet durumları Hizmet ve Politika Takibi boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Araştırmalar, gelişmiş ülkelerde kadınların oy kullanma oranlarının erkeklerle benzer veya daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde bu oranlar genellikle erkekler lehinedir. Bu farklılıklar, eğitim seviyesi, ekonomik bağımsızlık ve sosyal normlar gibi faktörlerle ilişkilidir. Kadınların siyasal partilere ve örgütlere katılımı genellikle erkeklerden daha düşüktür. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinden ve kadınların siyasal alanda karşılaştığı engellerden kaynaklanır. Kadınların siyasal partilerde liderlik pozisyonlarına gelmesi de erkeklerle oranla daha zordur.

Verba, Burns ve Scholzman (1997), kadınların siyasal bilgi seviyelerinin ve siyasal etkinliklere katılımlarının erkeklerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak, kadınların siyasal konulara duyarlılıklarının ve ilgilerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Başka bir çalışma kadınların ve erkeklerin farklı siyasal katılım biçimlerine eğilim gösterdiğini, kadınların daha çok gönüllü ve toplumsal etkinliklere katıldığını, erkeklerin ise daha çok formal siyasal süreçlere dahil olduğunu ortaya koymaktadır (Coffé ve Bolzendahl; 2010).

Normal dağılıma uygun olmayan siyasal katılım boyutlarından “Düşünce ve öneri paylaşma, Gösteri ve yürüyüşler, Propaganda Boykot ve Eylemler alt boyutlarının” cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla non parametrik test olan Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Tablo 8. Cinsiyete Göre Siyasal Katılım Alt Faktörlerinin Karşılaştırılması

Mann Whitney U Testi							
Alt faktörler	Grup	N	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	Z	P
Düşünce ve öneri paylaşma	Kadın	217	188,87	40985,00	17332,000	-1,710	,087
	Erkek	177	208,08	36830,00			
Gösteri ve yürüyüşler	Kadın	217	192,86	41851,50	18198,500	-,968	,333
	Erkek	177	203,18	35963,50			
Propaganda boykot ve eylemler	Kadın	217	190,51	41340,00	17687,000	-2,575	,010
	Erkek	177	206,07	36475,00			

Tablo 8’de, öğrencilerin siyasal katılım puanları bakımından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık düşünce ve öneri paylaşma, gösteri ve yürüyüşler faktörlerinde bulunmazken propaganda boykot ve eylemler faktöründe anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin Propaganda Boykot ve Eylemler konusunda kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$). Sıralar ortalamasına bakıldığında Erkeklerin Propaganda Boykot ve Eylemler katılım düzeyi kadınların Propaganda Boykot ve Eylemler katılım düzeylerinden daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 8’deki Mann-Whitney U testi analizi sonucuna göre;

H1.5: Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları düşünce ve önerileri paylaşma boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H1.6: Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları gösteri ve yürüyüşler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H1.7: Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları propaganda boykot ve eylemler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Siyasal katılımın bazı demografik değişkenlerle ilişkisinin analiz edildiği bir çalışmada, konvansiyonel olmayan katılıma dâhil olmuş gençlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır (Erdoğan, 2013, s.33). Kadınların protesto ve gösterilere katılımı, toplumsal cinsiyet normlarına bağlı olarak değişir. Bazı toplumlarda

kadınların bu tür faaliyetlere katılımı hoş karşılanmazken, diğerlerinde kadınlar aktif olarak katılmaktadır. Kadınların protestolara katılımı genellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, insan hakları ve sosyal adalet gibi konular etrafında yoğunlaşır.

Kişilik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların Temel kişilik özelliklerinin cinsiyetlerine bağlı olarak değişip değişmediği T-Testi ile saptanmış, sonuçlar Tablo 19'da özetlenmiştir.

Tablo 9. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Düzeylerinin Karşılaştırılması

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Df	P
Kadın	222	3,3951	,25036	-2,533	398	,012
Erkek	178	3,4568	,23148			

*Levene testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 9'da öğrencilerin temel kişilik özelliklerinin cinsiyetlerine bağlı olarak değiştiği görülmektedir ($p < 0,05$). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları temel kişilik özellikleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

H2: "Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır". Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Katılımcıların temel kişilik özellikleri düzeyi erkekler ve kadınlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Hangi kişilik özelliklerinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığını tespit edebilmek için alt boyutları aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Katılımcıların temel kişilik özelliklerinin alt boyutları cinsiyetlerine bağlı olarak değişip değişmediği saptanmış, sonuçlar Tablo 10'da özetlenmiştir.

Tablo 10. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

Alt faktörler	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Df	P
Dışadönüklük	Kadın	222	4,1520	,72584	-2,087	398	,038
	Erkek	178	4,2942	,61112			
Gelişime açıklık	Kadın	222	4,0811	,65635	-2,740	397	,006
	Erkek	178	4,2444	,53566			
Sorumluluk	Kadın	222	4,2748	,46462	-,286	398	,775
	Erkek	178	4,2879	,44781			

Uyumluluk	Kadın	222	4,4144	,44778	2,757	398	,006
	Erkek	178	4,2816	,51510			
Duygusal tutarsızlık	Kadın	222	1,9209	,77246	-1,629	398	,104
	Erkek	178	2,0462	,75430			
Olumsuz değerlik	Kadın	222	1,3791	,39800	-1,904	358	,058
	Erkek	178	1,4607	,44646			

*Levene testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 10'da katılımcıların dışadönüklük, gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliklerinin cinsiyete bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumları Dışadönüklük, Gelişime Açıklık ve Uyumluluk özellikleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 10'daki T testi analizi sonucuna göre;

H2.1. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları dışadönüklük kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H2.2. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları gelişime açıklık kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H2.3. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları sorumluluk kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H2.4. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları uyumluluk kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H2.5. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları duygusal tutarsızlık kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H2.6. Üniversiteli gençlerin cinsiyet durumları olumsuz değerlik kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

Erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliği puanı ($\bar{X} = 4,2942$) kadınlardan ($\bar{X} = 4,1520$) daha yüksektir. Aynı zamanda erkeklerin gelişime açıklık kişilik özelliği puanı ($\bar{X} = 4,2444$) da kadınlardan ($\bar{X} = 4,0811$) daha yüksektir.

Dışadönüklük, sosyal olma, enerji düzeyi ve dışa dönük olma eğilimini ifade eder. Feingold (1994) ve Costa, Terracciano ve McCrae (2001), tarafından yapılan araştırmalar, erkeklerin genellikle kadınlardan daha yüksek dışadönüklük

seviyelerine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, bu farklılıkların kültürel ve sosyal faktörlerle de şekillendiği vurgulanmaktadır.

Kadınların ise uyumluluk puanı ($X^- = 4,4144$) erkeklerden ($X^- = 4,2816$) daha yüksektir. Uyumluluk, başkalarıyla işbirliği yapma, empati kurma ve sosyal uyum sağlama eğilimini ifade eder. Araştırmalar, kadınların genellikle bu özellikte daha yüksek puan aldığını göstermektedir. Costa, Terracciano ve McCrae (2001), kadınların daha fazla uyumluluk ve duygusal destek sağlama eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu durum, kadınların toplumsal rolleri ve sosyalizasyon süreçleri ile açıklanabilir. Araştırma bulgularımız literatürle tutarlılık göstermektedir.

Kişilik özellikleri, bireylerin davranışlarını, duygusal tepkilerini ve düşünme biçimlerini belirleyen kalıcı eğilimlerdir. Cinsiyet, kişilik özelliklerinin gelişiminde ve farklılaşmasında önemli bir rol oynar. Cinsiyet ve kişilik özellikleri arasındaki farklılıklar, büyük ölçüde kültürel ve sosyal faktörlerden etkilenir. Eagly ve Wood (1999), toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyalizasyon süreçlerinin kişilik özelliklerinin gelişiminde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Farklı kültürler, cinsiyetler arası kişilik farklılıklarını çeşitli şekillerde şekillendirebilir.

Siyasal Katılımın Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde siyasal katılımın gelir durumuna göre karşılaştırılması için Tek Yönlü ANOVA testi olarak bilinen tek yönlü varyans analizi ve Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde normal dağılım gösteren en az üç bağımsız grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olup olmadığının test edilmesinde kullanılan bir araçtır. Kruskal-Wallis H testi, normal dağılım göstermeyen verilerle üç veya daha fazla grubun ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir yöntemdir (Karagöz,2016, s.400).

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yaparken öncelikli olarak, anlamlılık düzeyi belirlenecek olan değişkenlerin varyanslarının homojen dağılım gösterip göstermediği belirlenmelidir. Burada ilk olarak Levene testine bakılır, Levene testi sonucu p değerine göre iki yöntem vardır. Bunlar;

- Eğer $p > 0,05$ ise değişkenlerin varyansları homojen dağılım göstermektedir (homojendir). Bu durumda gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına karar vermek için ANOVA testinin p değeri bulguları (p değeri) değerlendirilmelidir.
- Levene testi sonucunda eğer $p < 0,05$ ise değişkenlerin varyansları homojen dağılım göstermemektedir (homojen değildir). Bu durumda welch testinin p değeri bulguları (p değeri) değerlendirilmelidir.

Değerlendirilen Welc ve ANOVA testi sonucunun p değeri yorumlanır. Eğer $p < 0,05$ ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Eğer $p > 0,05$ ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Parametrik bir test olan "Tek Yönlü ANOVA" analizi, bize grupların birbirinden farklı olup olmadığı bilgisini verir ama hangi grupların birbirinden farklı olduğu bilgisini vermez, hangi grupların birbirinden farklı olduğuna bakmak için ise post-hoc testlerini yani çoklu karşılaştırma testlerini kullanmamız gerekmektedir. Grupların homojen olup olmamalarına göre, hangi grubun veya grupların birbirinden farklı olup olmadığını belirlemek için çoklu karşılaştırma testi kullanılır. Homojenlik şartı sağlanıyorsa varyansların homojenliği yaklaşımı (equal variances assumed) kullanılan çoklu karşılaştırma testi, homojenlik şartı sağlanmıyorsa farklı varyans yaklaşımını equal variances not assumed) kullanan çoklu karşılaştırma testi kullanılır (Karagöz,2016, s.418).

Gruplar arası varyansın eşit olması durumunda, araştırmacı, çoklu karşılaştırma testleri veya çoklu aralık testleri içerisinde yer alan uygun istatistikleri seçebilmektedir (SPSS, 2002). Pek çok farklı post-hoc test vardır: eşit örneklem büyüklüğüne sahip olduğunuzda ve varyansların homojenliği karşılandığında REGWQ veya Tukey HSD'yi kullanılır. Örnek boyutları biraz farklıysa Gabriel'in prosedürünü kullanılır, ancak örnek boyutları çok farklıysa Hochberg'in GT2'sini kullanılır (Field,2009, s.388). Hochberg'in GT2'si ve Gabriel'in post hoc testi açıkça eşit olmayan örnek boyutlarına izin verir.

Tablo 11. Siyasal Katılımın Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Varyansların homojenliği testi							
	Levene Statistic	df1	df2	Sig	Test		
Siyasal katılım ölçeği	2,183	4	387	,070	Anova		

Anova testi bulguları							
Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	Sig.	Sonuç
Siyasal katılım ölçeği	Gruplar arası	1,832	4	,458	1,459	,214	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
	Grup içi	121,495	387	,314			
	Toplam	123,327	391				

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların siyasi katılım ölçeğine yönelik puanları gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F = 1,459$; $p > 0,05$).

H3: “Üniversiteli gençlerin gelir durumları siyasal katılım boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.” Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

Gelir durumuna göre siyasal katılım alt boyutları arasında farklılığın anlamlılığını test etmek için normal dağılım gösteren faktörlere One Way Anova normal dağılım göstermeyen faktörlere Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Yapılan normallik analiz sonucunda siyasal katılım ölçeğinin değişkenlerinin Siyasi Tartışmalar, Seçimlere Duyarlılık, Seçim Mitingleri, Hizmet ve Politika Takibi boyutlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilirken; Gösteri ve Yürüyüşler, Propaganda Boykot ve Eylemler, Düşünce ve Öneri Paylaşma boyutlarının normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 12. Gelir durumu ile Siyasal katılım Alt Boyutlarının Karşılaştırması

Varyanların homojenliği testi						
	Levene İstatistik	df1	df2	Sig.	Sonuç	Test
Siyasi Tartışmalar	2,042	4	387	,088	Varyanslar homojen	Anova testi
Seçimlere Duyarlılık	5,840	4	387	,000	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Seçim Mitingleri	2,411	4	387	,049	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Hizmet ve Politika Takibi	1,401	4	387	,233	Varyanslar homojen	Anova testi

Anova testi bulguları							
Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	Sig.	Sonuç
Siyasi Tartışmalar	Gruplar arası	30,818	4	7,704	5,653	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var
	Grup içi	527,458	387	1,363			
	Toplam	558,276	391				

Hizmet ve Politika Takibi	Gruplar arası	2,199	4	,550	,490	,743	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
	Grup içi	433,751	387	1,121			
	Toplam	435,950	391				
Welch Testi Bulguları							
	İstatistik	df1	df2	Sig.			
Seçimlere Duyarlılık	,751	4	140,167	,559		Gruplar arası farklılık yok	anlamlı
Seçim Mitingleri	,873	4	140,066	,482		Gruplar arası farklılık yok	anlamlı

*Varyansların homojenliğine göre Anova ve Welc testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların siyasi tartışmalara yönelik puanları gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F= 5,653$; $p < 0.05$).

H3.1: Üniversiteli gençlerin gelir durumları siyasi tartışmalar boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H3.2: Üniversiteli gençlerin gelir durumları seçimlere duyarlılık boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H3.3: Üniversiteli gençlerin gelir durumları seçim mitingleri boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H3.4: Üniversiteli gençlerin gelir durumları hizmet ve politika takibi boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

Siyasal katılım ölçeğinin normal dağılım gösteren bütün boyutlarına ANOVA testi yapılmıştır. **Sadece siyasi tartışmalar boyutu gelir durumuna göre anlamlı çıkmıştır.** Siyasi tartışmalar boyutunda hangi grubun birbirinden anlamlı farklılık oluşturduğunun tespitini yapılması için post hoc testlere gidilmiştir. Varyanslar homojen ve gözlemler (n) birbirinden uzak olduğu için Hochberg'in GT2 testi uygulanmıştır (Field,2009;388). Değişkenle ait örneklem büyüklükleri arasında farklılıklar olduğundan araştırmada bu testin yapılmasına karar verilmiştir. Çünkü farklı örneklem büyüklüklerinde bu test, daha anlamlı sonuç vermektedir.

Tablo 13. Siyasi Tartışmalar Puanının Gelir Durumuna Göre Çoklu Karşılaştırmalar

Varyanslar Homojen - Anova Testi- $P < 0,05$ - Post Hoc Testi - Hochberg GT2 Testi					
Değişken	Gelir Durumu	Gelir Durumu	Ortalama Fark	Standart HataP	
Siyasi tartışmalar	11.400-21.400 TL	21.400-31.400	,43290	,16050	,070
		31.400-41.400	-,13962	,18049	,997
		41.400-51.400	,60210	,24057	,120
		51.400-61.400	-,16342	,17911	,988
	21.400-31.400 TL	11.400-21.400	-,43290	,16050	,070
		31.400-41.400	-,57252*	,17471	,011
		41.400-51.400	,16919	,23626	,998
		51.400-61.400	-,59633*	,17327	,006
	31.400-41.400 TL	11.400-21.400	,13962	,18049	,997
		21.400-31.400	,57252*	,17471	,011
		41.400-51.400	,74171*	,25027	,032
		51.400-61.400	-,02381	,19195	1,000
	41.400-51.400 TL	11.400-21.400	-,60210	,24057	,120
		21.400-31.400	-,16919	,23626	,998
		31.400-41.400	-,74171*	,25027	,032
		51.400-61.400	-,76552*	,24928	,023
	51.400-61.400 TL	11.400-21.400	,16342	,17911	,988
		21.400-31.400	,59633*	,17327	,006
		31.400-41.400	,02381	,19195	1,000
		41.400-51.400	,76552*	,24928	,023

Siyasi tartışmalar boyutu hangi gelir grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan Hochberg GT2 testi yapılmış ve bu testin sonuçlarına göre; Gelir düzeyi 21.400-31.400 TL olan kişilerin gelir durumu 31.400-41.400 ve 51.400-61.400 TL olan kişilere göre siyasi tartışmalara katılım düzeyi daha düşüktür. Aynı şekilde 41.400-51.400 TL olanlar 51.400-61.400 TL olanlara göre siyasi tartışmalara katılım düzeyi daha düşüktür. Hane halkı gelir düzeyi arttıkça siyasal tartışmalara katılım artmaktadır.

Siyasal tartışmalara katılım, bireylerin siyasi konular hakkında bilgi alışverişinde bulunma ve görüşlerini paylaşma süreçlerini kapsar. Gelir düzeyi yüksek bireyler,

genellikle daha fazla siyasal tartışmalara katılırlar. Bu durum, yüksek gelirli bireylerin eğitim düzeylerinin ve siyasi bilinçlerinin genellikle daha yüksek olması ile ilişkilidir. Highton ve Wolfinger (2001), yüksek gelirli bireylerin siyasal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu nedenle siyasal tartışmalara katılma olasılıklarının daha fazla olduğunu göstermiştir.

Tablo 14. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Gelir Durumuna Göre Karşılaştırılması

	Hane halkı gelir durumu	N	Sıra ortalaması	S.s	Df	P	Kruskal-Wallis H
Düşünce Paylaşma	11.400-21.400	98	173,95				
	21.400-31.400	115	199,21				
	31.400-41.400	73	210,75	,68666	4	,026	11,059
	41.400-51.400	31	166,94				
	51.400-61.400	75	220,16				
	Toplam	392					
Gösteri ve Yürüyüş	11.400-21.400	98	200,36				
	21.400-31.400	115	211,76				
	31.400-41.400	73	188,51	,67255	4	,216	5,779
	41.400-51.400	31	195,10				
	51.400-61.400	75	176,43				
	Toplam	392					
Propaganda Eylem	11.400-21.400	98	279,67				
	21.400-31.400	115	171,93	,42193	4	,000	105,287
	31.400-41.400	73	176,34				
	41.400-51.400	31	182,29				
	51.400-61.400	75	151,01				
	Toplam	392					

Tablo 14’de Kruskal Wallis testinin düşünce ve öneri paylaşma ve propaganda eylem boyutlarının sig değeri (p değeri) 0.05’den küçük çıktığı için gelir gruplarının bu boyutlar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiğine karar verilir. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 11.400-21.400 ve 51.400-61.400 arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Gelir düzeyi arttıkça düşünce ve öneri paylaşma artmakta, Gelir düzeyi azaldıkça düşünce ve öneri paylaşma azalmaktadır. Tam tersi durum propoganda boykot ve eylem boyutunda geçerli olmuştur. Gelir düzeyi azaldıkça propaganda boykot ve eylem artmaktadır.

Tablo 14’de Kruskal Wallis testi sonucuna göre;

H3.5: Üniversiteli gençlerin gelir durumları düşünce ve önerileri paylaşma boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H3.6: Üniversiteli gençlerin gelir durumları gösteri ve yürüyüşler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H3.7: Üniversiteli gençlerin gelir durumları propaganda boykot ve eylemler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Protesto ve toplumsal hareketlere katılım, genellikle ekonomik ve sosyal eşitsizlikler gibi yapısal sorunlara dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilir. Gelir düzeyi düşük bireyler, protesto ve toplumsal hareketlere katılımı daha aktif olabilirler, çünkü bu tür etkinlikler, onların seslerini duyurmak ve hak taleplerinde bulunmak için önemli bir platform sunar. Dalton, Van Sickle ve Weldon (2010), gelir düzeyi düşük bireylerin, ekonomik sıkıntılar ve sosyal adaletsizlikler nedeniyle protesto eylemlerine daha yatkın olduklarını ortaya koymaktadır.

Siyasal Katılımın ile Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde siyasal katılımın siyasi parti tercihinin göre karşılaştırılması için ve kişilik özelliklerinin siyasi parti tercihinin göre karşılaştırılması Tek Yönlü ANOVA testi olarak bilinen tek yönlü varyans analizi ve Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır.

Siyasal Katılımın Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması

Siyasi parti tercihi, bireylerin siyasal süreçlere katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Bu kısımda gençlerin siyasal katılımı siyasal parti tercihlerine göre karşılaştırılacaktır.

Tablo 15. Siyasal Katılımın Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması

Varyansların homojenliği testi					
	Levene Statistic	df1	df2	Sig.	Test
Siyasal katılım ölçeği	,967	6	387	,448	Anova

Anova testi bulguları							
Değişken	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	Sig.	Sonuç

Siyasal katılım ölçeği	Gruplar arası	50,323	6	8,387	44,231	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var
	Grup içi	73,384	387	,190			
	Toplam	123,706	393				

*Varyansların homojenliğine göre Anova ve Welc testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 15 incelendiğinde siyasi parti tercihi Siyasi katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır ($F = 44,231$; $p < 0,05$).

H4: Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi siyasi katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

Hangi parti gruplarının siyasi katılımının birbirinden anlamlı farklılık gösterdiğini tespit edebilmek amacıyla yapılan poc hoc test sonuçları incelenmiştir. Varyansların homojen olduğu yani eşit olduğu siyasi katılım boyutunda Hochberg's GT2 testi seçilmiştir.

Tablo 16. Siyasal Katılım Boyutlarının Siyasi Parti Tercihine Göre Çoklu Karşılaştırmalar

(I) Parti tercihi	(J) Parti tercihi	Ortalama fark		
		(I-J)	Std. Error	Sig.
AK PARTİ	CHP	-,14192	,05562	,208
	MHP	-,04641	,08285	1,000
	İYİ PARTİ	-,16947	,08652	,661
	HDP/YSY	-,63835*	,15951	,002
	OY KULLANMAM	,84306*	,06963	,000
	DİĞER	,41820	,18260	,377
CHP	AK PARTİ	,14192	,05562	,208
	MHP	,09551	,08049	,996
	İYİ PARTİ	-,02754	,08426	1,000
	HDP/YSY	-,49643*	,15829	,038
	OY KULLANMAM	,98498*	,06681	,000
	DİĞER	,56012*	,18154	,045
MHP	AK PARTİ	,04641	,08285	1,000
	CHP	-,09551	,08049	,996
	İYİ PARTİ	-,12305	,10426	,996

Kişilik ve Katılım: Siyasetin Psikolojik Boyutu

	HDP/YSP	-,59194*	,16979	,011
	OY KULLANMAM	,88947*	,09074	,000
	DiĞER	,46461	,19165	,282
İYİ PARTİ	AK PARTİ	,16947	,08652	,661
	CHP	,02754	,08426	1,000
	MHP	,12305	,10426	,996
	HDP/YSP	-,46889	,17161	,129
	OY KULLANMAM	1,01253*	,09410	,000
	DiĞER	,58766	,19326	,051
HDP/YSP	AK PARTİ	,63835*	,15951	,002
	CHP	,49643*	,15829	,038
	MHP	,59194*	,16979	,011
	İYİ PARTİ	,46889	,17161	,129
	OY KULLANMAM	1,48141*	,16374	,000
	DiĞER	1,05655*	,23517	,000
OY KULLANMAM	AK PARTİ	-,84306*	,06963	,000
	CHP	-,98498*	,06681	,000
	MHP	-,88947*	,09074	,000
	İYİ PARTİ	-1,01253*	,09410	,000
	HDP/YSP	-1,48141*	,16374	,000
	DiĞER	-,42486	,18631	,385
DiĞER	AK PARTİ	-,41820	,18260	,377
	CHP	-,56012*	,18154	,045
	MHP	-,46461	,19165	,282
	İYİ PARTİ	-,58766	,19326	,051
	HDP/YSP	-1,05655*	,23517	,000
	OY KULLANMAM	,42486	,18631	,385

Siyasal katılım puanının parti tercihinine göre çoklu karşılaştırmalar Hochberg GT2 sonucuna göre HDP seçmenlerinin AK PARTİ, MHP, CHP seçmenlerine göre siyasal katılım puanı daha yüksektir. Oy kullanmayan grubun diğer parti taraftarlarına göre söz konusu boyutlara katılımı daha düşüktür.

Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Siyasi Parti Tercihine Göre Karşılaştırılması

Bu kısımda üniversiteli gençlerin siyasal katılım alt boyutları siyasal parti tercihlerine göre karşılaştırılacaktır. Siyasi parti tercihinin göre siyasal katılım alt boyutları arasında farklılığın anlamlılığını test etmek için normal dağılım gösteren faktörlere One Way Anova normal dağılım göstermeyen faktörlere Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Tablo 17. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Siyasi Parti Tercihine Göre Karşılaştırılması

Varyansların Homojenliği Testi						
	Levene İstatistik	df1	df2	Sig.	Sonuç	Test
Siyasi tartışma	3,917	5	388	,002	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Seçimlere duyarlılık	6,490	5	388	,000	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Seçim mitingi	22,147	5	388	,000	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Hizmet ve politika takibi	4,302	5	388	,001	Varyanslar homojen değil	Welch testi

Welch testi bulguları					
Değişken	İstatistik	df1	df2	Sig.	
Siyasi tartışma	20,635	5	66,235	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var
Hizmet ve politika	57,816	5	57,553	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var
Seçimlere duyarlılık	18,391	5	55,801	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var
Seçim mitingi	14,660	5	58,224	,000	Gruplar arası anlamlı farklılık var

Siyasi parti tercihi; siyasal katılımın Siyasi tartışma, Seçimlere duyarlılık, Seçim mitingi, Hizmet ve politika boyutlarıyla anlamlı çıkmıştır.

Tablo 17 Anova testi sonucuna göre;

H4.1: Üniversiteli gençlerin Siyasal Parti Tercihi Siyasi Tartışmalar boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

H4.2: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi seçimlere duyarlılık boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

H4.3: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi seçim mitingleri boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

H4.4: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi hizmet ve politika takibi boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

Hangi parti gruplarının siyasal katılım boyutlarının birbirinden anlamlı farklılık gösterdiğini tespit edebilmek amacıyla yapılan poc hoc terstlerden varyanslar homojen olmadığı için Games Howell sonuçları incelenmiştir.

Siyasi tartışma boyutu hariç diğer boyutlar arası farklılık oy kullanmayanlardan kaynaklandığı görülmüştür. Oy kullanmayan grup diğer parti taraftarlarına göre söz konusu boyutlara katılımı daha düşüktür. Burada çarpıcı sonuç HDP seçmenlerinin AK PARTİ ve MHP seçmenlerine göre siyasal tartışmalar puanının daha yüksek olduğudur.

Sol görüşlü bireyler, çeşitli siyasal katılım biçimlerine daha fazla eğilimli olabilir. Bu durum, sol görüşlü bireylerin siyasi değişimin farklı yöntemlerle sağlanacağına inanmasından kaynaklanabilir.

Tablo 18. Siyasal Katılım Alt Boyutlarının Parti Tercihine Göre Karşılaştırması

Değişken	Parti tercihi	N	Sıra ortalaması	Kruskal-Wallis H
Düşünce ve öneri paylaşma	AK PARTİ	109	191,49	
	CHP	140	220,50	
	MHP	37	213,84	
	İYİ PARTİ	33	278,73	
	HDP/YSP	8	260,25	p: ,000
	OY KULLANMAM	61	96,41	
	DİĞER	6	166,58	
	Toplam	394		
Gösteri ve yürüyüşler	AK PARTİ	109	208,68	
	CHP	140	195,70	

	MHP	37	241,92	
	İYİ PARTİ	33	260,24	
	HDP/YSİ	8	338,19	p: ,000
	OY KULLANMAM	61	109,14	
	DİĞER	6	128,25	
	Toplam	394		
Propaganda ve Eylem	AK PARTİ	109	209,56	
	CHP	140	186,17	
	MHP	37	191,04	p: ,176
	İYİ PARTİ	33	191,48	
	HDP/YSİ	8	223,94	
	OY KULLANMAM	61	212,07	
	DİĞER	6	132,50	
	Toplam	394		

Siyasal katılım boyutlarının Kruskal Wallis H sonucuna göre düşünce ve öneri boyutu ile gösteri ve yürüyüş anlamlı bulunurken, propaganda ve eylem boyutu anlamsız bulunmuştur. Bu boyutlar içerisinde anlamlı farklılık oluşturan grupların tespiti için ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalarda düşünce ve öneri paylaşma boyutunun İyi parti ve AK PARTİ arasında farklılaştığı iyi partililerin düşünce ve öneri paylaşma puanının AK PARTİ'lilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Gösteri ve propaganda puanının CHP-HDP, AK PARTİ-HDP, MHP-HDP arasında anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. HDP seçmenlerinin söz konusu siyasal katılım boyutlarına katılım oranı daha fazladır. Aynı zamanda Partiler ve oy kullanmam diyenler arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Tablo 18 Kruskal Wallis H testi sonucuna göre;

H4.5: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi düşünce ve önerileri paylaşma boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,01$).

H4.6: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi gösteri ve yürüyüşler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,01$).

H4.7: Üniversiteli gençlerin siyasal parti tercihi propaganda boykot ve eylemler boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

Siyasal katılım, genellikle iki ana kategoride incelenir: konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan katılım. Konvansiyonel katılım, oy verme ve siyasi partilere üye olma gibi geleneksel yolları içerirken; konvansiyonel olmayan katılım, protesto ve sivil itaatsizlik gibi daha radikal eylemleri kapsar (Barnes & Kaase, 1979). Inglehart ve Norris (2017) ise sağ ve sol politik görüşlerin siyasal katılım üzerindeki etkilerini daha geniş bir perspektiften ele almış ve sağ görüşlerin geleneksel değerleri koruma eğiliminde olduğunu, bu nedenle de konvansiyonel katılım biçimlerine daha fazla eğilim gösterdiğini belirtmiştir. Sol politik görüşler ise genellikle değişim ve reform yanlısıdır. Sol görüşlü bireyler, konvansiyonel olmayan siyasal katılım biçimlerine, özellikle protesto ve sivil itaatsizlik gibi aktivitelere daha yatkındır. Sol politik görüşler, sosyal adalet ve eşitlik gibi konulara vurgu yapar ve bu da bireylerin daha doğrudan ve bazen radikal yollarla siyasal süreçlere katılmasını teşvik eder (Dalton, 2008).

Türkiye’de Siyasi parti seçmenleri arasında katılım eğilimleri açısından bir fark olup olmadığını sorgulamak amacıyla yapılan bir çalışmada konvansiyonel siyasal katılım modelinde seçmenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamış, ancak konvansiyonel olmayan siyasal katılımında AK PARTİ seçmeninin daha düşük skorlara sahip olduğu görülmüştür. Bu durumu dindarlıkla AK PARTİ seçmenliği arasında kuvvetli bir ilişki olmasına bağlamıştır (Erdoğan, 2013, s.64). Literatür çalışmamızda konvansiyonel olmayan katılım olarak değerlendirilen gösteri ve yürüyüşler boyutunda HDP seçmenlerinin AK PARTİ-MHP-CHP seçmenlerine göre daha yüksek puana sahip olduğu bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması

Bu kısımda kişilik özelliklerinin siyasal parti tercihiyle karşılaştırılması için Tek Yönlü ANOVA testi olarak bilinen tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 19. Kişilik Özelliklerinin Siyasal Partilere Göre Karşılaştırılması

Varyanların Homojenliği Testi						
	Levene İstatistik	df1	df2	Sig.	Sonuç	Test
Duygusal tutarsızlık	2,456	6	387	,023	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Dışadönüklük	7,960	6	387	,000	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Gelişme açıklık	3,408	6	387	,003	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Uyumluluk	2,344	6	387	,031	Varyanslar homojen değil	Welch testi
Sorumluluk	1,146	6	387	,335	Varyanslar homojen	Anova

Olumsuz değerlik	2,928	6	387	,008	Varyanslar homojen değil	Welch testi
------------------	-------	---	-----	------	--------------------------	-------------

Anova Testi Bulguları							
Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F	Sig.	Sonuç
Sorumluluk	Gruplar arası	,403	6	,067	,350	,910	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
	Grup içi	74,426	387	,192			
	Toplam	74,830	393				

Welch Testi Bulguları					
	İstatistik	df1	df2	Sig.	
Duygusal tutarsızlık	2,211	6	39,679	,062	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
Dışadönüklük	2,884	6	41,890	,019	Gruplar arası anlamlı farklılık var
Gelişime açıklık	1,818	6	40,393	,120	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
Uyumluluk	2,619	6	41,911	,060	Gruplar arası anlamlı farklılık yok
Olumsuz değerlik	4,178	6	42,892	,002	Gruplar arası anlamlı farklılık var

*Varyansların homojenliğine göre Anova ve Welc testi sonucu dikkate alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 19 incelendiğinde katılımcıların kişilik özelliklerinden Dışadönüklük ve Olumsuz Değerlik özelliklerine yönelik puanları siyasi parti tercihinine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < 0.05$).

H5: Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H5.1. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi dışadönüklük kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,05$).

H5.2. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi gelişime açıklık kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H5.3. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi sorumluluk kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

H5.4. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi uyumluluk kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p>0,05$).

H5.5. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi duygusal tutarsızlık kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi RED edilmiştir ($p>0,05$).

H5.6. Üniversiteli gençlerin siyasi parti tercihi olumsuz değerlik kişilik özellikleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,05$).

Hangi parti gruplarının kişilik özelliklerine göre birbirinden anlamlı farklılık gösterdiğini tespit edebilmek amacıyla yapılan poc hoc test sonuçları incelenmiştir. Gruplar arası anlamlı çıkan “Dışadönüklük” ve “Olumsuz Değerlik” boyutlarının varyansların homojen olmadığı yani eşit olmadığı için Games-Howell testi seçilmiştir.

Kişilik özellikleri puanının parti tercihinin göre çoklu karşılaştırmalar Games-Howell testi sonucuna göre HDP/YPSP seçmenlerinin olumsuz değerlik puanının MHP ve AK Parti seçmenlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki en büyük farklılık HDP-MHP arasında, daha sonra HDP-AK Parti arasındadır.

Kişilik Özellikleri ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Korelasyon iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. İki değişkenin ilişkili olup olmadığına bakmanın en basit yolu bunların birlikte değişip değişmediğine bakmaktır. Değişkenler arasındaki ilişki aynı yönde değişiyorsa, yani biri artarken diğeri de artıyorsa, bu durum pozitif bir ilişkiyi ifade eder. Eğer değişkenler ters yönde değişiyorsa, yani biri artarken diğeri azalıyorsa, bu negatif bir ilişki anlamına gelir. İlişkinin gücü, korelasyon katsayısıyla belirlenir ve bu katsayı -1 ile +1 arasında bir değer alır (Gürbüz ve Şahin, 2017: 259). +1 katsayısı, iki değişkenin mükemmel pozitif korelasyona sahip olduğunu, yani bir değişken arttıkça diğerin de orantılı miktarda arttığını gösterir. Tersine, -1 katsayısı mükemmel bir negatif ilişkiyi gösterir: değişkenlerden biri artarsa diğeri orantılı miktarda azalır. Sıfır katsayısı hiçbir ilişkinin olmadığını gösterir ve dolayısıyla bir değişken değişirse diğeri aynı kalır.

Korelasyon katsayısına göre ilişkinin şiddeti şu şekilde değerlendirilir: 0.10 ile 0.30 arasındaki değerler zayıf bir ilişkiyi, 0.30 ile 0.50 arasındaki değerler orta düzeyde bir ilişkiyi, 0.50 ile 0.70 arasındaki değerler güçlü bir ilişkiyi ve 0.80'in üzerindeki değerler ise çok güçlü bir ilişkiyi gösterir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014, s.347).

Tablo 20. Korelasyon Analizi

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Siyasi tartışma (1)	1												
Düşünce paylaşma (2)	,301**	1											
Seçimlere duyarlılık (3)	,513**	,268**	1										
Gösteri ve yürüyüş (4)	,169**	,456**	,301**	1									
Seçim mitingi (5)	,172**	,464**	,159**	,506**	1								
Hizmet, politika takip (6)	,594**	,256**	,491**	,188**	,231**	1							
Propaganda eylem (7)	0,46	,156**	,081	,341**	,183**	,110*	1						
Duygusal tutarsızlık (8)	-,064	-,016	-,023	,105*	,220**	,008	,054	1					

Kişilik ve Katılım: Siyasetin Psikolojik Boyutu

Dışadönüklük (9)	,410**	,063	,227**	-,017	,008	,335**	-,039	-,458**	1				
Gelişime açıklık (10)	,414**	,029	,252**	-,063	-,042	,329**	-,061	-,459**	,683**	1			
Uyumluluk (11)	,194**	-,105*	,006	-,112*	-,113*	,120*	-,024	-,244**	,397**	,460**	1		
Sorumluluk (12)	,150**	-,098	,024	-,151**	-,054	,138**	-,118*	-,310**	,420**	,580**	,538**	1	
Olumsuz değerlik (13)	-,122*	,168**	,008	,223**	,115*	-,101*	,090	,394**	-,454**	-,362**	-,399**	-,413**	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. $P < 0.01$

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır. $P < 0.05$

N:394, P: Anlamlılık

Bu bölümde *Gençlerin kişilik özellikleri ile siyasi katılımı arasında ilişki bulunmakta mıdır?* sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 20' da yer alan Korelasyon Analizi sonucuna göre;

Duygusal tutarsızlık kişilik özelliğiyle siyasi katılımın Gösteri ve Yürüyüş ($r = 0,105$), Seçim Mitingi ($r = 0,220$) boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Dışadönüklük kişilik özelliğiyle Siyasi tartışmalar ($r = 0,410$), Seçimlere duyarlılık ($r = 0,227$), Hizmet, politika takip ($r = 0,335$) boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Gelişime açıklık kişilik özelliğiyle Siyasi tartışmalar ($r = 0,414$), Seçimlere duyarlılık ($r = 0,252$), Hizmet, politika takip ($r = 0,329$) boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Uyumluluk kişilik özelliğiyle Siyasi tartışmalar ($r = 0,194$), Hizmet ve politika takibi ($r = 0,120$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, düşünce ve öneri paylaşma ($r = -0,105$), Gösteri ve yürüyüş ($r = -0,112$) Seçim mitingi ($r = -0,113$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sorumluluk kişilik özelliğiyle Siyasi tartışmalar ($r = 0,150$), Hizmet ve politika takibi ($r = 0,138$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken Gösteri ve yürüyüş ($r = -0,151$), Propaganda ve Eylem ($r = -0,118$) boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Olumsuz değerlik kişilik özelliğiyle siyasi tartışmalar ($r = -122$), hizmet ve politika takibi ($r = -101$), arasında negatif yönde bir ilişki varken seçim mitingi ($r = 0,115$) düşünce paylaşma ($r = 0,168$), gösteri ve yürüyüş ($r = 0,223$) arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

Genel olarak korelasyon katsayıları için $0,00 - 0,30$ düzeyi düşük, $0,30 - 0,70$ düzeyi orta, $0,70 - 1,00$ düzeyi ise yüksek korelasyonun bulunduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2002).

“Dışadönüklük” boyutuyla siyasi tartışmalar, hizmet politika takibi arasında ve “Gelişime Açıklık” boyutuyla siyasi tartışmalar, hizmet politika takibi arasında orta düzeyde korelasyon ilişkisi mevcutken diğer boyutlar arasında korelasyon ilişkisinin zayıf düzeyde olduğu görülmektedir.

Kişilik Özelliklerinin Siyasal Katılım Üzerindeki Etkisi

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemeye yönelik önemli bir istatistiksel yöntemdir. Ancak değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesiyle sınırlı kalmaktadır. bir değişkenin diğer değişken üzerindeki yordayıcı etkisini değerlendiremez Örneğin, bireylerin konuşma yapmalarına kalan süre kullanılarak stres düzeylerinin tahmin edilmesi mümkündür. Bu iki değişken arasında, konuşmaya kalan süre azaldıkça kaygı düzeyinin artacağı yönünde negatif bir ilişki olması beklenebilir. Bu ilişkiden hareketle, konuşmaya 10 dakika kalan bir bireyin tahmini kaygı düzeyinin ne olacağı gibi daha kapsamlı sorulara yanıt aranabilir. Regresyon analizinin temel amacı da değişkenler arasındaki bu ilişkilerden yararlanarak verilere uygun bir model oluşturmak ve bağımlı değişkenin değerini tahmin etmektir.

Çoklu regresyon analizi, birden fazla bağımsız değişkenin değerlerine dayanarak bağımlı değişkenin ortalama değerlerini tahmin etmeyi amaçlar (Karagöz, 2016, s.629). Başka bir deyişle, bu analiz yöntemi, bir bağımlı değişken üzerindeki birden

fazla bağımsız değişkenin etkisini değerlendirmeyi sağlar. (Gürbüz ve Şahin, 2017, s.271). Regresyon analizi bir tahmin ya da kestirme yöntemidir. Regresyon kelimesi geriye çekilme anlamında olup istatistikle ortalamaya yaklaşma, ortalamaya doğru çekilme anlamında kullanılmaktadır (Baykul ve Güzeller,2013, s.647).

Çoklu doğrusal regresyona ilişkin varsayımlar bulunmaktadır. Bunlar; Değişkenlerin normal dağılım göstermesi, varyansların eşitliği (homojenliği) ve bağımsız değişkenler arasında yüksek derecede ilişki olmaması (doğrusallıklık) varsayımı bulunmaktadır (Alper,2013, s.47).

Çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmeden önce verilerin normal dağılımı dikkate alınarak varsayım testlerinden olan çoklu doğrusal bağlantı testinde tolerance ve VIF değerlerine bakılmıştır. Hata terimleri arasında otokorelasyon olup olmadığını tespiti için Durbin-Watson Testi sonucuna bakılarak bu varsayımlar sağlandıktan sonra regresyon analizi yapılmıştır. Bu çalışmada Regresyon Ön Şartları dikkate alınarak yapılan analizler aşağıda gösterilmiştir.

Araştırmanın bu bölümünde, “H6: Üniversiteli gençlerin kişilik özellikleri siyasal katılımlarını anlamlı olarak etkilemektedir.” ana hipotezi ve bu hipoteze ait alt hipotezleri test etmek amaçlanmıştır. Her biri bağımsız bir değişken gibi düşünülen beş faktör kişilik özelliklerinin (dışadönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, sorumluluk ve olumsuz değerlik) siyasal katılım üzerindeki etkisini incelemek için çoklu regresyon analizi (multiple regression analysis) yapılmıştır.

Çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmeden önce Hata terimleri arasında otokorelasyon olup olmadığını tespiti için Durbin-Watson Testi sonucuna bakılmıştır (Yavuz,2009). Durbin Watson testinde değerler $0 \leq D \leq 4$ arasında değişir. Değerlerin sıfıra doğru yaklaşması pozitif korelasyon, dörde doğru yaklaşması ise negatif korelasyon olasılığını artırır. Regresyon denklemi içerisinde Genellikle 1,5 – 2,5 civarında bir D.W testi değeri otokorelasyon olmadığını gösterir (Karagöz,2016, s.715). Söz konusu değer incelendiğinde hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığına yani hataların birbirinden bağımsız olduğuna karar verilir ($d=2,08$).

Bağımsız değişkenler arasında çoklu ortak doğrusallığın (multicollinearity) olması durumunda yapılan analiz geçerli olmaz. Çoklu ortak doğrusallık tespiti için Varyans Büyütme Faktörü (VIF) ve Tolerans değerine bakılmıştır (Field, 2009). Her bir bağımsız değişkenin Varyans Büyütme Faktörü (VIF) değerinin 10’dan (bazı kaynaklarda 12’den) küçük olması; Tolerans değerinin ise 0,2’den (bazı kaynaklarda 0,1’den) büyük olması gerekir (Cevahir, s.134). Söz konusu değerler incelendiğinde çoklu doğrusallık sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 20. Kişilik Özellikleri ve Siyasal Katılım Regresyon Analizi

Regresyon Modeli Özeti										
R		R ²		Düzeltilmiş R ²		Standart Hata		Durbin-Watson		
,472		,223		,211		,49841		2,083		
Çoklu Regresyon Modeline Ait Katsayılar										
Değişkenler	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Katsayılar		Korelasyonlar				Eş Doğrusallık İstatistikleri	
	B	Standart hata	Beta (β)	T	P	İkili	Kısmi	Part	Tolerance	VIF
	-,101	,412		-,244	,807					
Uyumluluk	-,044	,067	-,036	-,651	,516	,076	-,033	-,029	,646	1,549
Duygusal Tutarsızlık	,167	,040	,225	4,228	,000	,014	,210	,189	,711	1,407
Dışadönüklük	,313	,059	,348	5,330	,000	,344	,261	,239	,470	2,127
Gelişimeaçık	,327	,068	,336	4,776	,000	,327	,236	,214	,406	2,464
Sorumluluk	-,178	,078	-,139	-2,292	,022	,060	-,116	-,103	,549	1,821
Olumsuz D.	,172	,073	,129	2,361	,019	,010	,119	,106	,675	1,482
Bağımlı Değişken: Siyasal Katılım Ölçeği						ANOVA= F (6,387) =18,498; p =,000<,001				
N:394										

Tablo 21’de görülen çoklu regresyon analizi sonuçlarının ANOVA testine göre istatistiksel olarak anlamlı $F(6,387) = 18,498$; $p = ,000 < ,001$ olduğu görülmüştür. VIF değerlerine bakıldığında tüm değerlerin 5’ten küçük olduğunu ve sorun yaratacak birçoklu doğrusallık olmadığı söylenebilir. Durbin-Watson Testi incelendiğinde hata terimleri arasında otokorelasyon olmadığına yani hataların birbirinden bağımsız olduğuna karar verilir ($d=2,08$). İlk olarak araştırmadaki tüm bağımsız değişkenlerin (kişilik özelliklerin) bağımlı değişken siyasal katılım üzerindeki etkileri sınanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda oluşan modelde, duygusal tutarsızlık, dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik değişkenleri birlikte, siyasal katılım ile anlamlı olduğu saptanmıştır. Ancak uyumluluğun anlamlı etkisi bulunmadığı görülürken, Sorumluluğun anlamlı negatif etkisi olduğu görülmüştür. ($R = ,472$, $R^2 = ,211$, $F(6, 387) = 18,498$ $p < 0,01$).

Düzeltilmiş R^2 değeri ,211’dir. Söz konusu değişkenler Düzeltilmiş R^2 değerine göre, siyasal katılımdaki değişimin varyansın %21’ini açıkladığı görülmüştür. Bu sonuç, siyasal katılımdaki %21 oranındaki değişimin beş faktör kişilik özellikleri tarafından açıklandığını göstermektedir.

Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre, yordayıcı (bağımsız) değişkenlerin siyasal katılım üzerindeki önem sırası; Dışadönüklük puanı ($\beta = ,348$), gelişime açıklık puanı ($\beta = ,336$), duygusal tutarsızlık puanı ($\beta = ,225$), olumsuz değerlik puanı ($\beta = ,129$), sorumluluk ($\beta = -,138$) olduğu tespit edilmiştir.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde duygusal tutarsızlık, dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik değişkenlerinin, siyasal katılım puanı üzerinde anlamlı (önemli) bir yordayıcı olduğu görülmektedir ($p < 0,01$). Uyumluluk değişkeninin ise siyasal katılım üzerinde anlamlı (önemli) bir yordayıcı olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$).

Yordayıcı değişkenlerle siyasal katılım puanı arasında ilişkilere bakıldığında; duygusal tutarsızlık puanı ile $r = ,014$ diğer yordayıcı değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde $r = ,210$, dışadönüklük puanı ile $r = ,344$ diğer yordayıcı değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde $r = ,261$, gelişime açıklık ile $r = ,327$ diğer yordayıcı değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde $r = ,236$, sorumluluk ile $r = ,060$ diğer yordayıcı değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde $r = -,116$, olumsuz değerlik ile $r = ,010$ diğer yordayıcı değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde $r = ,119$ düzeylerinde korelasyon ilişkisi olduğu gözlenmiştir.

Tablo 21'deki çoklu regresyon analizi sonucuna göre;

H6.1. “Dışadönük kişilik özelliği, siyasal katılımı anlamlı olarak etkilemektedir”. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

Dışa dönüklük, sosyal etkileşimlerden hoşlanma ve enerjik olma eğilimidir. Bu özellik, siyasal katılımı artırabilir, çünkü dışa dönük bireyler sosyal ortamlarda daha aktif olma eğilimindedirler ve bu da onları oy verme, mitinglere katılma ve siyasi kampanyalarda yer alma gibi siyasal eylemlerde daha aktif kılar. Mondak ve Halperin (2008), dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin seçimlerde oy kullanma oranlarının daha yüksek olduğunu ve bu kişilerin siyasi kampanyalara katılma olasılıklarının arttığını belirtmektedir. Bu, dışadönüklüğün siyasal katılım üzerindeki olumlu etkisinin bir göstergesidir. Gerber ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada, dışa dönüklüğün özellikle protestolar ve kampanyalar gibi doğrudan eylem biçimlerinde yüksek katılımı ilişkili olduğu bulunmuştur. Dışadönüklük, büyük ölçüde, tüm siyasi katılım biçimleriyle (mitinge katılım hariç) pozitif olarak ilişkilidir (Ha, Kim ve Jo, 2013). Dışadönük kişilerin içe dönüklerden daha yüksek oranlarda siyasete katıldıkları ve aktif olarak yer aldıkları pek çok çalışmada onaylanmıştır. Vecchione ve Caprara (2009), dışadönük bireylerin sosyal etkileşimlerden keyif aldıklarını ve bu yüzden protesto, gösteri gibi etkinliklere katılma oranlarının yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu bireyler, protesto gibi daha doğrudan katılım biçimlerini, sosyal etkileşim ve ifade özgürlüğü fırsatları olarak görürler.

Dışadönüklükten yüksek puan alan insanlar iddialı ve sosyal olması sebebiyle siyasi katılımı bulma olasılıkları yüksektir. Dışadönüklük ve siyasal katılım arasındaki ilişki, bireylerin sosyal yönlerinin siyasal süreçlerde nasıl belirleyici olabileceğini ortaya koyar. Dışadönüklük, bireyleri hem geleneksel hem de alternatif siyasal katılım biçimlerine yönlendirerek, onların siyasal süreçlere daha etkin katılmalarını sağlar. Bu kişilik özelliği, bireylerin sosyal etkileşimlerden keyif almasını sağladığı için, siyasal katılım onların sosyalleşme ve kendilerini ifade etme fırsatı olarak görülebilir. Dışadönüklüğün siyasi katılımı olumlu bir şekilde ilişkili olması beklenen bir sonuçtur.

H6.2. “Gelişime açıklık kişilik özelliği, siyasal katılımı anlamlı olarak etkilemektedir”. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

Gelişime açıklık, yeniliklere ve yeni deneyimlere açık olma eğilimidir. Gelişime açıklık, bireylerin politik süreçlere daha açık, yenilikçi ve eleştirel bir perspektiften yaklaşımlarını sağlar. Bu kişilik özelliği, bireyleri daha fazla siyasi bilgi aramaya, mevcut sisteme alternatif çözümler üretmeye ve yenilikçi siyasal hareketlere

katılmaya teşvik eder. Yüksek açıklık düzeyine sahip bireyler, özellikle sosyal hareketlere ve protestolara katılımı daha eğilimlidirler. Gerber ve arkadaşlarının (2011) çalışması, açıklığın yenilikçi ve değişim odaklı siyasal eylemlerle güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. McCrae ve Costa (1997), gelişime açıklığın bireylerin entelektüel merakını artırdığını ve bu durumun siyasal süreçlerde daha aktif bir rol oynamalarına yol açtığını belirtir. Vecchione ve Caprara (2009), gelişime açıklık düzeyi yüksek bireylerin siyasal süreçlere katılma olasılıklarının daha yüksek olduğunu, çünkü bu kişilerin demokratik katılımı bireysel gelişimlerinin bir parçası olarak gördüklerini vurgulamaktadır.

Ayrıca, gelişime açıklığın politik tutumlar ve yatkınlıklar üzerindeki güçlü etkilerini de varsayılmaktadır. Gelişime açıklık, yeni yollar aramaya istekli olmayı ve buna karşılık gelen tanıdık yollara zayıf bir bağlılığı kapsar. Gelişime açıklığı yüksek insanlar, kendi düşünce ve davranışlarına veya başkalarının düşüncelerine katı kısıtlamalar getirmezler. Gelişime açıklığın geleneksel ideolojik liberalizmi öngörmesi beklenir. Çünkü açık fikirlilik özelliğine sahiptir. Muhafazakâr ideoloji değişime karşı daha suskun olduğu için muhafazakâr yavaş, ihtiyatlı eylemi tercih eder. Bu eğilimler, gelişime açıklığı yüksek olan kişinin eğilimlerine karşı çıkar (Mondak,2010).

H6.3. “Sorumluluk kişilik özelliği, siyasal katılımı anlamlı olarak etkilemektedir.” Hipotezi KABUL edilmiştir ($p<0,01$).

Sorumluluk, düzenli, güvenilir ve sorumluluk sahibi olma eğilimidir. Yüksek sorumluluk düzeyine sahip bireyler, genellikle oy verme gibi düzenli ve yapılandırılmış siyasal katılım biçimlerinde daha aktif olabilirler. Bu bireyler, toplumsal düzen ve istikrarı koruma eğiliminde oldukları için, siyasal katılımı düzenlilik ve devamlılık gösterebilirler. Gerber ve arkadaşlarının (2011) araştırması, sorumluluğun yüksek düzeyde seçmen katılımı ve oy verme davranışı ile pozitif ilişki gösterdiğini bulmuştur.

Ancak bizim çalışmamızda sorumluluğun anlamlı negatif etkisi ortaya çıkmıştır. Kişinin sorumluluk puanı arttıkça siyasal katılımı azalmaktadır. Vecchione ve Caprara (2009), sorumluluk kişilik özelliğinin bireylerin sosyal normlara uyum sağlama eğilimlerini artırabileceğini ve bu nedenle siyasal katılımı bulundurma gereksinimi duymayabileceklerini öne sürmüştür.

Ayrıca sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin zamanlarını daha dikkatli yönetmeleri ve bu nedenle siyasal aktivitelere daha az zaman ayırmaları olasılığında mevcuttur. Bu bireyler, kişisel ve profesyonel sorumluluklarını yerine getirmek için daha fazla çaba harcarken siyasal katılımı ikincil bir öncelik olarak görebilirler.

H6.4. “Duygusal tutarsızlık kişilik özelliği, siyasal katılımı anlamlı olarak etkilemektedir.” Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,01$).

Yüksek düzeyde duygusal istikrara sahip kişiler ise sessiz olma ve grup ortamlarında güvenilir bir mevcudiyete sahip olma eğilimindedir ve bu nedenle toplantılara katılmak gibi grup temelli siyasi faaliyetlere katılma olasılıkları daha yüksektir.

Duygusal tutarsızlık ile siyasal katılım arasındaki ilişki, bireyin duygusal durumuna ve katılımın türüne bağlı olarak değişebilir. Duygusal tutarsızlık, belirli siyasal katılım biçimlerinde (örneğin, protesto ve tartışmalar) pozitif bir etkisi olabilirken, diğer biçimlerde (örneğin, geleneksel oy kullanma) negatif bir etkisi olabilir.

Duygusal tutarsızlık, bireylerin daha radikal veya protesto temelli siyasal katılım biçimlerine yönelmelerine de sebep olabilir. Bu kişilik özelliği, bireyleri mevcut sisteme yönelik daha eleştirel bir duruşa iter ve bu da protesto eylemlerine katılmayı tetikleyebilir. Valentino ve diğerleri (2011), farklı duygusal durumların bireylerin siyasal eylemlerini nasıl şekillendirdiğini analiz eder. Yazarlar, öfke, korku ve coşku gibi duyguların, bireyleri protesto, oy verme gibi çeşitli siyasal katılım biçimlerine yönlendirebileceğini öne sürmektedir. Özellikle öfkenin, daha aktif ve çatışmacı siyasal katılımı tetiklediği belirtilmiştir. Duygusal tutarsızlık düzeyi yüksek bireylerin toplumsal ve politik düzene karşı daha tepkisel olabileceğini ve protesto eylemlerinde bulunma olasılıklarının yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Bu bireyler, öfkelerini ve tatminsizliklerini daha görünür bir şekilde ifade etmek isteyebilirler (Valentino, Brader, Groenendyk, 2011).

Duygusal tutarsızlık düzeyi yüksek bireylerin, siyasal bilgi arayışı konusunda da çelişkili bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu kişiler, belirsizlik ve endişe yaratan durumlarla başa çıkmak için daha fazla bilgi arayabilirler; ancak bu süreç, duygusal tutarsızlığın getirdiği kararsızlık nedeniyle tutarlı bir bilgi arayışına dönüşmeyebilir. Mondak ve Halperin (2008), bu bireylerin siyasal bilgiyi takip etme konusunda dalgalı bir tutum sergilediklerini belirtmektedir.

Duygusal tutarsızlık, bireylerin geleneksel siyasal katılım biçimlerine olan ilgisini azaltırken, daha tepkisel ve protesto temelli katılım biçimlerini tetikleyebilir. Bu karmaşık ilişki, literatürde daha fazla araştırma yapılmasını gerektirmektedir.

H6.5. “Uyumluluk kişilik özelliği, siyasal katılımı anlamlı olarak etkilemektedir.” Hipotezi RED edilmiştir ($p > 0,05$).

Çalışmamızca uyumluluğun siyasal katılım üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Mevcut literatürde siyasi katılım ve uyumluluk arasındaki ilişki için

iki olasılık vardır. Bir yandan, daha uyumlu insanlar yüksek işbirlikçi eğilimler gösterme eğilimindedir ve bu nedenle grup temelli katılımı bulundurma olasılıkları daha yüksektir. Öte yandan, siyasi katılım genellikle bir düzeyde anlaşmazlık içerdiğinden, daha uzlaşmacı insanlar çatışmalardan kaçınmak için siyasete katılmaktan kaçınırlar. Gerber ve diğerleri (2011), uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin siyasi tartışmalarda daha az agresif ve daha uzlaşmacı olduklarını, ancak bu tutumun onların siyasi katılım düzeylerini sınırlayabileceğini vurgulamaktadır. Uyumluluk, bu bireyleri politik süreçlerde aktif tutmaya devam ederken, çatışmadan uzak bir katılım biçimini teşvik eder. Vecchione ve Caprara (2009), uyumluluk düzeyi yüksek bireylerin protestolara katılım oranlarının düşük olduğunu, çünkü bu kişilerin çatışmadan kaçınma eğiliminde olduklarını ve barışı koruma arzusu taşıdıklarını belirtmektedir.

Uyumluluk, başkalarıyla iyi geçinme ve iş birliği yapma eğilimidir. Yüksek uyumluluk düzeyine sahip bireyler, topluluk odaklı siyasi faaliyetlere (örneğin, topluluk toplantılarına katılım) daha yatkın olabilirler, ancak protesto veya çatışmalı siyasi eylemlerden kaçınabilirler. Mondak (2010) tarafından yapılan bir araştırma, uyumluluğun genellikle topluluk içinde iş birliğine dayalı siyasi katılımı ilişkili olduğunu, ancak daha çatışmalı veya riskli eylemlere katılımın düşük olduğunu belirtir.

Uyumlulukta yüksek puan alan bireylerin dilekçe imzalamaya, yasal protestolara katılma, bir mitinge katılma, siyasi amaçlara mali olarak katkıda bulunma, haber medyasıyla iletişim kurma ve çevrimiçi siyasi faaliyetlere katılma olasılıklarının daha düşük olduğu anlamına gelir (Ha, Kim ve Jo, 2013).

H6.6. “Olumsuz Değerlik kişilik özelliği, siyasi katılımı anlamlı olarak etkilemektedir”. Hipotezi KABUL edilmiştir ($p < 0,01$).

Olumsuz değerlik bireylerin yoğun şekilde olumsuz duygular deneyimleme eğilimini tanımlayan bir kişilik özelliğidir. Bu kavram, yapmacık, açgözlü, düşmanlık, depresyon ve olumsuz duygulara karşı duyarlılığı kapsar. Olumsuz değerlik düzeyi yüksek bireyler, genellikle çevrelerindeki olaylara karşı daha eleştirel ve memnuniyetsiz bir tutum sergilerler. Olumsuz değerlik ve siyasi katılım arasındaki ilişki, bireylerin duygusal tepkilerinin siyasi süreçlerde nasıl bir motivasyon kaynağı olabileceğini ortaya koyar.

Olumsuz değerlik düzeyi yüksek bireyler, özellikle sistemden memnuniyetsizlik duyduklarında, değişim yaratmak amacıyla siyasi katılımı bulundurabilirler. Bu kişiler hem geleneksel hem de protesto gibi daha doğrudan katılım biçimlerinde aktif

rol alabilirler. Olumsuz değerlik, bireylerin siyasal süreçlere eleştirel bir gözle katılmalarına ve değişimi teşvik etmek için siyasal eylemlere yönelmelerine yol açar.

Olumsuz değerlik, bireylerin siyasal tartışmalara katılımını da etkileyebilir. Olumsuz duygulara eğilimli bireyler, siyasal tartışmalara daha eleştirel bir bakış açısıyla katılabilir ve kendi görüşlerini savunma konusunda istekli olabilirler. Bu bireyler, özellikle siyasal sistemdeki aksaklıklara dikkat çekme amacıyla tartışmalarda aktif rol alabilirler. Siyasal tartışmalara katılmak, bu bireyler için memnuniyetsizliklerini dile getirmenin bir yolu haline gelebilir.

Olumsuz duyguların bazen bireyleri daha fazla eyleme geçmeye teşvik edebileceğini gösteren literatürle tutarlıdır. Marcus vd. (2000), negatif duyguların bireyleri mevcut duruma karşı harekete geçmeye motive edebileceğini ve bu durumun seçim mitingleri gibi siyasi etkinliklere katılımı artırabileceğini savunmaktadır. Literatürde, bireylerin olumsuz duygular yaşadıklarında konvansiyonel olmayan yöntemlerle (gösteriler, yürüyüşler gibi) seslerini duyurmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler. Hibbing ve diğerleri (2014), olumsuz değerlik düzeyi yüksek bireylerin protesto eylemlerine katılma oranlarının yüksek olduğunu, çünkü bu kişilerin mevcut duruma yönelik eleştirilerini ifade etme ihtiyacında olduklarını vurgulamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmamız sonuç ve değerlendirme bölümünde, elde edilen veriler genel bir bakış açısıyla yorumlanarak, kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki potansiyel etkileri detaylı olarak tartışılacak ve literatürdeki çalışmalarla karşılaştırarak değerlendirme yapılacaktır. Bu araştırmada İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinde eğitimine devam eden 394 üniversite öğrencisinden toplanan verilerle, Kişilik Özelliklerinin (*Dışadönüklük, Sorumluluk, Uyumluluk, Gelişime Açıklık, Duygusal Tutarsızlık ve Olumsuz Değerlik*), Siyasal Katılım (*Siyasi Tartışmalar, Düşünce ve Önerileri Paylaşma, Seçimlere Duyarlılık, Gösteri ve Yürüyüşler, Seçim Mitingleri, Hizmet ve Politika Takibi, Propaganda Boykot ve Eylemlerdir*) üzerindeki etkisi ve bu iki değişken arasındaki korelasyon incelenmiştir. Elde edilen bulgular, kişilik özelliklerinin siyasal katılımın çeşitli boyutlarıyla ilişkili olduğunu ve bazı kişilik özelliklerinin siyasal katılımı anlamlı olarak etkilediğini göstermektedir.

Bulgulardaki demografik değişkenler göz önünde bulundurulduğunda katılımcılar üniversite eğitimine devam eden, orta gelir grubuna sahip, genellikle arkadaşlarıyla ya da aileleriyle yaşayan, hayatının çoğunluğunu büyükşehirde ya da şehirde geçirmiş 2 ve 3 çocuklu ailelerde büyüyen gençlerden oluştuğu görülmüştür. Demografik değişkenlerden öncelikle cinsiyetin siyasal katılım üzerindeki etkisi test edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet durumlarının (kadın-erkek) siyasal katılımları üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Erkeklerin siyasal katılım düzeyi göreceli olarak kadınların siyasal katılımın düzeylerinden daha yüksektir. Oy verme, en yaygın siyasal katılım biçimlerinden biridir. Mevcut literatür kadınların genellikle erkeklere kıyasla daha düşük oy verme oranlarına sahip olduğunu göstermiştir. Bu durumun nedenleri arasında toplumsal cinsiyet rolleri, siyasi bilinç düzeyleri ve ekonomik faktörler yer almaktadır. Türkiye’de gerçekleşen kapsamlı bir çalışmada kadınların erkeklerden daha düşük siyasal katılıma sahip olmasının, parti organlarında ve yönetim kademelerinde erkeklerin karar verici konumda olması, erkeklerin siyaset yapma ve siyasi makamları kapma yarışında kadınlara göre daha fazla hevesli olması gibi nedenler tespit edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet durumlarının temel kişilik özellikleri üzerindeki etkisi de test edilmiştir. Cinsiyet durumlarının dışadönüklük, gelişime açıklık ve uyumluluk özellikleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. Erkeklerin dışadönüklük kişilik özelliği puanı, kadınlardan daha yüksektir. Aynı zamanda erkeklerin gelişime açıklık kişilik özelliği puanı da kadınlardan daha yüksektir. Kadınların ise uyumluluk puanı erkeklerden daha yüksektir. Kişilik özellikleri, bireylerin davranışlarını, duygusal tepkilerini ve düşünme biçimlerini belirleyen

kalıcı eğilimlerdir. Cinsiyet, kişilik özelliklerinin gelişiminde ve farklılaşmasında önemli bir rol oynar. Araştırmamız ve literatürde yer diğer araştırmalar, erkeklerin genellikle kadınlardan daha yüksek dışadönüklük seviyelerine sahip olduğunu göstermektedir. Uyumluluk, başkalarıyla iş birliği yapma, empati kurma ve sosyal uyum sağlama eğilimini ifade eder. Araştırmamızda, kadınların genellikle bu özellikle daha yüksek puan aldığını göstermektedir. Bu durum, kadınların toplumsal rolleri ve sosyalizasyon süreçleri ile açıklanabilir.

Hane halkı gelir durumuna göre siyasal katılım düzeyi arasında farklılığın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan testlerde, gelir düzeyinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Ancak siyasal katılımın alt boyutlarından siyasi tartışmalar, düşünce ve öneri paylaşma ve propaganda eylem boyutuna yönelik puanları gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Gelir düzeyi arttıkça düşünce ve öneri paylaşma artmakta, gelir düzeyi azaldıkça düşünce ve öneri paylaşma azalmaktadır. Propaganda boykot ve eylem boyutunda ise tersine sonuçlar ortaya çıkmıştır. Zira çalışmamızda gelir düzeyi azaldıkça propaganda boykot ve eylem düzeyi artmaktadır. Nitekim literatürde yer alan çalışmalar, yüksek gelirli bireylerin siyasal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu nedenle siyasal tartışmalara katılma olasılıklarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca bazı çalışmalar gelir düzeyi düşük bireylerin, ekonomik sıkıntılar ve sosyal adaletsizlikler nedeniyle protesto eylemlerine daha yatkın olduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırmamızda katılımcıların siyasi parti tercihlerinin siyasal katılım düzeyleri üzerindeki farklılığın anlamlılığı test edilmiş, katılımcıların siyasal katılım ölçeğine yönelik puanları siyasi parti tercihine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. HDP seçmeninin Ak Parti, MHP, CHP seçmenlerine göre siyasal katılım puanı daha yüksek olduğu görülmüştür. Sol politik görüşler, sosyal adalet ve eşitlik gibi konulara vurgu yapar ve bu da bireylerin daha doğrudan ve bazen radikal yollarla siyasal süreçlere katılmasını teşvik eder. Katılımcıların siyasal katılım ölçeğine yönelik puanları siyasi ideolojilere göre de anlamlı farklılık göstermektedir. Sol ideolojiye sahip kişilerin siyasal katılım puanının, sağcı, muhafazakâr ve Atatürkçülerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bulgularımız, sol politik görüşlere sahip bireylerin siyasal katılım düzeylerinin yüksek olduğunu belirten çalışmalarla benzerlik göstermiştir.

Araştırmamızda katılımcıların kişilik özelliklerinin siyasal katılım düzeyleri üzerindeki etkisinin anlamlılığı test edilmiş, kişilik özelliklerinin alt boyutları olan dışadönüklük, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik, bireylerin siyasal katılım düzeylerini önemli ölçüde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Özellikle dışadönüklük ve gelişime açıklık özellikleri, siyasal katılımı artıran en

önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ancak uyumluluk kişilik özelliğinin siyasal katılım üzerinde anlamlı etkisi bulunmadığı görülmüşken, sorumluluğun anlamlı negatif etkisi olduğu görülmüştür. Söz konusu değişkenler siyasal katılımındaki değişimin, varyansın %21'ini açıkladığı görülmüştür. Bu sonuç, siyasal katılımındaki %21 oranındaki değişimin beş faktör kişilik özellikleri tarafından açıklandığını göstermektedir. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre, yordayıcı (bağımsız) değişkenlerin siyasal katılım üzerindeki önem sırası; Dışadönüklük, Gelişime Açıklık, Duygusal Tutarlılık, Sorumluluk, Olumsuz Değerlik olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, mevcut akademik literatürdeki sonuçlarla büyük ölçüde örtüşmektedir, ancak bazı farklılıklar ve benzersizlikler de gözlemlenmiştir.

Çalışmamızda **dışadönüklük kişilik özelliğinin**, bireylerin siyasal katılım düzeylerini önemli ölçüde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Siyasal katılımın alt boyutlarından seçimlere duyarlılık, siyasi tartışmalar, hizmet ve politika takibi boyutları üzerinde pozitif bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Dışadönük bireyler sosyal etkileşimleri sever ve genellikle konuşkan oldukları için, siyasi tartışmalara katılma eğilimleri yüksektir. Bu kişiler siyasi katılımı etkileşim için bir fırsat olarak değerlendirirler. Özellikle sosyal etkileşim ve grup içi faaliyetlerde daha aktif olma eğilimindedirler. Bu kişiler toplumsal meseleler hakkında konuşmayı, başkalarıyla fikir alışverişinde bulunmayı ve tartışmaları teşvik etmeyi severler. Bu nedenle, siyasi tartışmalara aktif katılım gösterebilirler.

Dışadönüklük ile seçimlere duyarlılık arasında da olumlu bir ilişki bulunabilir. Dışadönük kişiler genellikle çevrelerindeki olaylara karşı daha aktif ve duyarlıdır. Siyasetle ilgili farkındalıkları yüksek olabilir ve özellikle seçim dönemlerinde seçmenleri mobilize etme, kampanyalara katılma ve kendi çevrelerini bilgilendirme gibi faaliyetlerde yer alabilirler.

Dışadönük bireyler çevrelerindeki sosyal ve siyasi olaylara karşı daha duyarlı olabilirler ve politik gelişmeleri yakından takip etme eğiliminde olabilirler. Ancak burada, dışadönüklüğün politik bilgi edinme veya haberleri yakından izleme konusunda ne kadar etkili olduğuna dair net bulgular karışık olabilir. Bazı çalışmalar dışadönüklerin medya takibi ve siyasi bilgi toplamada daha az motive olabileceğini gösterirken, sosyal etkileşimlerde politik konuların tartışılması yoluyla dolaylı bilgi edinme de söz konusu olabilir.

Bir diğer kişilik özelliği olan **gelişime açıklık kişilik özelliğinin**, bireylerin siyasal katılım düzeylerini önemli ölçüde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Gelişime açıklığı yüksek olan bireylerin genellikle daha yenilikçi ve açık fikirli politik görüşlere sahip olduklarını, sosyal değişimlere daha fazla ilgi duyduklarını ve bu nedenle daha aktif bir şekilde siyasi süreçlere katıldıklarını ortaya koymuştur.

Gelişime açıklık, bireylerin çeşitli sosyal ve politik yeniliklere açık olmalarını teşvik eder ve bu da onları politik değişim ve reformlar konusunda daha istekli hale getirebilir. Mevcut literatür gelişime açıklığın yenilikçi ve değişim odaklı siyasal eylemlerle güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Gelişime açık bireyler, yeni ve farklı düşünce biçimlerine ilgi duydukları için siyasi tartışmalara katılma eğilimindedirler. Bu kişiler genellikle farklı ideolojilere, görüşlere ve dünya bakış açılarına açıktırlar. Bu yüzden, siyasal tartışmalarda aktif bir şekilde yer alabilirler, farklı bakış açılarını dinlemekten keyif alırlar ve tartışmaları entelektüel bir meydan okuma olarak görebilirler. Gelişime açıklık ile seçimlere duyarlılık arasındaki ilişki, bireyin politik süreçlere yönelik genel farkındalığı ve ilgisiyle ilişkilidir. Gelişime açık kişiler, genellikle mevcut siyasi yapıları sorgulama ve reform veya değişim ihtiyacı üzerine düşünme eğilimindedirler. Bu nedenle seçim dönemlerinde, özellikle yenilikçi adaylara veya farklı politik programlara karşı daha duyarlı olabilirler. Yeni politik fikirler ve reform taleplerine açık olmaları, seçimlere olan ilgilerini artırabilir.

Gelişime açık bireyler, entelektüel merakları ve farklı konulara olan ilgileri nedeniyle politik olayları ve gelişmeleri yakından takip etme eğilimindedirler. Bu kişiler, siyasal gelişmeleri sadece yüzeysel olarak değil, derinlemesine incelemeye ve anlamaya çalışabilirler. Özellikle farklı ideolojiler, politika yapıcı süreçler ve küresel siyaset gibi konulara olan ilgileri yüksek olabilir. Medya takibi, politik analizler ve tartışma programlarını izlemek gibi faaliyetler bu kişilik özelliğine sahip bireyler için çekici olabilir. Gelişime açıklık kişilik özelliği, siyasal katılımın bilişsel ve entelektüel boyutlarıyla güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu kişilik özelliğine sahip bireyler, siyasi tartışmalarda aktif rol alabilir, seçimlere yönelik farkındalıkları yüksek olabilir ve özellikle politikayı derinlemesine takip etme eğiliminde olabilirler.

Çalışmamızda **sorumluluk kişilik özelliğinin** siyasal katılım üzerinde anlamlı negatif etkisi olması, literatürde karmaşık ve bazen çelişkili sonuçlar sunan çalışmalarla örtüşmektedir. Sorumluluk kişilik özelliği, düzenli, disiplinli, görev bilinci yüksek ve kurallara bağlı olma eğilimleriyle bilinir. Bazı araştırmalar, sorumluluğun yüksek düzeyde seçmen katılımı ve oy verme davranışı ile pozitif ilişki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Diğerleri ise sorumluluk kişilik özelliğinin bireylerin sosyal normlara uyum sağlama eğilimlerini artırabileceğini ve bu nedenle siyasal katılımı bulundurma gereksinimi duymayabileceklerini öne sürmüştür. Sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin zamanlarını daha dikkatli yönetmeleri ve bu nedenle siyasal aktivitelere daha az zaman ayırmaları olasılığı da mevcuttur. Bu bireyler, kişisel ve profesyonel sorumluluklarını yerine getirmek için daha fazla çaba harcarken siyasal katılımı ikincil bir öncelik olarak görebilirler.

Sorumluluk bireylerin yüksek düzeyde vatandaşlık görevi duygusu ve normlara uymaya eğilimli olduklarından aynı zamanda seçim kampanyalarına katılmanın önemli olduğuna inandıklarında katılma olasılıklarının daha yüksek olduğunu savunmaktadırlar. Görev, fayda ve etkinlik duyguları, sorumlu bireylerin siyasete katılmaları için gerekli ön koşullar olarak düşünülmelidir. Ampirik çalışmalar, sorumluluk ile katılım arasındaki bağın büyük ölçüde koşullu olduğunu ileri sürmektedir. Siyasi eylem biçimleriyle ilgili olarak, olumsuz bir ilişki bekleyebiliriz. Bu, siyasi eylemin doğasına bağlıdır. Sorumluluk, geleneksel olmayan katılım biçimleriyle olumsuz ilişkilidir. Çalışmamızda sorumluluk kişilik özelliği gösteri ve yürüyüş, propaganda ve eylem boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca sorumluluk özelliğinin statüko ve buna bağlı olarak değişimi benimseme konusundaki isteksizliği sebebiyle muhafazakâr ideolojilerle bağlantılı olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmamızda, **uyumluluk kişilik özelliğinin** siyasal katılım üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı bulunmuştur. Ancak uyumluluk kişilik özelliğiyle siyasal katılımın gösteri ve yürüyüş boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mevcut literatürde siyasal katılım ve uyumluluk arasındaki ilişki için iki olasılık vardır. Bu durum, uyumluluk özelliğinin farklı bağlamlarda farklı etkiler gösterebileceğini düşündürmektedir. Uyumluluk kişilik özelliği, yardımseverlik, iş birliği, empatilik olma ve sosyal uyumu önemseme gibi özelliklerle tanımlanır. Araştırmalar uyumluluğun genellikle topluluk içinde iş birliğine dayalı siyasal katılımı ilişkili olduğunu, ancak daha çatışmalı veya riskli eylemlere katılımın düşük olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, siyasal katılım genellikle bir düzeyde anlaşmazlık içerdiğinden, daha uzlaşmacı insanlar çatışmalardan kaçınmak için, siyasete katılmaktan kaçınırlar. Uyumluluk ve sorumluluk kişilik özelliklerinin siyasal katılımın bazı boyutları ile hem pozitif hem de negatif ilişkiler göstermesi, literatürde karmaşık ve bazen çelişkili sonuçlar bildiren çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Gerber ve arkadaşları (2011), uyumluluğun bazı siyasal katılım biçimlerinde (örneğin, oy verme) pozitif, bazılarında ise (örneğin, protesto eylemleri) negatif ilişkiler gösterebileceğini iddia etmektedirler.

Çalışmamızda, **duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin** siyasal katılım üzerinde pozitif bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Duygusal tutarsızlık kişilik özelliğiyle siyasal katılımın gösteri ve yürüyüş, seçim mitingi boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Duygusal tutarsızlık özelliklerine sahip bireylerin yüksek enerjili ve duygusal etkinliklere katılmaya daha meyilli olabilirler. Bu da literatürde daha fazla araştırılması gereken bir konudur. Literatürde duygusal tutarsızlık veya nevroitiklik gibi özelliklerin genellikle düşük siyasal katılım ile ilişkilendirildiğini öne sürülmüştür. Ancak çalışmamızda, bu özellik ile seçim mitinglerine katılım arasında

pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, duygusal tutarsızlık özelliklerine sahip bireylerin belirli siyasal katılım biçimlerinde daha aktif olabileceğini göstermektedir, gösteri yürüyüş ve seçim mitingi gibi yüksek enerjili duygusal etkinliklere katılmaya daha meyilli olabilirler. Bu da literatürde daha fazla araştırılması gereken bir konudur.

Türk kültüründe geliştirilmiş bu ölçekte yeni bir boyut olarak ortaya çıkan **olumsuz değerlik kişilik özelliğinin** siyasal katılım üzerindeki etkileri, literatürde az araştırılmış bir konudur. Bu çalışmada, olumsuz değerlik ile siyasal katılım üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucu bulunmuştur. Bu bulgu, olumsuz değerlik özelliğine sahip bireylerin belirli siyasal katılım biçimlerinde daha aktif olabileceğini göstermektedir, bu da literatürde daha fazla araştırılması gereken bir konudur. Olumsuz değerlik kişilik özelliğiyle gösteri ve yürüyüş arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Bu bulgu, olumsuz duyguların bazen bireyleri daha fazla eyleme geçmeye teşvik edebileceğini gösteren literatürle tutarlıdır. Negatif duyguların bireyleri mevcut duruma karşı harekete geçmeye motive edebileceğini ve bu durumun seçim mitingleri gibi siyasi etkinliklere katılımı artırabileceğini savunmaktadır. Literatürde, bireylerin olumsuz duygular yaşadıklarında geleneksel olmayan yöntemlerle (gösteriler, yürüyüşler gibi) seslerini duyurmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler.

Çalışmamız, regresyon analizi sonuçlarına göre, duygusal tutarsızlık, dışadönüklük, sorumluluk, gelişime açıklık ve olumsuz değerlik değişkenlerinin siyasal katılım üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu bulunmuştur. Ancak, uyumluluğun anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular, kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkilerinin boyutlara göre değişebileceğini göstermektedir.

Bu bulgular, siyasal katılımı artırmak için kişilik özelliklerini dikkate alan stratejiler geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Özellikle, kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkilerini anlamak, politik davranışları tahmin etmede yeni bir yaklaşım sunabilir. Bu bulgular, siyasete yönelik eğitim ve politika yapımında da pratik uygulamalar için faydalı olabilir. Örneğin, dışadönüklük düzeyi yüksek bireyleri sosyal ve toplumsal etkinliklere dâhil etmek, sorumluluk sahibi bireylere yönelik vatandaşlık görevlerini teşvik eden programlar oluşturmak ve gelişime açık bireylere yenilikçi siyasal katılım fırsatları sunmak faydalı olabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlamaları bulunmaktadır. Çalışma da kullanılan örneklemin demografik özellikleri belirli bir yaş gruba aittir, bu da genelleme yapmayı sınırlandırmaktadır. Gelecek araştırmalar, farklı demografik gruplar ve kültürel bağlamlarda kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki etkilerini daha geniş ve

çeşitli örneklemeler kullanarak ayrıntılı bir şekilde inceleyebilir. Ayrıca, kişilik özelliklerinin siyasal davranışlar üzerindeki etkilerini anlamak için uzun vadeli izlemler ve deneysel tasarımlar kullanılabilir.

Sonuç olarak, bu çalışma, kişilik özellikleri ile bireylerin siyasal katılım düzeylerini anlamak ve bu katılımı artırmak için bir çerçeve sağlamaktadır. Bu çalışma, demokratik süreçlerin güçlendirilmesi ve siyasal katılımın teşvik edilmesi için stratejik yaklaşımlar geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Araştırma bulguları, kişilik özelliklerinin siyasal davranışları nasıl şekillendirdiğini ve bireylerin siyasal sürece nasıl katıldığını daha derinlemesine anlamamıza olanak sağlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, mevcut literatürle büyük ölçüde uyumlu olmakla birlikte, bazı farklılıklar ve yeni araştırma alanları da işaret etmektedir. Bu nedenle, kişilik ve siyasal katılım ilişkilerini daha iyi anlamak için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Bu çalışmanın bulguları, kişilik özelliklerinin siyasal katılım üzerindeki karmaşık etkilerini anlamada önemli bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Allen, K. R. (1994). The role of personality in shaping behavior. *Journal of Personality Studies*, 12(1), 45-67. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1994.tb00012.x>
- Allport, G. W. (1929). The composition of political attitudes. *American Journal of Sociology*, 35(2), 220-238. <https://doi.org/10.1086/214673>
- Almond, G., & Verba, S. (1963). *The civic culture*. Princeton University Press.
- Ay, İ. (2020). *Çağdaş psikoloji akımları: Politik psikoloji*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ayata, G., & Gölgelioğlu, Klujs. (2016). *Siyasal kültür*. F. Acar & H. Faruk (Ed.), *Siyaset sosyolojisi içinde* (s. 299-328). Dipnot Yayınları.
- Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 248-287. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90022-L](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90022-L)
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.
- Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Vecchione, M., & Fraley, R. C. (2007). Voters' personality traits in presidential elections. *Personality and Individual Differences*, 42(7), 1199-1208.
- Barnes, S. H., & Kaase, M. (1979). *Political action: Mass participation in five western democracies*. Sage Publications.
- Baykul, Y., & Güzeller, C. O. (2020). *Sosyal bilimler için istatistik: SPSS uygulamalı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bennett, W. L. (2012). The personalization of politics: Political identity, social media, and changing patterns of participation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 20-39. <https://doi.org/10.1177/0002716212451428>
- Berelson, B. R., Lazarsfeld, P. F. M., & McPhee, W. N. (1954). *Voting: A study of opinion formation in a presidential campaign*. University of Chicago Press.
- Bizer, G. Y., J. A. Krosnick, R. E. Petty, D. D. Rucker, and S. C. Wheeler. (2000). Need for Cognition and Need to Evaluate in the 1998 National Election Survey Pilot Study, NES Pilot Study Report, No. nes008997.
- Blais, A. (2000). *To vote or not to vote?: The merits and limits of rational choice theory*. University of Pittsburgh Press.
- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: A resource model of political participation. *American Political Science Review*, 89(2), 271-294. <https://doi.org/10.2307/2082975>
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. The Guilford Press.

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Yayınları.
- Burns, N., Schlozman, K. L., & Verba, S. (2001). *The private roots of public action: Gender equality and political participation*. Harvard University Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American voter*. University of Chicago Press.
- Campbell, A., Gurin, D., & Miller, W. E. (1954). *The voter decides*. Row, Peterson, & Company.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., & Zimbardo, P. G. (1999). Personality profiles and political parties. *Political Psychology*, 20(1), 175-197.
- Caprara, G. V., Vecchione, M., Capanna, C., & Mebane, W. R. (2009). Political efficacy and its assessment: Validity and reliability of the political efficacy scale. *Journal of Political Psychology*, 30(3), 497-515.
- Caprara, G., & Vecchione, M. (2020). Personality and Politics. In P. Corr & G. Matthews (Eds.), *The Cambridge handbook of personality psychology* (pp. 413-424). Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781108264822.038>
- Cevahir, E. (2020). *SPSS ile nicel veri analizi rehberi*. Kibele Yayınları.
- Childs, S. (2004). *A British gender gap? Gender and political participation*. The Political Quarterly Publishing, Oxford.
- Coffé, H., & Bolzendahl, C. (2010). Same game, different rules? Gender differences in political participation. *Sex Roles: A Journal of Research*, 62(5-6), 318-333.
<https://doi.org/10.1007/s11199-009-9729-y>
- Costa, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 322-331.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.322>
- Cottam, M. L., Mastors, E., Preston, T., & Dietz, B. (2017). *Siyaset psikolojisine giriş* (M. Şenol, Çev.). Eksi Kitaplar.
- Craig, S.C., Niemi, R.G., Silver, G.E. (1990). Political efficacy and trust: A Report on the NES Pilot Study Items. *Political Behavior*. 12(3), 289-314.
- Çaha H. Aydın E. S, Çaha Ö. (2014). *Değişen Türkiye’de Kadın: Türkiyede Kadının Sosyo- Kültürel, Ekonomik ve Siyasal Durumu*, KADEM, İstanbul.
- Çaha, Ö., & Guida, M. (2011). *Türkiye’de Partilerin Oy Toplama Stratejisi ve Seçmen Davranışına Etkisi: 2009 Yerel Seçimleri İstanbul Örneği*. *Liberal Düşünce Dergisi*(62), 167-198.

- Çalışkan, K. (2016). Siyasal kültür: Yeni yaklaşımlara genel bir bakış. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 4(2), 23-46. <https://doi.org/10.11622/sosbil.2016.002.001>
- Çalışkan, K. (2016). Siyasal kültür: Yeni yaklaşımlara genel bir bakış. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 4(2), 23-46.
- Çarkoğlu, A. (2007). A new electoral victory for the 'pro-Islamists' or the 'new centre-right'? The Justice and Development Party phenomenon in the July 2007 elections in Turkey. South European Society and Politics, 12(4), 501-519.
- Çavuşoğlu, H., & Pekkaya, M. (2016). Yerel seçimlerde genç seçmenlerin siyasal davranışlarına ilişkin bir inceleme: Bülent Ecevit Üniversitesi örneği. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12(29), 17-40.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2014). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Pegem Akademi.
- Dahl, R. A. (1963). Modern political analysis. Prentice Hall.
- Dalton, R. J. (2008). Citizen politics: Public opinion and political parties in advanced industrial democracies. CQ Press.
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. Political Studies, 56(1), 76-98. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00757.x>
- Dalton, R. J., Van Sickle, A., & Weldon, S. (2010). The individual-institutional nexus of protest behaviour. British Journal of Political Science, 40(1), 51-73. <https://doi.org/10.1017/S0007123409990371>
- Demir, Z. (2015). Kadınların siyasete katılımı ve katılımı artırmaya yönelik stratejiler. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 1(2), 35-47. <https://doi.org/10.5226/kadem.2015.002>
- Dinç, E., & Keçe, M. (2015). Demokratik katılım ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(1), 177-207.
- Downs, A. (1957). An economic theory of democracy. Harper-Row Publishers.
- Duriez, B., & Soenens, B. (2006). Personality, identity styles, and religiosity: An integrative study among late and middle adolescents. Journal of Adolescence, 29(1), 119-135. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.11.007>
- Durkheim, É. (1933). The division of labor in society. Free Press.
- Dursun, D. (2012). Siyaset bilimi. Beta Yayınları.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. American Psychologist, 54(6), 408-423. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.6.408>

- Erdoğan, İ. E. (2018). Üniversite gençliği bağlamında siyasal katılım ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 194-223. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.321177>
- Erdoğan E. (2013). Türkiye’de Gençlerin Siyasal ve Sivil Katılımı, SAGE Yayınevi Araştırma-Inceleme, Ankara.
- Erkenekli, M. (2009). Türkiye’de sosyoekonomik statü (SES) gruplarına göre temel değerlerin farklılaşması [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi
- Eser, H. B. (2013). Siyasal bilgi edinme amacı ile internetin kullanımı, siyasal yeterlilik, ilgi ve katılım ilişkisi üzerine bir araştırma. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1873-1893.
- Eser, H. B., & Dinç, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin bireysel düzey değişkenlerinin siyasal öz yeterlilik algısı üzerindeki etkileri: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 159-187.
- Esmer, Y. (2002). At the ballot box: Determinants of voting behavior, Sabri Sayari and Yilmaz R. Esmer (Eds.), *Politics, Parties, and Elections in Turkey* (pp. 91-114). Lynne Rienner Publishers
- Eymen, E. (2018, 2 Ekim). Bilimsel bir araştırma nasıl hazırlanır? SPSS kullanma kılavuzu. İstatistik Merkezi. www.istatistikmerkezi.com
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 429-456. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.429>
- Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality* (6th ed.). McGraw Hill. New York
- Fernandez-Ballesteros, R., Diez-Nicolas, J., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., & Bandura, A. (2002). Determinants and structural relation of personal efficacy to collective efficacy. *Applied Psychology: An International Review*, 51(1), 107-125.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3rd ed.). Sage Publications Ltd.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (2008). *Social cognition: From brains to culture*. McGraw-Hill Higher Education.
- Fitzgerald, J. (2013). What does ‘political’ mean to you? *Political Behavior*, 35(3), 453-479. <https://doi.org/10.1007/s11109-012-9236-8>
- Freud, S. (1920). *Beyond the pleasure principle*. Liveright Publishing Corporation.
- Freud, S. (1930). *Civilization and its discontents*. W.W. Norton & Company.

- Furnham, A., & Fenton-O'Creevy, M. (2018). Personality and political orientation. *Personality and Individual Differences*, 129, 88-91. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.020>
- Gençöz, T., & Öncül, Ö. (2012). Examination of personality characteristics in a Turkish sample: Development of basic personality traits inventory. *The Journal of General Psychology*, 139(3), 194-216. <https://doi.org/10.1080/00221309.2012.681163>
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (10th ed.). Pearson.
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., & Dowling, C. M. (2011). The big five personality traits in the political arena. *Annual Review of Political Science*, 14, 265-287. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051010-111659>
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., Dowling, C. M., & Ha, S. E. (2011). Personality traits and participation in political processes. *The Journal of Politics*, 73(3), 692-706. <https://doi.org/10.1017/S0022381611000399>
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., Dowling, C. M., & Ha, S. E. (2010). Personality and political attitudes: Relationships across issue domains and political contexts. *American Political Science Review*, 104(1), 111-133. <https://doi.org/10.1017/S00030554100000131>
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., Dowling, C. M., Raso, C., & Ha, S. E. (2011). Personality traits and the Consumption of Political Information. *American Politics Research*, 39(1), 32-84.
- Goldberg, L. R. (1981). Language and individual differences: The search for universals in personality lexicons. In L. Wheeler (Ed.), *Review of personality and social psychology* (Vol. 1, pp. 141-165). Sage.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., & Swann Jr., W. B. (2003). A very brief measure of the big-five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00046-1](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00046-1)
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde kadınların siyasal hayata katılım mücadelesi. *Yasama Dergisi*, (10), 5-59.
- Gürbüz, S. (2019a). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi* (1st ed.). Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (4th ed.). Seçkin Yayıncılık.
- Ha, S., Kim, S., & Jo, S. (2013). Personality traits and political participation: Evidence from South Korea, *Political Psychology*, 34(4), 511-522.
- Hague, R., Harrop, M., & McCormick, J. (2019). *Comparative government and politics*. Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2019). *Siyaset*. Felix Kitap.

- Highton, B., & Wolfinger, R. E. (2001). The political implications of higher turnout. *British Journal of Political Science*, 31(1), 179-223.
- Homana, G. A. (2018). Youth political engagement in Australia and the United States: Student councils and volunteer organizations as communities of practice. *Journal of Social Science Education*, 17(1), 41-54. <https://doi.org/10.4119/jsse-512>
- Hooghe, M. (2004). Political socialization and the future of politics. *Acta Politica*, 39, 331-341. <https://doi.org/10.1023/B:ACTA.0000034892.17478.35>
- Horn, J. (2001). Raymond Bernard Cattell (1905-1998). *American Psychologist*, 56(1), 71-72.
- Houghton, D. P. (2018). Siyaset psikolojisi: Durumlar, bireyler, olaylar (H. İnanc & D. Şekeroğlu, Trans.). Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2017). Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism. Cambridge University Press.
- İslamoğlu, H., & Alnaçık, Ü. (2014). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri (4th ed.). Beta Basım Yayın.
- Jennings, M. K., & Niemi, R. G. (1974). The political character of adolescence: The influence of families and schools. Princeton University Press.
- Kakmacı, K. Y. v. Ö., Yenilmez, K., & Kakmacı, Ö. (2008). İlköğretim matematik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öz yeterlilik inanç düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-21.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2006). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Asil Yayın Dağıtım.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). Karşılaştırmalı siyasal katılım: Siyasal eylemin kökenleri üzerine bir inceleme. İstanbul Üniversitesi, SBF Yayınları.
- Kapani, M. (2011). Politika bilimine giriş (27. baskı). Bilgi Yayınevi.
- Karaca, F. (2019). Din psikolojisi tarihinde psiko-biyografi geleneği. *Bilimname*, (40), 7-35. <https://doi.org/10.28949/bilimname.572714>
- Karagöz, Y. (2016). SPSS 23 ve AMOS 23 uygulamalı istatistiksel analizler. Nobel Akademi.
- Karakoç, R. (2018). Siyasal katılım düzey ve biçimleri üzerine bir inceleme. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24), 5052-5058.
- Kim, T. K. (2015). T test as a parametric statistic. *Korean Journal of Anesthesiology*, 68(6), 540-546. <https://doi.org/10.4097/kjae.2015.68.6.540>
- Klandermans, B., & Oegema, D. (1987). Potentials, networks, motivations, and barriers: Steps towards participation in social movements. *American Sociological Review*, 52(4), 519-531. <https://doi.org/10.2307/2095581>

- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Koç, F. (2020). Politik pazarlama kapsamında seçmenlerin ilgilenim düzeylerinin incelenmesi. *Arcobar*, 1(1), 41-49.
- Le Bon, G. (1895). *The crowd: A study of the popular mind*. Macmillan.
- Le Bon, G. (1930). *Psychologie politique et défense sociale*.
- Lim, A. (2020, June 15). The big five personality traits. *Simply Psychology*. <https://www.simplypsychology.org/big-five-personality.html>
- Loehlin, J. C., McCrae, R. R., Costa, P. T., & John, O. P. (1998). Heritabilities of common and measure-specific components of the big five personality factors. *Journal of Research in Personality*, 32(4), 431-453. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1998.2237>
- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgment*. University of Chicago Press.
- Mardin, Ş. (1973). Center-periphery relations: A key to Turkish politics? *Daedalus*, 102(1), 169-190.
- Marx, K. (1844). *Economic and philosophical manuscripts*. (Çev. Wright, E. O.). Progress Publishers. (Eserin İngilizce çevirisi 1964'te yayımlanmıştır.)
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2008). The five-factor theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality* (pp. 159–181). The Guilford Press.
- McCrae, Robert R., and Paul T. Costa. 2003. *Personality in Adulthood. A Five- Factor Theory Perspective*. New York: The Guilford Press.
- McDonald, R. P., & Ho, M. H. R. (2002). Principles and practice in reporting structural equation analyses. *Psychological Methods*, 7(1), 64-82. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.7.1.64>
- Milbrath, L. (1981). Political Participation. In *The Handbook of Political Behavior*. Boston Springer, MA, (197-240).
- Milburn, M. A. (1991). *Persuasion and politics: The social psychology of public opinion*. Wadsworth Pub Co.
- Mo, J., Brady, D., & Ro, J. (1991). Urbanization and voter turnout in Korea: An update. *Political Behavior*, 13(1), 21-32. <https://doi.org/10.1007/BF00987645>
- Mondak, J. J. (2010). *Personality and the foundations of political behavior*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511761512>
- Mondak, J. J., & Halperin, K. D. (2008). A framework for the study of personality and political behaviour. *British Journal of Political Science*, 38(2), 335-362. <https://doi.org/10.1017/S0007123408000173>

- Mondak, J. J., Hibbing, M. V., Canache, D., Seligson, M. A., & Anderson, M. R. (2010). Personality and civic engagement: An integrative framework for the study of trait effects on political behavior. *American Political Science Review*, 104(1), 85-110. <https://doi.org/10.1017/S0003055409990359>
- Niemi, R. G., & Hepburn, M. A. (1995). The rebirth of political socialization. *Perspectives on Political Science*, 24(1), 14-24. <https://doi.org/10.1080/10457097.1995.9941848>
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge University Press.
- Nur, E. (2024). Çalışanların sergilediği presentizm ve işe yabancılaşma davranışlarının yönlendirilmesinde hizmetkâr liderliğin rolü: Ampirik bir çalışma [Yayımlanmamış doktora tezi]. Harran Üniversitesi.
- Ormrod, J. E. (2016). *Human learning* (M. Baloglu, Trans.; 6th ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özbay, Ö. (2008). Çapraz tablo analizi nasıl yapılır?: Pratik bir açıklama. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9, 459-470.
- Özler, H. (2018). *Siyaset ve psikoloji* (2. baskı). Ekin Basım Yayın.
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion. *Advances in Experimental Social Psychology*, 19, 123-205. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60214-2](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60214-2)
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>
- Raanan Sulitzeanu-Kenan, & Halperin, E. (2013). Making a difference: Political efficacy and policy preference construction. *British Journal of Political Science*, 43(2), 295-322. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000468>
- Rosenstone, S. J., & Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, participation, and democracy in America*. Macmillan.
- Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros, J. A., & Jones, W. S. (2017). *Political science: An introduction* (14th ed.). Pearson.
- Sancar, S. (2008). Türkiye’de kadınların siyasal kararlara eşit katılımı. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 173-184.
- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M., & Allik, J. (2008). Why can’t a man be more like a woman? Sex differences in Big Five personality traits across 55 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(1), 168-182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.1.168>
- Schultz, S. E., & Schultz, D. P. (2007). *Modern psikoloji tarihi*. Kaknüs Yayınları.

- Schwartz, S. H. (2009). Basic human values. *Sociologie*, 42, 249-288. <https://doi.org/10.1093/soc/42.3.249>
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Sears, D. O. (1987). The role of psychology in political behavior. In *Political psychology: A social science perspective* (pp. 220-245). Cambridge University Press.
- Sibley, C. G., Osborne, D., & Duckitt, J. (2012). Personality and political orientation: A meta-analysis and test of the threat-constriction model. *Journal of Research in Personality*, 46(6), 664-677. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.08.002>
- Specht, J., Egloff, B., & Schmukle, S.C. (2011). Stability and change of personality across the life course: the impact of age and major life events on mean-level and rank-order stability of the Big Five. *Journal of personality and social psychology*, 101 (4), 862-882.
- Strauss, J. P., Connerley, M. L., & Ammermann, P. A. (2003). The "threat hypothesis", personality, and attitudes toward diversity. *Journal of Applied Behavioral Science*, 39(1), 32-52. <https://doi.org/10.1177/0021886303039001002>
- Sulitzeanu-Kenan, R., & Halperin, E. (2013). Making a difference: Political efficacy and policy preference construction. *British Journal of Political Science*, 43(2), 295-322. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000662>
- Şahan, S. (2020). Liderin siyasal kimliğinin ve imajının seçmenin oy verme davranışındaki rolü. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Şener, T., & Çağlar, N. (2020). Genç seçmenlerin siyasete olan ilgileri ve siyasal katılım açısından kümelenmeleri üzerine bir araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 514-531.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Taking multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Nobel Akademik.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.
- Tarde, G. (1903). *The laws of imitation*. (Çev. Field, E. L.). Henry Holt and Company. (Eserin İngilizce çevirisi 1903'te yayımlanmıştır.)
- Taşkin, B. (2015). Voter Turnout in Turkey's Parliamentary and Local Elections (1950-2014): Does Participation Increase when Competition Decreases? *Turkish Studies*, 16(4), 465-486. <https://doi.org/10.1080/14683849.2015.1101350>

- Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Addison-Wesley.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Türk Dil Kurumu sözlükleri. 20 Haziran 2024 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO. (2001). *Universal Declaration on Cultural Diversity*. UNESCO.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2018). *World urbanization prospects: The 2018 revision*.
- Ünal, A. B. (2016). Oy verme davranışı modelleri. *İçinde Siyasal katılım ve oy verme* (ss. 95-119).
- Valentino, N. A., Brader, T., & Groenendyk, E. (2011). Election Night's Alright for Fighting: The Role of Emotions in Political Participation. *Journal of Politics*, 73(1), 156-170.
- Van Deth, J. W. (n.d.). What is political participation? In *The Oxford Handbook of Political Behavior*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.68>
- Vecchione, M., & Caprara, G. V. (2009). Personality determinants of political participation: The contribution of traits and self-efficacy beliefs. *Personality and Individual Differences*, 46(4), 487-492. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.11.021>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. Harper & Row.
- Verba, S., Burns, N., & Schlozman, K. L. (1997). Knowing and caring about politics: Gender and political engagement. *The Journal of Politics*, 59(4), 1051-1072.
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J. (1978). *Participation and political equality: A seven nation comparison*. University of Chicago Press.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Weber, M. (1904). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism*. (Çev. Parsons, T.). Scribner. (Eserin İngilizce çevirisi 1930'da yayımlanmıştır.)
- Weinschenk, Aaron C., and Costas Panagopoulos. 2014. "Personality, Negativity, and Political Participation." *Journal of Social and Political Psychology* 2 (1): 164-182.
- Yalçın, Ö. (2016). Siyasal toplumsallaşma. Siyaset psikolojisi (Ö. Dirilen Gümüş, Ed., pp. 321-372). Nobel Yayıncılık.
- Yavuz, S. (2009). Hataları ardışık bağımlı (otokorelasyonlu) olan regresyon modellerinin tahmin edilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 123.

KİŞİLİK VE KATILIM

SİYASETİN PSİKOLOJİK BOYUTU

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını belirleyen sürekli ve tutarlı özellikler bütünüdür. Bu özellikler, bireylerin siyasi tutumları ve davranışlarını da etkiler. Bu kitapta siyasal davranışın temelinde kişilik özelliklerinin yer aldığı ve siyasal davranışa etkide bulunduğu ve ancak çevresel faktörlerin de belli oranda davranışları şekillendirdiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, kişilik özellikleriyle siyasal katılım arasında nasıl bir ilişki olduğu sorgulanarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ISBN: 978-625-91803-5-9

RumeliYA
Yayınçılık & Publishing